

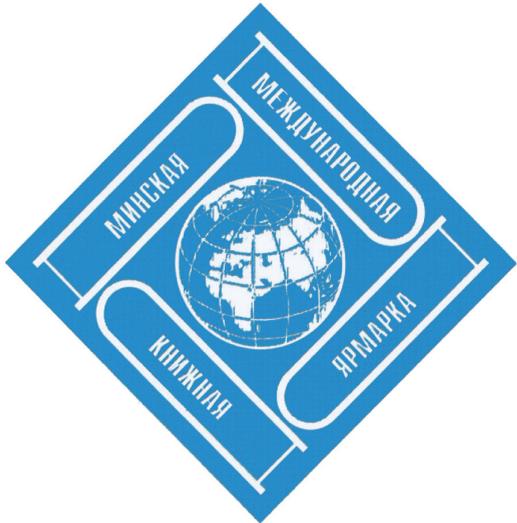


# КУЛЬТУРА

WWW.KIMPRESS.BY

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ ГАЗЕТА

## КНИЖНАЯ "ЗАВЕЯ". ЛЮТЫ



**XX Мінская міжнародная  
выстаўка-кірмаш  
"Кнігі Беларусі"**

**6 — 10 лютага запрашае  
замежных гасцей  
і жыхароў краіны**

**на свае экспазіцыйныя стэнды.  
Статус Ганаровага госця  
форуму атрымала сёлета  
Расійская Федэрацыя...**

С. 2

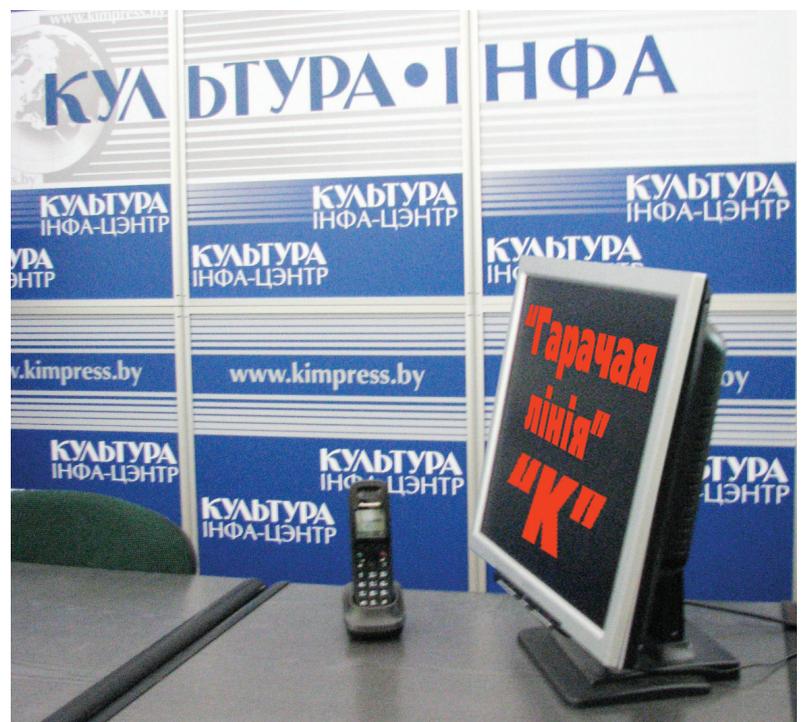


## СЮЖЭТЫ ЛЮБОВІ НА ШЛЯХАХ ЛЁСУ

С. 8 — 9

## "Круглы стол" "К": ЯК "УЖЫВІЦЬ" ФАЛЬКЛОРНЫ АСПЕКТ У ПЯР- ПРАСТОРУ?

С. 4 — 5



## "ПЫТАННЕ РУБАМ" СТАВІЛІ БІБЛІЯТЭКАРЫ

С. 3, 10 — 11

## МУЗЕЙ



## СЛУЦКАГА ПОЯСА: УВАСОБІЦЬ ІДЭЮ!

С. 6

**Заўсёды багатая на цікавыя сустрэчы і прэзентацыі прадстаўнічая міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш "Кнігі Беларусі", адкрыццё якой сёлета адбудзецца 6 лютага ў Нацыянальным выставачным цэнтры "БелЭКСПА". Ганаровым госцем форуму стане Расійская Федэрацыя, а яе кнігавыдавецкія ўстановы цягам пяці дзён максімальна поўна прадэманструюць гасцям выстаўкі-кірмашу свае навінкі і праекты.**

Па словах начальніка ўпраўлення выдавецкай дзейнасці і кніжнага гандлю Міністэрства інфармацыі нашай краіны Алены Паўлавай, у праграме сёлета будзе нададзена павяшчанага летася года кнігі. Акрамя таго, як адзначыла Алена Паўлава, пад час Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу будуць абвешчаны пераможцы штогадовага рэспубліканскага конкурсу "Мастацтва кнігі".

Па традыцыі, у праграме форуму запланаваны сустрэчы з аўтарамі, мастакамі айчынных і замежных выдавецтваў з некалькіх дзясяткаў краін свету, а таксама запатрабаваныя, найперш — бібліятэкармі і кнігагандлёвымі арганізацыямі, прафес-

торыя беларускай дзяржаўнасці ў канцы XVIII — пачатку XXI ст.", у якім упершыню раскрыты працэс станаўлення ў мацавання незалежнай, суверэннай дзяржавы — Рэспублікі Беларусь. Акрамя таго, плануецца прэзентацыя і сустрэча з аўтарамі ды стваральнікамі кнігі, што нядаўна пабачылі свет, у тым ліку выданні "Беларускае канцэртна-выканальніцкае мастацтва: апошняе трэць XX — пачатак XXI стагоддзя", "Нарыс гісторыі Літоўска-Рускай дзяржавы да Люблінскай уніі ўключна", "Архітэктурна-авангард, абсурд, фантастыка".

Свае сорпрызы чытачам падрыхтавала і выдавецтва "Беларуская

## Тэрыторыя адмысловых прэзентацый



сійныя нарады ды семінары, "круглыя сталы". Да слова, сёлета агульная колькасць экспанентаў складзе некалькі сотняў удзельнікаў.

Разам з тым, чакаецца і шэраг новаўвядзенняў. Так, упершыню поўнамаштабна плануецца задзейнічаць другі паверх "БелЭКСПА", дзе разгорнецца культурная праграма, у прыватнасці, будзе створана адмысловая зона прэзентацый, арганізавана выстаўка лепшых кніг, якія пабачылі свет цягам апошніх двух дзесяцігоддзяў у нашай краіне.

Варта адзначыць, што адметную праграму для сваіх патэнцыйных чытачоў падрыхтавалі і самі выдавецтвы. Да прыкладу, "Мастацкая літаратура" запланавала прэзентацыю сваіх навінак, у тым ліку — кнігі "Янка Купала. "Мне сняцца сны аб Беларусі...", якая выйшла ў серыі "Жыццё знакамітых людзей Беларусі". Яна прымеркавана да 130-годдзя з дня нараджэння народнага паэта і ўключае ўнікальныя дакументальныя матэрыялы. Таксама будуць прадстаўлены выданні мастацкіх твораў нашых сучаснікаў — членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Шырока будуць экспанавана на форуме і кнігі "Беларускай навукі", прысвечаныя пытанням айчыннай гісторыі ды культуры. У прыватнасці, адбудзецца сустрэча са стваральнікамі выдання "Гіс-

Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі". У прыватнасці, будзе прэзентавана ўнікальная па сваім змесце кніга "Тастаменты шляхты і мяшчан Беларусі другой паловы XVI ст.", якая літаральна днямі пабачыла свет. Адметнасцю выдання стала падборка ўнікальных дакументаў, што захоўваюцца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі. Архіўныя матэрыялы, якіх у кнізе больш за сто, ярка характарызуюць эпоху Рэфармацыі і панавання шляхецкай культуры на тэрыторыі нашага краю, час, калі быў закладзены падмурак новага прававога мыслення. Варта адзначыць, што тастаменты падаюцца як на мове арыгінала, так і ў перакладзе на сучасную беларускую мову. Акрамя таго, як адзначылі ў адзеле маркетынгу "Беларускай Энцыклапедыі імя Петруся Броўкі", мае быць запатрабаванай і яшчэ адна навінка выдавецтва — трэці том энцыклапедыі "Культура Беларусі". Аднымі з першых убачыць яго змогуць яны ж госці і ўдзельнікі кніжнага форуму.

**К.А.**

**На здымках: навінкі выдавецтва "Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі".**

## Стаўка на крэатыў



**Прызначэнне Магілёва сёлета Культурнай сталіцай краіны і Садружнасці супала з юбілейнай для Магілёўшчыны датай — 75-і ўгодкамі ўтварэння вобласці.**

Менавіта на ўрачыстай цырымоніі з нагоды гэтага юбілею кіраўніцтву Магілёва быў афіцыйна перададзены дакумент, які вызначае статус горада як Культурнай сталіцы Беларусі-2013.

Ва ўрачыстасцях, сярод іншых прадстаўнікоў дзяржаўнай улады, прыняў удзел міністр культуры краіны Барыс Святлоў. Ён павіншаваў жыхароў Магілёўшчыны з выдатнай падзеяй у жыцці краю і выказаў спадзяванне, што рэалізацыя праекта "Магілёў — Культурная сталіца Беларусі 2013 года" паспрыяе сацыяльна-культурнаму развіццю не толькі абласнога цэнтру, але і рэгіёна, прынамсі, такіх перспектывных турыстычных кропак, як Быхаў ды Мсціслаў. У якасці гісторыка-культурнага аб'екта, які можа зацікавіць замежных інвестараў, міністр назваў помнік дойлідства — Быхаўскую сіднагогу. Сёлета дзяржава выдаткуе на яго кансервацыю 300 мільёнаў рублёў. Гэта пачатак справы, а яе працяг — улас-

на рэстаўрацыя — вымагае сродкаў спонсараў. Згадаў кіраўнік міністэрства і Бабруйскую крэпасць: тут сродкі на рэстаўрацыю павінны падзяліцца пароўну паміж абласным і рэспубліканскім бюджэтам. Карэспандэнт "К" пацікавіўся ў супрацоўнікаў Быхаўскага і Мсціслаўскага райаддзелаў культуры пра тое, чаго чакаюць яны ад новага статусу Магілёва.

Быхаўчане адказалі, што ў рамках праекта "Магілёў — Культурная сталіца" і яго ўплыву на рэгіён чакаюць паляпшэння матэрыяльнай базы дамоў культуры, школ мастацтва, бібліятэк. Апошняе асабліва важна з той прычыны, што сёлета ў Быхаве пройдзе Дзень беларускага пісьменства.

У Мсціславе адзначылі, што згадка пра іх на свяце ў Магілёве невыпадковая, бо тут кожны год ладзяцца два папулярныя мерапрыемствы: гэта фестываль мастацтваў, дзе рэй вядзе аркестр Міхаіла Фінберга, і імпрэза, якая мае на мэдэ гістарычную рэканструкцыю эпохі Сярэднявечча "Ры-

**Фільм Алены Пяткевіч "І.С. Бах" з серыі "Казкі старога піяніна" атрымаў прэмію Нацыянальнай акадэміі кінаматаграфічных мастацтваў і навук Расіі "Залаты арол". Стужка беларускага рэжысёра была прызнана лепшым анімацыйным фільмам мінулага года, апырэдзіўшы 32 работы яе калегі, якія прымалі ўдзел у адмысловым конкурсе.**

Нагадаем, цыкл "Казкі старога піяніна" — гэта сумесны праект кінастудыі "Беларусьфільм" і маскоўскай студыі "Мір", героі якога — слаўтыя кампазітары свету. Серыя, што налічвае ўжо чатыры стужкі (кожная складаецца з двух эпізодаў), пастела звярнуць на сябе ўвагу

## У "І.С. Бах" — "Залаты арол"!

публікі ды прафесіяналаў і была адзначана на прыкладзе асобных работ на міжнародных фестывалях.

Скажам, карціна беларускага рэжысёра Юліі Цітовай "Сяргей Пракоф'еў. Чацвёрты апельсін" летася сабрала тузін пачэсных адзнак на расійскіх і беларускіх анімацыйных форумах. Сёлета свой "пераможны праменад" распачала работа выпускніцы Ф.Хітрука і Ю.Нарштэйна Алены Пяткевіч — "І.С. Бах".

Алена Пяткевіч, вядомая глядачам па такіх анімацыйных творах, як "Лафертаўская макоўніца", "Месяц", "Казкі лесу", "Чароўная крама", і гэтым разам далікатна спалучыла ў новай анімацыі фантазійны свет ды рэальнае жыццё, стварыўшы

царскі фэст". На Мсціслаўскай зямлі ўжо пяць гадоў запар збіраюцца "рыцары" з усёй Беларусі і расійскіх гарадоў. Таксама прыяжджаюць эстонцы, з якімі Мсціслаў падтрымлівае пабрацімскія сувязі. Пазалета мясцовых зарабілі на "Рыцарскім фэсце" 72 мільёны рублёў, летася — 130. Цікаваць да мсціслаўскіх імпрэз маюць, у прыватнасці, сербы.

У часе святкавання быў агучаны намер гарадскіх улад Магілёва аб'яднаць два папулярныя ў горадзе музеі — В.К. Бялыніцкага-Бірулі і Абласны мастацкі імя П.В. Масленікава ў адной сістэме, утварыць штосьці нахштатт музейнага холдынга. Але, як потым мы высветлілі, юрыдычны статус магілёўскіх музеяў застаецца ранейшым.

У бліжэйшы час Музей Бялыніцкага-Бірулі закрываецца на капітальны рамонт. Будуць заменены тэхнічныя камунікацыі, з'явіцца спецыяльны ліфт для інвалідаў, сучасныя сродкі экспанавання, у тым ліку — інтэрактыўныя. Дарэчы, гэта не адзіная ў Магілёве культурная ўстанова, якая зведае рэканструкцыю і абнаўленне. Будзе даведзены да ладу фасад абласнога Палаца культуры, а таксама прылеглая да будынка тэрыторыя. Мае завяршыцца рэканструкцыя Дзіцячай школы мастацтваў, другога корпусу Музея гісторыі Магілёва. Дойдуць рукі ў гарадской улады да тэатральнага сквера і рэстаўрацыі фасадаў гістарычна каштоўных будынкаў.

Праект "Магілёў — Культурная сталіца Беларусі 2013 года" — гэта больш як тры тысячы мерапрыемстваў. Мэр горада Станіслаў Барадаўка, каментуючы гэтую лічбу, адзначае, што гарадскія ўлады гатовы падтрымліваць любыя крэатыўныя ідэі, якія будуць спрыяць стварэнню пазітыўнага іміджа горада і прыцягненню турыстаў.

**П.В.**

**На здымку: міністр культуры краіны Барыс Святлоў (злева) уручае сертыфікат "Культурнай сталіцы Беларусі-2013" мэру Магілёва Станіславу Барадаўку.**

## 70-ты "кадр" Міхаіла Пташука

**28 студзеня Міхаілу Пташуку споўнілася б 70 гадоў. У сталічным кінатэатры "Дом кіно" адбыўся вечар памяці гэтага выбітнага беларускага рэжысёра. Аўтара стужак "Знак бяды", "Наш браняпоезд", "У жніўні 44-га..." ды шэрагу іншых знакавых для нашага кінамастацтва твораў успаміналі родныя, калегі, прыхільнікі. Як на экране, так і на сцэне памяць пра Пташука прысутнічала ў выглядзе фатаграфій, музыкі і песень з яго кінафільмаў. Вялі імпрэзу заслужаны дзеяч мастацтваў, рэжысёр Валерый Анісенка і народная артыстка Беларусі Марыя Захарэвіч.**

"Міхаіл Пташук быў для нас сябрам і паплечнікам у няспынай дзейнасці па развіцці нацыянальнай культуры і мастацтва", — адзначыў на пачатку вечара памяці міністр культуры Рэспублікі Беларусь Барыс Святлоў. Кіраўнік сферы культуры падзяліўся ўспамінамі аб сумеснай працы з Міхаілам Мікалаевічам і расказаў пра вялікі ўнёсак, які зрабіў рэжысёр у айчынны і сусветны кінематограф.

Успаміны прадоўжылі бліжэйшыя паплечнікі і сябры Міхаіла Пташука: народны артыст СССР і Рэспублікі Беларусь Уладзімір Гасцюхін, кампазітар Сяргей Картэс, пісьменніца Раіса Баравікова, кіназнаўца Людміла Саянкова, акцёр Анатоль Длускі, тэлеражысёр Сяргей Кацьер. Апошні таксама прадставіў прысутным карціну, прысвечаную Міхаілу Пташуку, што была знята "Беларускім відэацэнтрам" спецыяльна да гэтай даты.



**У час вечара ў сталічным "Доме кіно".**

Фільм "Будзе доўгім развітанне. Міхаіл Пташук" — эмацыйнае падарожжа па жыцці і стужках выбітнага кінарэжысёра, у якім прынялі ўдзел акцёры Яўгеній Міронаў і Аляксей Пятрэнка, актрыса Галіна Яцкіна, старшыня Міжнароднага кінафестывалю "Залаты Віцязь" Мікалай Бурляеў, кінакрытык Леанід Паўлючык ды іншыя, хто блізка ведаў і працаваў з Міхаілам Пташуком.

Напрыканцы вечара ўдава знамага рэжысёра Лілія Пташук выказала словы шчырай падзякі ўсім тым, для каго захаванне памяці пра Міхаіла Мікалаевіча стала справай гонару.

**С.А.**

**Фота Святланы ШЫЛАК**

**Эканоміка культуры: тэрыторыя кааперацыі намаганняў**

**Чаму мае сябры не паехалі ў ...**

Сярод маіх сяброў ёсць сям'я, вельмі прыхільная да здаровага ладу жыцця і станоучых эмоцый. Калі ёсць магчымасць, і ў вольныя дні яны імкнучца выбрацца за межы Мінска туды, дзе ёсць вартыя ўвагі гістарычна-культурныя аб'екты. На выпадак, калі ўпадабаны храм, палац або музей будзе зачынены, заменай яму мае

ны, і, адпаведна, непаўторным, нетыповым павінна быць і іх аточэнне. Слушна. Тым больш, што пры стварэнні турыстычнай інфраструктуры патрэбны інвестыцыі, а інвестар звычайна прыходзіць з уласнай прапановай, з уласным праектам. Так што з кожным турыстычным аб'ектам трэба працаваць індывідуальна. Зноў да тэмы арганізацыі турыстычнай інфраструктуры на базе аб'ектаў, якія з'яўляюцца гісторыка-культурнай каштоўнасцю, звярнуліся ў 2011 годзе. Та-

ініцыятыва. Калі работнікі культуры зацікаўлены ў пашырэнні сваёй аўдыторыі, дык яны здолеюць і сродкі знайсці, і кантакты патрэбныя налагодзіць. А з Карэліч ситуацыя бачыцца наступным чынам. Начальнік аддзела культуры Нэлі Маісеенка згадвае, што гадоў пяць таму ішла гаворка пра стварэнне турыстычнай інфраструктуры ў наваколлі Мірскага замка. Яна павінна была ахапіць і Карэлічы. Але тая хваля сама сабою ўляглася. На полі бізнесу,

# Дарога даўжынёй у непаразуменне?

**Карэлічы пры Міры ці Мір пры Карэлічах: хто каму вінен? І калі распрацуюць тры міністэрствы праграму ўзаемадзеяння?**

**У двух апошніх нумарах "К" звярталася да тэмы міжкраёнай кааперацыі для эфектыўнага выкарыстання рэгіянальных брэндаў. Сёння мы працягваем серыю тэматычных публікацый на прыкладзе раёнаў Гродзеншчыны з трансляцыяй меркаванняў прадстаўнікоў Міністэрства спорту і турызму, Міністэрства транспарту і камунікацый, а таксама адказных асоб з абласной выканаўчай улады.**

стаць шпацир па жывапісным наваколлі, наведанне мясцовага кірмашу, абед у прыстойнай кавярні. З кожнай вандроўкі яны прывозяць сувеніры. А каб было з кім падзяліцца ўражаннямі, яны звычайна агітуюць сваіх сяброў далучыцца да іхняй вандроўкі...

На маю думку, гэта — ідэальная кліентура для тураператараў, што пасвяцца ў межах нацыянальнага турыстычнага поля. Бо яны шчыра цікавяцца родным краем; прымаюць як дадзенасць нашу побытавую рэчаіснасць, таму загадзя згодны на "эканом-клас" абслугоўвання; купляюць беларускае, а яшчэ цягнуць з сабою ў вандроўку іншых людзей.

Летася сябры планавалі наведаць Мірскі замак, ды так і не рызыкунулі рушыць да Міра, бо даведаліся праз Інтэрнэт пра амаль поўную адсутнасць у мястэчку турыстычнай інфраструктуры — словам, пра тое, што па-за мурамі замка няма чаго рабіць, няма дзе бавіць час. Няма на што ў Міры перанесці ўвагу, калі ў замак з нейкай прычыны не паспеў трапіць, а такое пры сённяшняй яго шалёнай папулярнасці ў турыстаў цалкам верагодна.

Калі б існавалі наладжаныя транспартныя камунікацыі паміж не такімі ўжо далёкімі ад Міра Навагрудкам, Нясвіжам, Любчой, Лідай, а таксама гарантаваны турыстычны сэрвіс у гэтых мясцінах, мае знаёмцы, не атрымаўшы ад Міра запланаваных эмоцый, проста паехалі б у іншы замак. А можа, проста спыніліся б на адпачынак у Карэлічах, каб там быў адпаведны сэрвіс.

**З пункта гледзішча Мінтурызму...**

Пасля выхаду ў мінулым нумары "К" артыкула пра Мір і Карэлічы я спрабаваў высветліць, ці існуе нейкая сувязь паміж скажам, Праграмай "Замкі Беларусі", заказчыкам-каардынатарам якой з'яўляецца Міністэрства культуры, і Планами па комплексным развіцці турызму, за які адказвае Міністэрства спорту і турызму. Інакш кажучы, ці "падвэрстана" пад "Замкі..." праграма стварэння побач з імі турыстычнай інфраструктуры.

У Міністэрстве спорту і турызму мне адказалі, што непасрэднай сувязі, судакораняння згаданай праграмы з Планами па развіцці турызму няма. Але ў 2008 годзе Міністэрства распрацоўвала і рэкамендавала для зацвярджэння праект стандартнага турыстычнага комплексу, які павінен быць пры аб'екце, што мае статус гісторыка-культурнай каштоўнасці, а такім чынам можа прывабіць вандроўнікаў. Комплекс — гэта тыпавыя гасцініца, прадпрыемства гандлю, паркінг. Але Дзяржаўны камітэт па стандартызацыі прапанову адхіліў на той падставе, што ўсе помнікі — розныя, кожны з іх унікаль-

ды Міністэрства культуры краіны ўзгадніла з аблвыканкамамі спіс такіх аб'ектаў. Яго зацвердзіў Савет Міністраў і даў адпаведнае даручэнне Міністэрству спорту і турызму. Літаральна днямі згаданае міністэрства інфармавала Міністэрства культуры пра тое, што зроблена для выканання даручэння. Па Гродзенскай вобласці, да якой належаць Мір і Карэлічы, у гэтым дакуменце згадваюцца Мірскі замак, Стары замак у Гродне, замак у Навагрудку, палац Агінскіх у Залесці, замак у Геранёнах. Адносна Міра ў дакуменце сказана, што "на працягу 2012 года мерапрыемствы, скіраваныя на стварэнне турыстычнай інфраструктуры, не праводзіліся". Пра палац Агінскіх — што толькі плануецца стварэнне на аб'екце, сярод іншага, гасцінічных нумароў. У астатніх выпадках пра турыстычную інфраструктуру не гаворыцца нічога.

Зробім выснову: пра маштабны праект стварэння турыстычнай інфраструктуры, якая ахоплівала б перспектывы ў эмансцыяванні турызму, дзе сканцэнтраваны найбольш вядомыя беларускія замкі, гаворкі няма.

**Што кажуць транспартнікі**

А што да транспартных камунікацый, наўнасць якіх магла б звязаць замкі ў "Залатое кольца Беларусі"? У прэс-цэнтры Міністэрства транспарту і камунікацый краіны карэспандэнту "К" паведамілі, што арганізацыя турызму — гэта не іх справа. Адзіны, хто займаецца тым пытаннем у сістэме міністэрства, гэта падпарадкаваная Беларускай чыгуныцы фірма "Дортур". Але ўвогуле такая дзейнасць для Мінтрансу не характэрная. Транспартныя прадпрыемствы міністэрства аказваюць паслугі турфірмам на падставе дамоў. Калі хтосьці гатовы плаціць транспартнікам паводле ўстаноўленых тарафаў, яны, безумоўна, адгукнуцца.

**Што бачна з Гродна, Карэліч і Міра**

Як праецыруецца сітуацыя з Гродна? Начальнік абласнога ўпраўлення культуры Аляксандр Вяроўскі зазначыў, што якасць работы Карэліцкага раённага аддзела культуры і яго кіраўніка ў цэлым задавальняе. Ды ўсё ж хацелася б, каб кантакты са структурай "Замкавы комплекс "Мір" былі больш шчыльнымі ды плённымі. І ў перспектыве так яно і будзе, бо да гэтага падвядзе сама логіка жыцця. Супрацоўнікі музейнага комплексу ў Міры і супрацоўнікі раённага аддзела культуры ў Карэлічах робяць агульную справу і аб'ектыўна зацікаўлены ў супрацоўніцтве. Аляксандр Людвігавіч мяркуе, што ў многіх пачыненнях не апошняю ролю адыгрывае ўласная

заснаваным на турыстычных паслугах, тут сёння шчыруюць хіба што прыватныя камерсанты. Але дзейнічаюць яны без асаблівай ініцыятывы ды не ў тых маштабах, якія патрэбны раёну. Замак у Міры, паводле яе слоў, — гэта "дзяржава ў дзяржаве". Ніякіх агульных праграм з яго супрацоўнікамі ў Карэліцкага райаддзела культуры няма. Яны арыентаваны на Мінск, на замежжа... Хіба што паклічучы карэліччан, калі трэба арганізаваць сустрэчу важных гасцей ды хлеб-соль ім уручыць. Адзінае, што матэрыяльна мае бюджэт раёна ад Мірскага замка, — гэта зямельны падатак, бо стаіць замак на Карэліцкай зямлі. Нэлі Маісеенка лічыць, што было б някепска, калі б тры міністэрствы — спорту і турызму, культуры, фінансаў — распрацавалі канкрэтную праграму, дзе была б дакладна распісана роля ды адказнасць кожнага з іх, а таксама і раённы ўлад Гродзеншчыны, у справе будаўніцтва інфраструктуры для развіцця культурнага турызму. Тады не будзе непаразумення. У тым ліку паміж Карэлічамі і Мірам.

Намеснік дырэктара па навуцы музея "Замкавага комплексу "Мір" Андрэй Янушкевіч згодны з тым, што статус установы — асаблівы. Стаіць музей на Карэліцкай зямлі, але падпарадкоўваецца непасрэдна рэспубліканскім уладам, Міністэрству культуры Рэспублікі Беларусь. Але ж гэта, на ягоную думку, ніяк не перашкаджае стасункам Міра з Карэлічамі і Гроднам. Тым больш, ужо ёсць прыклады супрацоўніцтва, калі Мір і Карэлічы рэальна дапамагаюць адно аднаму.

Хоць Андрэй Мікалаевіч і кажа, што, маўляў, бізнес-план з замахам на цэлы рэгіён — гэта не справа музейшчыкаў, але асабіста яму і ягоным калегам блізкая ідэя стварэння транспартнага калідора турыстычнага прызначэння, які ахопліваў бы прастору ад Нясвіжа да Гродна. Але цэнтральны транспартны вузел ён бачыць не ў Карэлічах, а ў Міры. Апошні вельмі зручна стаіць пры дарозе, якраз пасярэдзіне паміж Нясвіжам і Навагрудкам. Зрэшты, пры стварэнні цэнтральнага звяна гэтага маршруту, які мае стаць часткай турыстычнага "Залатога кольца Беларусі", трэба ўлічваць і гістарычную значнасць мясціны. У гэтым сэнсе Мір, канешне ж, мае перавагу перад Карэлічамі, якія толькі ў 50-я гады мінулага стагоддзя сталі адміністрацыйным цэнтрам раёна.

"Даржы, мы пра нешта такое і самі думаем. Мір — гэта не выста, але частка гістарычнай прасторы, якую можна і трэба з'яднаць адмысловым турыстычным маршрутам, трывалай транспартнай камунікацыяй. А гэты маршрут можна дапоўніць аб'ектамі эка-і агратурызму", — кажа Андрэй Янушкевіч.

Падвядзём высновы. Цяпер, калі замак — раскручаны брэнд раёну хачелася б з гэтага нешта мець і ў сэнсе іміджа, і ў сэнсе прыбытку. І гэта цалкам лагічна. Каб таго дамагчыся, патрэбны паразуменне і супрацоўніцтва. Найперш.

**П.В.**

(Працяг тэмы будзе.)

**"Культура-інфа": "гарачая лінія"**

Пасля Года кнігі і напярэдадні пасяджэння выніковай калегіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь "К" вырашыла прысвяціць сваю чарговую "гарачую лінію" праблематыцы далейшага развіцця бібліятэчнай справы. А ў тым, што гэтае развіццё палягае менавіта ў праблемнай прасторы, пераконвацца даводзіцца пад час штотыднёвых журналісцкіх камандзіровак. Можна бясконца разважаць пра ўпэўненую камп'ютарызацыю бібліятэк, іх неблагую матэрыяльную базу, але калі зранку, у абед ці ўвечары амаль заўжды бачыш пустыя залы сельскіх устаноў, пачынаеш сумнявацца ў няўхільным росце чытацкай актыўнасці. Так, у буйных бібліятэках яна прысутнічае. Але ж Беларусь — гэта не толькі абласныя ды раённыя цэнтры.

Ці заўсёды нізкі заробак з'яўляецца прычынай някаснай працы бібліятэкара? Як паўплываў Год кнігі на павелічэнне чытацкага інтарэсу ў маштабе краіны? І ці сапраўды той, хто валодае інфармацыяй, валодае светам? Адказы на гэтыя надзённыя, як падаецца, пытанні мы і паспрабавалі атрымаць пад час чарговай "гарачай лініі".

# Нарматыў ніхто не адмяняў...

**Ці здолее райбібліятэка аб'явіцца без праграміста ў штаце?**

**На пытанні чытачоў і газеты "Культура" адказвае галоўны спецыяліст упраўлення ўстановаў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Наталля ЗАДЗЯРКОўСКАЯ**

**Людміла КАРОЛЬ, загадчык аддзела бібліятэказнаўства Брэсцкай абласной бібліятэкі:**

— Добры дзень, Наталля Іванаўна! Скажыце, калі ласка, калі будуць зацверджаны новыя тыпавыя штаты для абласных і публічных бібліятэк? Сённяшнія, пагадзіцеся, патрабуюць сур'ёзнай карэкціроўкі...

**Наталля ЗАДЗЯРКОўСКАЯ:**

— Вітаю вас! У бягучым годзе актуалізацыя дадзенага дакумента не прадугледжваецца. Вы разумееце, што разглядаць яго трэба ў комплексе з агульнымі штатамі ўстановаў культуры. Прапановы па гэтым дакуменце Міністэрствам культуры ўносіліся неаднаразова... Але ў рэдакцыі дакумента, што сёння дзейнічае, ёсць пункт, у адпаведнасці з якім мясцовае кіраўніцтва можа пашыраць і дапаўняць штаты. Да прыкладу, у Мінскай вобласці гэтую магчымасць выкарыстоўваюць максімальна. Пры бібліятэках дзейнічаюць аддзелы аўтаматызацыі, працуюць праграмісты...

**Людміла КАРОЛЬ:**

— І яшчэ адно пытанне. Ці будуць наладжвацца навучальныя семінары па арганізацыі і правядзенні дзяржаўных закупаў у адпаведнасці з Законам Рэспублікі Беларусь "Аб дзяржаўных закупках тавараў (работ, паслуг)", што ўступіў у сілу з 1 студзеня бягучага года?

**Наталля ЗАДЗЯРКОўСКАЯ:**

— Добрае пытанне і вельмі актуальнае. У снежні мы праводзілі нараду з работнікамі бібліятэк па камплектаванні і вырашылі, што курсы такія — вельмі дарэчныя. Цяпер мы разглядаем магчымасць унясення змяненняў у навучальную праграму Інстытута культуры Беларусі. У якасці лектараў хочам запрасіць на гэтыя курсы прадстаўнікоў Міністэрства эканомікі... Закон мы толькі засвойваем, і па яго рэалізацыі ўнікае сапраўды шмат пытанняў.

**Яўген РАГІН:**

— Будзем спадзявацца, што новы Закон паспрыяе папаўненню бібліятэчных фондаў. Накопкі я ведаю, у адпаведнасці з ім нашы бібліятэкі могуць наўпрост супрацоўнічаць і з расійскімі выдавецтвамі. Я, да прыкладу, ледзь не штотыднёва наведваю ў сталічным мікрараёне "Паўднёвы Запад" адзін з бібліятэчных філіялаў. Наведваю, натуральна, як чытач. Дык вось, новых паступленняў, у тым ліку і расійскай літаратуры, за апошнія гады тут не было!

**Наталля ЗАДЗЯРКОўСКАЯ:**

— Увогуле Закон гэты прадугледжвае для бібліятэк выбар пастаўшчыкоў прадукцыі на конкурснай аснове. Значыць, ёсць усе падставы для таго, каб актывізаваць наш кніжны рынак, у тым ліку работу на ім расійскіх пастаўшчыкоў. Таксама нельга забывацца на тое, што ў нас на дзяржаўным узроўні падтрымліваюцца айчыныя выдавецтвы, якія выпускаюць сацыяльна значную літаратуру. Але толькі ёю кніжныя фонды нашых бібліятэк паўнаважна не напоўніць. Значыць, айчыныя выдавецтвы павінны стаць больш мабільнымі і гнуткімі ў плане ўзаемаадносін з бібліятэкамі ды выпрацоўкі пэўнай "кніжнай" стратэгіі. Інакш кажучы, на бібліятэчнай паліцы павінен прысутнічаць увесь разнажанравы спектр літаратуры — і беларускай, і замежнай.

**Яўген РАГІН:**

— І яшчэ адна праблема: вельмі дарагая падпіска на перыёдыку...

**Наталля ЗАДЗЯРКОўСКАЯ:**

— У асобных раёнах да 50 — 70 працэнтаў сродкаў, выдаткаваных на камплектаванне, выкарыстоўваецца менавіта на падпіску перыядычных выданняў. Таму плануем абмеркаваць з Белпоштай пытанне аб зніжэнні кошту падпіскі на замежную перыёдыку.

(Заканчэнне на стар. 10 — 11.)

**Здзівіць новымі інтэрпрэтацыямі народнай спадчыны беларускага слухача ўжо амаль немагчыма: яе парасткі праніклі ва ўсе кірункі айчыннай музыкі — ад джаза да метала, ад эстрады да IDM. Стылістычнае дрэва постфальклору вырасла надзвычай раскідзістым, але... Як не даць засохнуць яго караням?**

**Загадчык кафедры этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Вячаслаў КАЛАЦЭЙ прапанаваў "К" правесці "круглы стол" на гэтую "вечную" тэму, далучыўшы да яе некалькі "ўдакладняльных" пытанняў. Як (і ці магчыма) захаваць фальклор у яго каранёвым выглядзе? Якія формы інтэрпрэтацыі народнай спадчыны з'яўляюцца дапушчальнымі? Наколькі прыдатная для аўтэнтэікі сцэна сельскай установы культуры ці сталічнага начнога клуба? Ці эфектыўныя высілкі радыё, тэлебачання, Інтэрнэта ў прасоўванні нацыянальнай фольк-музыкі? Да абмеркавання гэтых надзённых і праблемных пытанняў у рэдакцыйным інфарцэнтэры былі запрошаны лідар гурта "Палац", выкладчык БДУКіМ Алег ХАМЕНКА, журналістка Алена ЖУКАВА, кампазітар Канстанцін ЯСЬКОЎ, радыёжурналістка і эксперт фэсту Еўрапейскага вяршальнага саюза "Contemporary folk" Таццяна ПЕСНЯКЕВІЧ, тэлежурналістка і сцэнарыстка Святлана ВАСІЛЕВІЧ, кіраўнік аўтэнтэчнага гурта "Стаўбунскія вярчоркі" з Веткаўскага раёна Святлана ПАРАШЧАНКА. А таксама вялі гутарку рэдактары аддзелаў "К" Яўген РАГІН і Ілья СВІРЫН.**

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — На пачатку нашай гутаркі нагадаю "школьную" ісціну: фальклор — мастацтва вуснай традыцыі, і ўжо хаця б таму "не пасуе" сучаснаму веку інфармацыйных тэхналогіяў. Але менавіта з гэтай прычыны — ён найбольш каштоўны ў эпоху глабалізацыі. І вось, сёння мы назіраем дзве супярэчлівыя з'явы. З аднаго боку, аўтэнтэчны фальклор набывае ўсё большую папулярнасць, асабліва сярод гарадской моладзі. З іншага, кожны ўжо разумее: каб захаваць тую яго скарбы, якія дайшлі да нашых дзён, неабходна мэтанакіраваная дзяржаўная палітыка ў гэтым напрамку.

Лішне нават казаць, што дзяржава не пакідае дадзеную тэму без увагі. Доказам таму — і адно з леташніх пясчэджэнняў калегіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, прывесчанае перайманню традыцыйнага мастацтва ў навучальным працэсе БДУКіМ. Па яго выніках была прынята канкрэтная пастанова, і калі яе рашэнні займеюць безумоўнасць выканання, працэсы злучэння сучаснай адукацыі, рыначнай дзейнасці, прафесійнага мастацтва з аўтэнтэчным фальклорам будуць адладжвацца і дасканаліцца. З часу той калегіі мінула больш за паўгода. Але ў пэўных пытаннях прабуцсоўка — відавочная.

**Яўген РАГІН:** — У якіх канкрэтных?

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — Адна з апошніх надзей на перайманне вяскованага аўтэнтэчнага фальклору — фестываль "Берагіня". Калегія абсалютна слухна ўзяла пытанне, каб гэты праект, які на сёння ўжо фактычна вырас з фармату фэсту, пераўтварыўшыся ў цэлую сістэму этнакультурнага выхавання, стаў асновай для міжгаліновай дзяржаўнай праграмы, дзе была б задзейнічана сістэма як культуры, так і адукацыі. На жаль, такія дзейсныя захады пакуль не робяцца.

**Яўген РАГІН:** — Так, іншым разам у гэтай справе не стае сістэмнасці. Зрэшты, ужо і сёння шмат у якіх сельскіх установах культуры існуюць этнагурты, што выконваюць менавіта аўтэнтэчны фальклор.

**Таццяна ПЕСНЯКЕВІЧ:** — З'яўляюцца і дзіцячыя калектывы-спадарожнікі, якія пераймаюць традыцыі непасрэдна ад іх носьбітаў...

**Святлана ПАРАШЧАНКА:** — У нас у дзіцячым садку малеча п'е ды водзіць карагоды разам з бабулямі...

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — Наведваючы "Ваджэне стралы" ў Стаўбуне, я з года ў год адзначаю прыкметны рост маладых удзельнікаў абраду, хаця яшчэ нядаўна іх амаль не было. Гэта сапраўды тэндэнцыя, альбо яна мне толькі падаецца такой?

**Святлана ПАРАШЧАНКА:** — Так, моладзі сапраўды становіцца ўсё больш. Мабыць таму, што мы сталі актыўна з ёю працаваць.

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — Кажучы пра ўкараненне адукацыйных пад-

ыходаў, мы разлічваем на тое, што з соцень ахопленых дзетак застануцца дзясяткі, якія стануць адмысловымі майстрамі — носьбітамі нашай народнай культуры, засвоенай на дакументальнай аснове.

Прыкладам, мы дамагаліся таго, каб у школах увялі пасаду этнапедагога: лічу, ён патрэбны не менш за псіхолога. На жаль, пакуль нічога з гэтага не атрымалася. Адпаведна, на дзяржаўным узроўні мы прывялі, што фальклор — гэта не атавізм, але канкрэтных захады па яго захаванні пакуль сутыкаюцца з тэхнічнымі праблемамі.

**Яўген РАГІН:** — Хацеў бы закрануць тут іншае пытанне: ці запатрабавана сёння аўтэнтэка на сцэне тых жа СДК?

**Алег ХАМЕНКА:** — Сапраўды, у бабуль з народных калектываў часам пытаюцца: што гэта вы там спяваеце? Маўляў, у нас ёсць план мерапрыемстваў, і будзьце ласкавыя яму адпавядаць...

**Таццяна ПЕСНЯКЕВІЧ:** — Кіраўнікі клубных устаноў часцяком арыентуюць калектывы не на захаванне звычайу, а менавіта на канцэртны выступленні, тым больш, цяпер актуальная тэма платных паслуг... І яна няўмоўна дыктуе пэўныя творчыя стандарты, далёкія ад аўтэнтэікі.

**Яўген РАГІН:** — Больш чым перакананы: зарабляць грошы можна і з дапамогай фальклору!

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — Але ж, пагадзіцеся, гэтым павінны займацца не самі носьбіты традыцыі.

**Яўген РАГІН:** — Згодны! Мы ўжо які год прыкладаем намаганні, каб у райаддзелах культуры з'явіліся кампетэнтныя маркетологі, здатныя не проста зарабляць сякую-такую капейчыну, але і прывіваць публіцы добрыя густы. Тым больш, наша аўтэнтэка выклікае неймаверную цікавасць за мяжой, і патэнцыял яе "экспарту" пакуль далёка не вычарпаны...

**Святлана ПАРАШЧАНКА:** — У Вільнюсе нас прымалі так, што ажно мароз па скуру! Зала, разлічаная прыкладна на тысячу глядачоў, аглядзірвала стоячы!

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — Як толькі падобныя аўтэнтэчныя калектывы выходзяць на сцэну ў Вільнюсе, Санкт-Пецярбургу, Мінску, глядачы адразу пачынаюць аглядзіраваць! Ад носьбітаў фальклору ідзе нейкі энергетычны паўс, які адразу адчувае публіка. Іншая рэч, што гастрольны графік "Стаўбунскіх вярчорак" пакуль насычаным не назавеш, ды і пляцовак для выступленняў бракуе.

Увогуле, мяне вось што здзіўляе. Каб авалодаць аўтэнтэчнай манерай спеву, трэба гадамі вучыцца. Гэта складаная мастацкая сістэма. Але чаму ж тады найбольш жывучымі становяцца тая ўзоры псеўдафальклору, якія не маюць ніякага дачынення да аўтэнтэікі? Хаця б нават у самой метадалогіі

творчасці: прымуць тых бабуль з вёскі заспяваць пад фанэграму! А некаторыя артысты спяваюць — і называюць сябе "народнай творчасцю"!

**Ілья СВІРЫН:** — Эстрадна-фальклорныя калектывы сёння прысутнічаюць як на прафесійнай сцэне, так і ў сценах ледзь не кожнага СДК. Сёй-той да іх ставіцца дужа скептычна: маўляў, гэта не мадэрнізацыя, а прафанацыя. Тым не менш, тая з'ява жыве ўжо не першае дзесяцігоддзе ды, здаецца, мае трывалы постэх сярод публікі. Дык што гэта: кітч, папулярнызацыя народнай культуры альбо, можа, нават яе арганічная форма на сучасным этапе?

**Алена ЖУКАВА:** — Мне даводзілася браць інтэрв'ю ва ўдзельнікаў некаторых вельмі вядомых калектываў з гэтай гледзі. Прызнаюся шчыра: я ніколі не сказала б, што фальклор — гэта не толькі іх праца, але і сапраўднае пакліканне, што яны жывуць ім па-за межамі сцэны. І ў мяне з'явілася пытанне: ці ўсведамляюць яны каштоўнасць народнай спадчыны?

**Яўген РАГІН:** — На Палесці мяне неяк скардзіліся бабулі: маўляў, прыезджаў да нас некалі Уладзімір Георгі-

прэтацый мусіць быць належным. Нічога не маю супраць поп-фольку, калі ён гучыць гэтак сама якасна ды сакавіта, як песні "Аляксандры & Канстанціна". Але такіх калектываў не так і шмат...

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — У нас вельмі часта кажучы: маўляў, людзям патрэбны менавіта "сцэнічны" фальклор, а вось аўтэнтэка — даруйце... Але як чалавек, які ў гэтай справе зусім не старонні, я маю шмат нагод усумніцца ў аб'ектыўнасці такога сцвярдзення. Урэшце, на чым яно грунтуецца?

**Алена ЖУКАВА:** — Ні на чым. Міфаў у нас наогул вельмі шмат, і прычына тут зразумелая: моцна бракуе маркетынгавых даследаванняў, здатных выявіць рэальныя ўпадабанні слухача. Возьмем звычайны прыклад: людзі ладзяць нейкі фэст. Як яны выбіраюць выканаўцаў, як прыходзяць да высновы, што той або іншы гурт цікавы аўдыторыі? Ці робяцца апытанні, ці ходзяць арганізатары фэстаў на іншыя імпрэзы, каб пашыраць свой круггляд? Думаю, наўрад ці.

Што да густаў... Мяне запрасілі сюды ў якасці стваральніка партала,

**Таццяна ПЕСНЯКЕВІЧ:** — У Балгарыі і Румыніі мне давялося гледзець спецыяльны фальклорны тэлеканал, які ідзе кругласутачна, дзе прадстаўлены ўсе формы сучаснага фальклору: аўтэнтэка, прафесійныя калектывы, транляцыя з фэстаў... Ты прыезджаеш, уключаеш ТБ — і здатны скласці ўяўленне пра характар і традыцыі народа. Можа, і ў нас гэта справа будучыні?

**Алег ХАМЕНКА:** — На той жа фэст "Камяніца" сабралася амаль пяць тысяч чалавек...

**Алена ЖУКАВА:** — І мне цікава, куды тая людзі "распаўзаюцца" цягам года, ці ходзяць яны на нейкія іншыя імпрэзы. Але досвед фэсту ў кожным разе сведчыць: патэнцыяна цікавасць да фальклору — немалая, і калі прапанаваць аўдыторыі прывабны ды добра разрэкламаваны прадукт, ён мае ўсе шанцы быць запатрабаваным. Таму аргументы кшталту "зробім мы тэлепраграму пра фальклор, а яе ніхто не будзе глядзець", падаюцца не дужа пераканаўчымі. Тым больш, калі яны не падмацаваны даследаваннямі аўдыторыі.

# Атавізм, прабуксоўка



Алег Хаменка.



Святлана Парашчанка.



Канстанцін Яськоў.

евіч Мулявін ды ўважліва слухаў нашы спевы, а вось яго паслядоўнікі нешта не завітаюць...

**Таццяна ПЕСНЯКЕВІЧ:** — І яны шмат у чым сябе абдзяляюць. У нас на радыё не так даўно аднавілася традыцыя фальклорных экспедыцый, маршруты якіх мы распрацавалі з дапамогай вялікага энтузіяста Рэгіны Гамзавіч. На тым жа Палесці нас чакала мноства адкрыццяў!

**Алена ЖУКАВА:** — Не так даўно мы збіралі народныя песні разам з пост-металічным гуртом "Relikt", і бабулі здзіўляліся: чаму нам, маладым, гэта цікава?..

**Алег ХАМЕНКА:** — На маю думку, сітуацыя выплывае з гэтага. Вы ідзяце ў музей, каб паглядзець керамічную вазу чацвёртага стагоддзя да нашай эры, але ж дома выкарыстоўваеце зусім іншы посуд — "штампоўку" за некалькі дзясяткаў тысяч. Каштоўнасць гэтых рэчываў проста несумярна. Тое ж самае датычыцца і фальклору ды псеўдафальклору.

**Яўген РАГІН:** — Думаю, і "Палац", і, скажам, "Бяседа", якую многія крытыкуюць, могуць стаць своеасаблівымі прыступкамі да чагосьці больш аўтэнтэчнага...

**Алена ЖУКАВА:** — Пагаджуся. Адкуль бяруцца аматары аўтэнтэчнага фальклору? Перадусім — менавіта з ліку прыхільнікаў яго сучасных інтэрпрэтацый: тых жа "Палаца" альбо "Троіцы". Але ж і сам узровень інтэр-

прывесчанага экстрэмальнай музыцы, але ж мая асноўная праца — рэдактар беларускіх навін найбуйнейшага расійскага паштовага сервера. Таму я штодня маю справу з падлікам трафіку і рэйтынгам матэрыялаў — ды, адпаведна, паспела сфарміраваць пэўнае ўяўленне пра тое, што цікава "звычайным" жыхарам нашай краіны.

**Ілья СВІРЫН:** — Няўжо і фальклор — сярод гэтых тэм?

**Алена ЖУКАВА:** — Досвед паказвае, што ў цэлым наш інфармацыйны спажывец вызначаецца куды большай цікавасцю да сваёй гісторыі і культуры, чым жыхары суседніх краін. Замежныя калегі моцна здзіўліліся, даведаўшыся, што топавай навіной у нас стаў матэрыял пра рэстаўрацыю Нясвіжскага замка. Упадабанні іх аўдыторыі зусім іншыя: сенсацыі з жыцця зорак і г. д. А ў нас выдатна ідуць, скажам, рэпартажы з фольк-фэстаў. Але галоўнае тут — падача. Калі прыдуміць інтрыгоўны заглавак, усе адразу пачынаюць па ім "клікаць". А там ужо, можа, і глыбейшая цікавасць з'явіцца...

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — Менавіта на форму падачы і трэба асабліва звярнуць увагу. Я абсалютна пераканана, што спосабы "дасукатна" да сэрца шырокай аўдыторыі патэнцыяна існуюць, проста, яны пакуль не выкарыстоўваюцца. Увогуле, мала хто сумняваецца, што магчымасці тэлебачання ў справе папулярнызацыі фальклору далёка не вычарпаны.

**Ілья СВІРЫН:** — Адзін мой знаёмец не так даўно рабіў тэлеперадачу пра айчынныя знакаматасцей. І нека ён папрасіў мяне параіць кандыдатуры герояў. Я назваў пару-тройку прозвішчаў, а ў адказ пачуў: "Ведаеш, мне патрэбны тыя героі, якіх часта паказваюць па "тэлеку". Вось і атрымліваецца зачараванае кола. Тых, каго ўжо паказваюць, будуць паказваць яшчэ больш. А сёй-той глядач тым часам крывіцца. І — справядліва задаецца пытаннем: чаму наша дзяржаўнае тэлебачанне не дэманструе нам сапраўдных культурных герояў нашага часу і нашай дзяржавы? Няўжо іх няма? Ведаю многіх носьбітаў народных традыцый і таму магу запярэчыць: героі ў нас ёсць! Гэта надзвычай цікавыя, "фактурныя", каларытныя постаці.

**Алена ЖУКАВА:** — Зрэшты, у цяперашнім стане вінаваты не толькі мас-медыя. На маю думку, самі ўдзельнікі фальклорных праектаў павінны больш актыўна працаваць са СМІ, часцей даваць ім інфармацыйныя нагоды. І не абавязкова гэта павінен быць новы дыск. Усё, што вы робіце, можа стаць навіной для журналістаў: хтосьці набыў эксклюзіўны інструмент, нехта радыкальна змяніў імідж... Таксама такія музыкі могуць выкавацца на тэмы вяселля, ураджаю, варажбы...

**Святлана ВАСІЛЕВІЧ:** — Паколькі тэлебачанне стварае калектывнае несвядомае, куды прасцей было б папулярываць не толькі сам фальклор,

але і тыя сэнсы, якія ў ім закладзены. Людзі будуць ахвотна спяваць народныя песні, калі зразумеюць, што гэты абрад можа даць ім нешта патрэбнае — скажам, здароўе або поспех. Падобныя практыкі цяпер вельмі папулярныя, і калі падаць іх на тым узроўні, на якім глядач здатны іх прыняць...

**Ілья СВІРЫН:** — Усё ж мне падаецца, што абсалютная большасць рэцэпіентаў успрымае фальклор менавіта як з'яву культуры, а не як глебу для розных парарэлігійных дактрын. І менавіта як з'яву культуры ён здатны аб'ядноўваць ды выхоўваць грамадства, а не спрыяць з'яўленню новых сектаў ды папулярных занабонаяў.

**Канстанцін ЯСЬКОЎ:** — Як мне падаецца, у кожнага з прысутных крыху іншы погляд на фальклор, на тыя задачы, якія ён павінен выконваць у грамадстве і, у тым ліку, у інфарма-

педаліруем тэму адукацыі і тэлебачання..

**Алег ХАМЕНКА:** — І вось тут хочацца ўстаіць сваю рэгліку. Сёння мы вельмі шмат ужывалі слова "аўтэнтчны". Але аўтэнтчны, сапраўдны фальклор звязаны з абрадавымі дзеямі, што маюць сакральны змест ды робяцца не для публікі. А калі рытуал выносіцца на сцэну, аўтэнтчнасць немінуча губляецца...

**Святлана ВАСІЛЕВІЧ:** — Сапраўды, абрад — гэта магія, работа са стыхіямі. Песні спараджаюць вібрацыі, здатныя загаварыць сілы прыроды...

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — Гурт "Стаўбунскія вярчоркі" выконвае адны і тыя ж самыя песні і для сябе, і на публіку. Ці адчуваецца розніца?

**Святлана ПАРАШЧАНКА:** — Так, натуральна! Калі мы вядзем "Стралу", у нас зусім іншыя адчуванні, чым калі мы выходзім на вялікую сцэну...

розныя з'явы. І менавіта традыцыйны фальклор, наколькі я разумею, мы сёння, перадусім, і абмяркоўваем.

**Канстанцін ЯСЬКОЎ:** — Прафесар БДУКІМ Уладзімір Зіневіч з "Грамніц" таксама лічыць патрэбным размежаванне фальклору і фалькларызму. На думку гэтага навукоўцы, фальклорам можна называць толькі аўтэнтчныя з'явы, а вось тое, што было перанята і, тым больш, зведзена аўтарскую інтэрпрэтацыю, — гэта ўжо фалькларызм, бо страчана тая сакральнасць...

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — Тым не менш, словы, перанятая ад носьбітаў альбо адроджаныя на дакументальнай аснове, усё ж адрозніваюцца ад рэальных "сцэнічных варыянтаў". Думаю, спадар Канстанцін, вы і самі гэта адчулі, рыхтуючы фольк-праект "Коласварот" з ансамблем Уладзіміра Байдава "Класік-Авангард" і запра-

**Алег ХАМЕНКА:** — Адносна яна даўна быў адноўлены Крыж Ефрасіні Полацкай. Бясспрэчна, ён зусім не аўтэнтчны, але гэта той выпадак, калі вывучаны гістарычны матэрыял, ды і душа ўкладзена ў новую рэч.

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — Для адроджэння спадчыны самае важнае — менавіта дакументальная аснова. Прыкладам, ва ўніверсітэце мы выкарыстоўваем нават тыя прынцыпы навування, што характэрны для традыцыйнай культуры, перадусім гэта шлях вуснага пераймання, т. з. метада дэманстратыўнай антрапатыкі. Так, можна казаць пра другаснасць у дачыненні да аўтэнтчнай традыцыі, але... транстыцыя адэкватная першакрыніцы. І словы тых вёсак, дзе ўжо не засталася носьбітаў традыцыі, працягваюць жыць намаганнямі маладых.

**Яўген РАГІН:** — Памятаю, калі мне было гадоў дзевятнаццаць, прыехаў на Веткаўшчыну Радзівон Шчадрын загіс-

І самае крыўднае, што нейкай канцэптуальнай пазіцыі на гэты конт гадоўна беларускія канфесіі пакуль не выпрацавалі — рашэнні прымаюцца "на месцах" і залежаць выключна ад меркавання канкрэтных святароў.

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — Трэба заўсёды падкрэсліваць, што мы займаем культурай, а не рэлігіяй...

**Святлана ВАСІЛЕВІЧ:** — Але ж народная культура мае сакральны змест, гэта своеасаблівае медытацыя. І, дарэчы, чаму б нам не ўваходзіць у гэты стан з дапамогай нашых народных песень замест праяў той жа індыйскай культуры?

**Ілья СВІРЫН:** — Сучасныя інтэрпрэтацыі фальклору могуць быць вельмі рознымі, але... Трэба памятаць пра тое, што гэта менавіта інтэрпрэтацыі, наша метамова, якая нават на паняццёвым узроўні не адпавядае мысленню саміх носьбітаў спадчыны. Пакажыце мне хоць адну бабулю, якая ведае словы "сакральны" або "медытацыя".

**Канстанцін ЯСЬКОЎ:** — Пастухаўшы тое, што тут гаварылася, я ў які раз прыйшоў да высновы, што на сённяшні дзень самая вострая праблема — гэта інтэграцыя дакументальна зафіксаванай спадчыны ў сучаснае жыццё. І я бачу, што адзінага рэцэпта тут няма. Для захавання спадчыны дзяржава што можа, тое робіць, а вось вяртанне фальклору да жыцця ў новых умовах — справа канкрэтных людзей, кожнага з нас на той дзялянцы, за якую ён адказны.

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — На вялікі жаль, у Мінску адсутнічае тая гляцоўка, дзе кожны ахвотны мог бы ў любы дзень тыдня пачуць і ўбачыць сапраўдны фальклор.

**Алег ХАМЕНКА:** — І гэта — праблема з праблемамі! Бывае, прыязджаюць замежнікі, і няма іх куды павесці. Цяпер фальклорныя ансамблі вымушаны карыстацца сцэнамі, прывучанымі для эстрады, харэаграфіі, усяго, што заўгодна! А менавіта фолькавай спадчыны — у прамым сэнсе слова — у нас акурат і няма. Няма адпаведнага аздаблення, святла, акустыкі, у рэшце рэшт, адмысловых мікрафонаў! Для ансамбляў і грывёркі ж патрэбны прасторныя...

Раней мне падавалася, што справу можа выправіць стварэннем у Мінску нейкага, умоўна кажучы, Дома фальклору, але цяпер больш перспектывым падаецца іншы фармат — фольк-клуб, па ўзоры рок-клубаў: не проста "сталёўка са сцэнай", а канцэртная зала з арыгінальнымі праграмамі. Прыкладам, штодзень з васьмай вечара там грае дудар ці лірнік, і ўсе турысты пра гэта ведаюць.

**Яўген РАГІН:** — Гэта камерцыйны праект?

**Алег ХАМЕНКА:** — І так, і не. Ва ўсялякім выпадку, ён не павінен рабіцца выключна дзеля грошай. Дарэчы, я ўжо размаўляў з рэстаратарамі, і яны паставіліся да гэтай ідэі прывязна, хаця і трохі пабойваюцца розных фактараў. Лічу, дзяржава павінна не тое што падтрымліваць, але, хутчэй, маральна нахняць падобныя бізнес-праекты.

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — Фінансавы прэфэрэнцыі ў такім выпадку таксама падаюцца заканамернымі. Чаму б, напрыклад, не прапанаваць вызваліць такі клуб ад падаткаў? Гадоў сем таму мне тэлефанаваў беларускі парламентарый, каб пракансультавацца аб законапраекце, паводле якога традыцыйныя ўзоры народнага мастацтва і іх рэканструкцыя не абкладаліся падаткамі. Закон такі, наколькі я ведаю, так пагэтуль і не прыняты, хаця цікавыя прэцэдэнты ёсць у суседзяў. Скажам, у Літве выдаюць сертыфікат традыцыйнага майстра, і ён дае права на льготнае падаткаабкладанне.

...Як бачыце, пачаўшы з культуры, мы дайшлі да юрыспрудэнцыі ды эканомікі. Вось такая яна шматбаковая, тэма фальклору! І не выпадае сумнявацца ў тым, што дыскусія трэба весці пра кожны са згаданых сёння аспектаў. Таму, спадзяюся, мы сабраліся тут не дарэмна...

**Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ**



Святлана Васілевіч.



Таццяна Пешнякевіч.



Алена Жукава.



Вячаслаў Калацэі.

# Ці ўсё ж такі "клікабельнасць"?

## А паміж фальклорам і "фальклорам" — пустка?

цыйным асяроддзі. Адна справа, калі ён успрымаецца як перспектывны сродак зарабляння грошай ды піяру краін, і зусім іншая — спосаб выхавання спецыфічнага нацыянальнага светапогляду, які, без сумневу, будзе мець свае цяжасці. І перш чым ісці на тэлебачанне, трэба вызначыцца, што ж мы хочам сказаць аўдыторыі.

**Святлана ВАСІЛЕВІЧ:** — Сапраўды, не так і проста дасягнуць таго, каб фальклор выглядаў на тэлеэкране натуральна. На тэлебачанні працуюць свае законы, зусім не супастаўныя з аўтэнтчнай культурай. Цяперашняму пакаленню ўласціва кліпавае мысленне, а для спасціжэння народнай культуры трэба прыкласці пэўныя намаганні. Тэлеглядач не мае да гэтага ахвоты. Ніхто не будзе глядзець на бабуль, якія спяваюць народныя песні...

**Яўген РАГІН:** — Я буду!

**Ілья СВІРЫН:** — Калі паказваць проста бабуль, ды яшчэ і ў нядзелю зрання, глядзець іх і праўда мала хто будзе. Але, як засведчыла нядаўняя практыка, тыя пазнаваўчыя стужкі, што робяцца паводле сучасных стандартаў (інтрыга, дынамізм, добрая графіка, пастаноўкі...), выклікаюць у глядача немалую цікавасць. Думаю, аўтэнтчная народная культура мае багаты матэрыял для крэатыўных сцэнарных напрацовак.

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — Тыя імпрэзы, што мы ладзім у сценах БДУКІМ, сведчаць: заўсёды будзе існаваць кола людзей, якім цікавы аўтэнтчны фальклор. Іншая справа, што ён патроху становіцца элітарным мастацтвам, і гэта не вельмі добра. Фальклор павінен быць даступны для ўсіх, і менавіта таму мы

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — Яно і не дзіва, бо абрад і канцэрт — гэта розныя камунікацыйныя сітуацыі: у першым выпадку — зварот да звышнатуральнага, у другім — неспрэчна да слухача. Зрэшты, амерыканскі блюз напачатку таксама не быў прызначаны для канцэртнага выканання, але потым выканаўцы вынеслі яго на сцэну, захававшы пры гэтым манеру спеваў, гарманічную структуру і г. д.

**Алег ХАМЕНКА:** — У індзейцаў ёсць дзве версіі фальклору: сапраўдны — для сябе, і "для белых" — гэта значыць, для турыстаў. Вонкава яны нібыта супадаюць, але... Робячы рэч "на продаж", індзеец заўсёды дадаць туды нейкі элемент, які перакрэсліць усе сакральныя сэнсы.

Таму застаецца адно збіраць музейныя экзэмпляры сапраўднага фальклору. Безумоўна, яны могуць стаць узорами для пераймання, але гэта будзе ў любым выпадку трансфармацыя.

**Яўген РАГІН:** — Але менавіта ўдалая трансфармацыя дазваляе мне, жыхару сённяшняга свету, спрычыніцца да традыцыі ўсё ж не ў музеі, а ў больш натуральным асяроддзі...

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — Без сумневу, тут важная і форма падачы. У Прыбалтыцы фальклорныя фэсты частаком ладзяцца не на сцэне, а неспрэчна на беразе ракі. Наўпрост на мурагу ставяць мікрафоны, глядчы сядзяць на траўцы, тут жа і ежа аўтэнтчна прадаецца...

**Алег ХАМЕНКА:** — Так, але ў дадзеным выпадку я настойваю на размежаванні паняццяў "аўтэнтчны" і "традыцыйны". Пры ўсім сваім падабенстве, гэта прыныпова

сіўшы ў дадатак да аркестра, што выконваў творы сучасных кампазітараў, менавіта тых спявачак, якія засвоілі традыцыйны метадам "дэманстратыўнай антрапатыкі" ды навучыліся спяваць не па нотах, а з вуснага пераймання традыцыі.

**Канстанцін ЯСЬКОЎ:** — Так, але гэта таксама фалькларызм, хоць і не па нотах засвоены. Я выбраў менавіта такіх спявачак толькі з адной прычыны: тое, што яны робяць, выглядае куды больш якасна.

Зрэшты, цяпер традыцыйны лад жыцця страчваецца, хочам мы таго або не. А разам з ім — і фальклор, які быў яго арганічным складнікам...

**Ілья СВІРЫН:** — Сапраўды, як захаваць спадчыну без захавання яе натуральнага асяроддзя? Большасць народных звычайна шчыльна знітаваны з традыцыйным сельскагаспадарчым календаром, што няўмольна становіцца архаікай. Уявіце сабе камбайнера, які спявае жніўныя песні! Зрэшты, тое ж самае адбываецца і ў выпадку з матэрыяльнай спадчынай, але тут ужо, прынамсі, выпрацаваны пэўныя алгарытмы. Пераўтвараючыся ў кавярню ці гатэль, колішні млын або стайня, безумоўна, страчвае крыху сваёй аўтэнтчнасці, што немінуча пры такой радыкальнай змене функцыянальнага прызначэння. Але гэта непазбежна для захавання аб'екта ахвяра. І што асабліва важна: навукоўцы выпрацавалі непасрэдную метадалогію такой рэканструкцыі, неакрэслілі межы дапушчальных змен. Напэўна, нешта падобнае мае адбыцца і ў выпадку са спадчынай нематэрыяльнай.

ваць гурт з Барталамееўкі, і мне, як я думаў па малодсці, "пашчасціла" пры гэтым прысутнічаць. Зусім старэнькія бабулі так скакалі па сцэне, што здавалася, быццам клуб зараз разваліцца. А знакаміты кампазітар ажно плакаў, глядзячы на іх. Сёння гэтага ўжо не ўбачыш, засталіся адны ўспаміны...

**Святлана ПАРАШЧАНКА:** — Цяпер вось і ў Стаўбуне з'явілася праблема. Нам святар забараняе вадзіць "Стралу". Безумоўна, ён мае аўтарытэт сярод удзельнікаў абраду, і таму іх прыкметна паменела. А так шмат якіх верніцы, што і спяваюць добра, у абрадзе ўжо не ўдзельнічаюць.

**Святлана ВАСІЛЕВІЧ:** — Аўтэнтчны фальклор адлюстроўвае зносіны славян з багамі і найвышэйшымі сіламі, таму канфрантацыя з хрысціянскай царквой непазбежная. І яна будзе тармазіць справу захавання спадчыны.

**Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:** — Я не быў бы настолькі катэгарычным. Ведаю выпадкі, калі ксёндз апрагнае вышытую кашулю ды разам з прыхаджанамі спраўляе Купалле. Сучасныя святары — людзі даволі адукаваныя, і агулам папракаць усіх не выпадае.

**Ілья СВІРЫН:** — Ведаю нямаля выпадкаў, калі народныя звычайна арганічна ўгледзены ў царкоўны календар. Прыкладам, часткай абрадаў, прысвечаных святым крыніцам, шмат дзе з'яўляюцца набажэнствы. Канешне, гэтая інтэграцыя не такая глабальная, як у Афрыцы ці Лацінскай Амерыцы, дзе традыцыйныя песні і танцы сталі складнікамі літургічных практык. Так што мы не адны такія.

У годзе, які распачаўся, праз рэалізацыю Праграмы адраджэння Слуцкага пояса краіна пабагацее на "раскручаны" ў стагоддзях брэнд, а горад Слуцк — на новы музей. Пра канцэпцыю гэтага музея і некаторыя аспекты згаданай дзяржаўнай праграмы нашаму карэспандэнту распавёў навуковы кіраўнік праекта, загадчык аддзела старажытнабеларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Барыс ЛАЗУКА.



Фота Юрыя ІВАНОВА

— Адраджэнне тэхналогіі вырабу сліцкіх паясоў — важны, але не адзіны чынік дзяржаўнай праграмы. Я нават сказаў бы — і не галоўны. Колькі тых "літых" паясоў, тканых золатам і срэбрам, будзе вырабляцца ў Слуцку за год? Дзесяць, дваццаць, ну, можа, сто. Гэта дарагія рэчы для прадстаўнічых мэт. Кожны такі пояс мусіць быць унікальным, вырабляцца па

**Сліцкі пояс займае ўласны дом...**

## Сцены для шэдэўра — ужо не адно ідэя

асобнай замове. Краіне ў год іх спатрэбіцца, мабыць, некалькі дзясяткаў. Прынамсі, так падаецца мне сёння.

А вось сувеніраў па матывах сліцкіх паясоў патрэбна процыма. Прычым не толькі тканых, але і вышываных, выкананых у тэхніцы выцінанкі, саломкі, карункаў, разьбы па дрэве. Гэта можа быць нават інкруставаны шклом метал. Я неаднойчы сутыкаўся з той акалічнасцю, што замежныя госці не ведаюць, на што ў Беларусі грошы патраціць. Турыстычны сэрвіс у нас увогуле не надта развіты. І адчуваецца гэта, між іншым, і ў адсутнасці сувеніраў высокай якасці, і ў патрэбнай іх колькасці. Мне давалося трымаць у руках аздаблены фрагментам сліцкага пояса так званую бурсу — сумку, якую ў касцёле скарыстоўваюць пад час літургіі. Я запытаўся ў сваіх каляжанак, ці хацелі б яны з сумачкай падобнай аздабы з'явіцца ў тэатры або на якойсьці прэзентацыі. І яны пацвердзілі, што гэта было б шыкоўна. А мужчыне пасваіць бы шалік-кашнэ па матывах сліцкіх паясоў як знак нацыянальнай адметнасці. Такіх ідэй і прапаноў можа быць шмат. Гэта тое, што навідавоку, нават шукаць не трэба.

Дзяржаўная праграма адраджэння Слуцкага пояса складзена такім чынам, што на яе аснове павінны сфарміравацца рэгіянальныя падпраграмы. А таксама — навучальныя і вытворчыя планы для ўстаноў адукацыі ды прамысловых прадпрыемстваў. Пэўныя палажэнні Праграмы будуць скарачаны самімі жывымі. Сёння ж нам важна ўсвядоміць, што Сліцкі пояс узнік не на роўным месцы. Беларусь — частка еўрапейскай культурнай прасторы, і Сліцкі пояс — з'ява не лакальная, а частка еўрапейскага ды сусветнага культурнага працэсу. Радзівілы невыпадкава перанеслі вытворчасць паясоў з Нясвіжа ў Слуцк: там былі і глыбокія народныя традыцыі ткацтва, і рамесная вытворчасць. Інакш кажучы, існавала глеба для ўкаранення найноўшых для свайго часу тэхналогій ды эстэтычных ідэй. Музей, які зараз ствараецца ў Слуцку, мусіць давесці да грамады гэтую думку.

Дарэчы, група экспертаў выязджа ў Слуцк, каб асенсаваць, як будзе глядзецца на фасадзе будынка, дзе размесціцца музей, мастацкая аздаба — манументальных памераў выява фрагмента Слуцкага пояса.

— **У якой тэхніцы выканана гэта аздаба?**

— Сінтэтычны матэрыял, "упакаваны" ў шкло. Мяркую, тое ж самае, але ў малым ці мініяцюрным памеры было б добрым сувенірам. Каб не памыліцца з маштабам ды яркасцю колераў і потым не пераабраць гатовую рэч, для камісіі на фасадзе прыладжвалі шаблон. Задача для мастакоў, насамрэч, няпростая: аздаба павінна працаваць у прасторы, глядзецца здалёк, але пры гэтым не страціць вобразнасць, устрымацца менавіта паясам, а не чымсьці іншым.

У часе таго наведання Слуцка ішла гаворка і пра аздабленне кавярні пры музеі.

— **І якой яна мусіць быць?**

— Уявім такую карцінку: звычайныя шляхцюкі, не магнаты, прыязджалі ў Слуцк набываць паясы, а потым, паводле народнага звычаю, ішлі ў карчму, дзе збіралася процыма самага рознага люду, каб "абмыць" пакулку. Сённяшня кавярня, мне падаецца, павінна быць падобная да тагачаснай карчмы і мець выгляд даволі дэмакратычны. Падкрэслены арыстакратызм, раскоша або модная сёння этнаімітацыя ў інтэр'ерах не патрэбны.

— **Раскажыце, калі ласка, пра канцэпцыю будучага музея...**

— Музей і сувенірны шапік зоймуць першы паверх будынка прадпрыемства "Сліцкія паясы". Іх плошча — крыху больш за 139 квадратных метраў. Экспазіцыя падзелена на тры зоны, тры раздзелы, унутры якіх ёсць свае градацыі.

Першая зона экспазіцыі прысвечана гісторыі паясоў у народнай і арыстакратычнай культуры. У другой распавядаецца пра Слуцкую мануфактуру. Гэта гісторыя стварэння, гістарычныя асобы, мастацкія, функцыянальныя і тэхнічныя асаблівасці паясоў. Матэрыял трэцяй зоны прадстаўляе сучасную вытворчасць. Тут дэманструюцца копіі

(рэканструкцыі) сліцкіх паясоў, і могуць быць прадстаўлены варыянты сувенірнай прадукцыі, іншых экспанатаў, што даюць уяўленне пра асноўныя віды побытавых і мастацка-дэкаратыўных рэчаў, якія робяцца, у тым ліку, і на РУП "Сліцкія паясы". Пасля прагляду экспазіцыі можна нешта прыдбаць на памяць у сувенірным шапіку.

— **У першай зоне будзе прадстаўлены ў кантэксце нацыянальнай альбо сусветнай культуры?**

— Сусветнай і нацыянальнай. На пачатку ахопліваецца перыяд ад Старажытнага Егіпта да еўрапейскага Рэнесанса. А працяг экспазіцыі — наша нацыянальная гісторыя. XVIII стагоддзе. Тут будзе імітаваны інтэр'ер шляхецкага дома. Экспазіцыя адной з частак раздзела "завязана" на сюжэце з жыцця беларускай шляхты, дзе прадстаўнічую ролю адыгрывае сліцкі пояс. Прадугледжана гукавое суправаджэнне экспазіцыі: музыка, галасы, шумы.

Далей — аповед пра ўласна Слуцкую мануфактуру. Тут з'явіцца рэканструкцыя ткацкага станка ў натуральную велічыню. Станок мусіць быць запраўлены, за ім — фігура ткача, каб глядач мог уявіць працэс стварэння пояса.

На мяжы гэтай і наступнай экспазіцыйных зон будзе ўстаноўлена вітрына з арыгіналам сліцкага пояса. А таксама — копіі сліцкіх паясоў, варыянты іх выкарыстання ў царкоўным ужытку.

І апошняя частка — традыцыйная народная творчасць пераходзіць у паказ сучаснай прадукцыі беларускіх мастацкіх промыслаў і работ народных майстроў. Далей — экспазіцыйны шэраг, дзе адлюстраваны працэс стварэння копіі сліцкага пояса.

Пераказваць падрабязна "змест" кожнай вітрыны і выяву кожнай карціны ў дадзеным выпадку не мае сэнсу. Тым больш, нейкія карэктывы дэзайн-праекта экспазіцыі ў часе яго рэалізацыі непазбежныя: гэта натуральны творчы працэс. Для мяне ж галоўнае, што Музей гісторыі Сліцкіх паясоў — ужо не ідэя, а праект на стадыі ўвасаблення...

Гутарыў Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

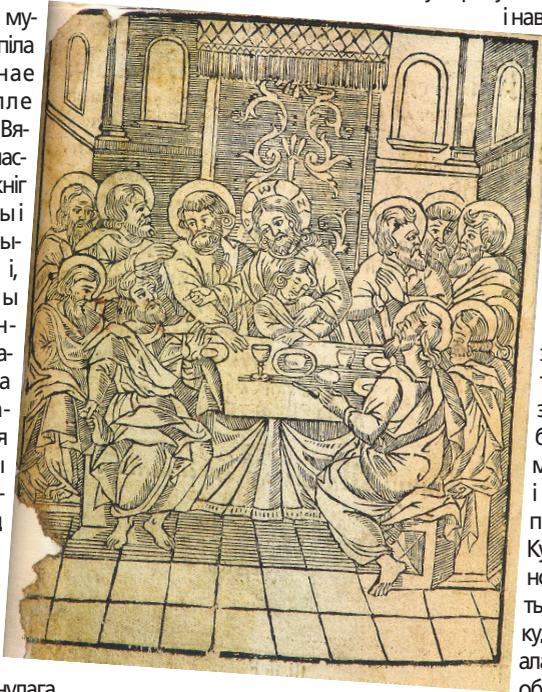
## Нататкі на палях старадрукаў

У экспазіцыях і фондах Нацыянальнага мастацкага музея нашай краіны можна ўбачыць не толькі жывапісныя палотны розных стыляў і краін, каштоўныя скульптурныя кампазіцыі, прыклады дэкаратыўна-ужыткавага мастацтва, але, разам з тым, і каштоўныя ўзоры пісьменства. Аднымі з найбольш яркіх помнікаў кніжнай культуры ў зборах Нацыянальнага мастацкага музея з'яўляюцца выданні кірылаўскага шрыфту, якому сёлета спаўняецца 1150 гадоў.

Сімвалічна, што да гэтай юбілейнай даты быў падрыхтаваны і пабачыць свет альбом-каталог "Кнігі кірылаўскага шрыфту XVI — пачатку XX стст. у зборы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь", аўтарамі якога з'яўляюцца Галіна Кірэева і Наталля Трыфанова. У альбоме дадзена падрабязная характарыстыка кожнага з экспляраў кнігі, што былі выдадзены на кірыліцы, а таксама адлюстравана іх мастацкае афармленне, стан паперы і нават ступень захаванасці.

Але як у Мастацкім музеі апынуліся каштоўныя старадрукі? Як аказалася, калекцыя кніг там пачала фарміравацца яшчэ з 1954-га — менаві-

та тады ў музей трапіла рускія рукапісныя Евангелле XVI ст. Вялікая частка кнігі калекцыі была выратавана і, дзякуючы намаганням тагачаснага дырэктара музея Алены Аладавай, пад кіраўніцтвам якой з канца 50-х гадоў мінулага



стагоддзя прародзілі экспедыцыі і дадзеныя закінуты пасля Вялікай Айчыннай вайны храмаў, вярнулася ў навуковы зварот.

Сёння ў сценах музея зберагаецца 186 адзінак захоўвання — як пэўна-вартасных выданняў, што ў добрым стане дайшлі да нас, так і фрагментаў кніг, якія час не пашкадаваў. Пры гэтым калекцыя кірылаўскага друку налічвае дзясяткі кніг XVI — пачатку XX стст., надрукаваных, у тым ліку, на тэрыторыі Беларусі, а таксама ва Украіне, у маскоўскіх ды пецярбургскіх друкарнях і нават у Румыніі.

Большасць кніг, надрукаваных кірылічным шрыфтам, — гэта богаслужэбныя і асветніцкія кнігі, разлічаныя на святароў ды прыхаджан праваслаўных і ўніяцкіх прыходаў, а таксама кнігі, прызначаныя для стараабрадцаў.

Што да ўласна беларускіх выданняў, то самым раннім з іх з'яўляецца Евангелле 1600 года, якое выйшла ў друкарні братаў Мамонінаў у Вільні з чатырма гравюрамі чатырох евангелістаў. Адметна, што гэтыя выявы з'яўляюцца якаснымі копіямі кіліграфій аналагічнага выдання 1575-га нашага славутага друкара Пятра Мсціслаўца.

Можна згадаць і такое цікавае ды досыць рэдкае выданне, як "Акафісты всеседмичные" 1698 г., надрукаванае Максімам Вашчанкам у Магілёўскай брацкай друкарні. Сёння адзінаквыя экспляры дадзенай кнігі, акрамя аднаго, знаходзяцца за межамі Беларусі. Праўда, з 19 кіліграфій, змешчаных у кнізе, якія складалі своеасаблівы "новазапаветны" цыкл, у музейным экспляры захавалася толькі 12. Тым не менш, яны ярка перадаюць дакладнасць вобразных характарыстык адлюстраваных святых і простую мастацкую мову аўтараў — стваральнікаў выяў. Гэта, да прыкладу, можна ўбачыць у "Тайнай вячэры" або ў шматфігурнай кампазіцыі "Успенне Божай Маці", што ўключае сцэну каранавання Дзевы Марыі.

Прадукцыю вядомых друкарняў Вялікага Княства Літоўскага — Віленскага Троіцкага манастыра і Гродзенскай каралеўскай друкарні — прадстаўляюць выданні апошняй чвэрці XVIII ст., прызначаныя для старавераў. Гэта "Псалтыр" (Гродна, 1788 г.), "Евангелле вучыцельнае. Канонік" (Вільня, 1794 г.), "Псалтыр" (Вільня, 1795 г.). Да слова, Гродзенская каралеўская друкарня, якая распачала сваю працу ў 1775-м, выпускала кнігі па заказах старавераў пачынаючы з 1781 г.

Варта адзначыць і яшчэ адну асаблівасць прадстаўленых у калекцыі Мастацкага музея кніг кірылічнага шрыфту — наяўнасць у іх разнастайных запісаў, рукапісных каментарыяў, а таксама штампаў царкоўных аб'яднанняў і нават кнігарняў.

Дзякуючы гэтай можна даведацца пра мясцовыя моўныя ды канфесійныя адметнасці. Асабліва цікавыя запісы, нататкі, у якіх згадваюцца беларускія манастыры і храмы. Да прыкладу, Куцеінскі жаночы манастыр у Оршы, куды перадала "Мінею" абшчу са старадаўняга сямінахія Новадзвяжочага манастыра Тарэлія Андрэяна.

Можна разгледзець запіс і ў "Мінеі службовай". У кнізе, якая пабачыла свет у 1705-м, адзін з запісаў расказвае, што гэтае выданне першапачаткова належыла Рафаілу Казановічу — іерарману Буйніцкага манастыра, які быў выхадцам з вядомага шляхецкага роду, прадстаўнікі якога ў той час займалі адказныя пасады ў органах мясцовага самакіравання Магілёва. Акрамя таго, адной з характэрных асаблівасцей кірылічных кніг XVIII ст. стала пашырэнне колькасці запісаў на польскай мове, што сведчыць пра іх гаспадароў — уніяцкіх святароў і манахаў-базыльянаў.

Відавочна, што створаны альбом-каталог дае магчымасць не толькі дакранацца да кніжнай культуры, шмат у чым супярэчлівых гістарычных эпох, але і знайсці разгадкі таямніц нашай мінуўшчыны.

**К.А.  
На ілюстрацыі: гравюра  
"Тайная вячэра"  
з Магілёўскага выдання  
1698 г.**

Напрыканцы мінулага года на базе Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў паўстаў Цэнтр эксперыментальнай рэжысуры "Адкрытая пляцоўка". Яго нараджэнне было ціхім ды непрыкметным, без "чырвонай стужкі" і пырскаў шампанскага. Зрэшты, яно і зразумела: сапраўдная прэзентацыя любога тэатральнага праекта адбываецца ў дзень прэм'еры яго першага спектакля. Тым не менш, цікавасць да новага ўтварэння ўжо з'явілася — прынамсі, у прафесійных колах. Па вялікім рахунку, гісторыя Цэнтра пачалася на сучасны прэзідэнта Рэспублікі Беларусь з творчай моладдзю, якая адбылася 1 снежня 2011 года. Пад час шчырай гутаркі тэатральны рэжысёр, выкладчык Акадэміі мастацтваў Таццяна Траяновіч закранула праблему станаўлення маладых рэжысёраў, чыёй крэатыўнай энергіі бывае досыць цяжка знайсці свой "дах над галавой". У выніку ідэя стварэння Цэнтра эксперыментальнай рэжысуры была ўнесена ў праграму даручэнняў Кіраўніка дзяржавы. Нейкі час ініцыятыва лунала ў прасторы думак, шукаючы прыдатную глебу для "прызямлення". Разглядаліся розныя варыянты: у тым ліку і стварэнне асобнай структуры. Але ў выніку спыніліся на больш сціплым ды эканамічным спосабе: Цэнтр быў створаны пры тэатральным факультэце БДАМ.

— Безумоўна, патрэба ў такой эксперыментальнай тэатральнай пляцоўцы наспела даўно, і таму мы ахвотна падтрымалі гэтую ідэю, — кажа рэктар Акадэміі Міхаіл Баразна. — Спадзяюся, Цэнтр стане тым месцам, дзе будзе бруць маладая энергія, увасабляючыся не толькі ў тэатральныя паказы, але і ў дыскусіі, даследаванні, майстар-класы...

Лішне нават казаць, што гэта вельмі важная акалічнасць: любы ўсплёск крэатыўнай энергіі патрабуе сякога такога бюджэту. Канцэпцыя Цэнтра прадумеджае фінансаванне чатырох спектакляў у год. Можна зрабіць і больш, можна ўвасабляць задуму не толькі студэнтаў Акадэміі, а і ўсіх цікавых творцаў, аднак... Гэта ўжо за кошт іншых рэсурсаў: альбо ўласнаму заробленым сродкаў, альбо спонсарскай дапамогі.

Дарэчы, у справе пошуку апошняй усё зусім не безнадзейна. Прыкладам, мастацкай часткай леташняй цырымоніі "Брэнд года" стаў спектакль студэнткі БДАМ Святланы Хацько "Чайка па імені Джонатан Лівінгстан". Яго стварэнне цалкам прафінансавалі арганізатары прэміі.

Але знаходзіць толькі той, хто шукае. І таму ў структуры Цэнтра, якая, дарэчы, будзе складацца ўсяго з пяці

што ж такое, уласна, эксперыментальны тэатр сёння, якія паняцціныя межы мае гэтае вызначэнне? — падзяліўся Вітаўтас Грыгалюнас.

Урэшце, яшчэ адзін кірунак дзейнасці — арганізацыя майстар-класаў з удзелам мэтраў, прычым не толькі айчынных. І сапраўды, калі спектаклі з "меню" найпрэстыжных міжнародных фестываляў беларускі глядач можа убачыць дзякуючы буйным тэатральным імпрэзам, якія апошнім часам ладзяцца ў нас з зайздроснай рэгулярнасцю, дык магчымасць сумоўя з іх стваральнікамі выпадае нячаста. А тым больш, калі казаць пра гутарку на прафесійныя тэмы...

— У хуткім часе я паеду ў Вільнюс і буду мець там сустрэчу з такім мэтрам, як Эймунтас Някрошус, —

Вітаўтас Грыгалюнас. — Тым больш, зноў жа, пад гэта будзе належнае фінансаванне...

Яшчэ адна цікавая задума — сабраць усе айчынныя вулічныя тэатры на невялічкі фэст. Балазе нават цяжка ўявіць лепшае месца для яго правядзення, чым утульны дворык Акадэміі.

Таццяна Траяновіч адразу прадбачыць, што далёка не ўсе праекты будуць упісвацца ў стандартную глядзельную залу. І таму ўжо сёння пращупваецца глеба для нейкіх альтэрнатыўных пляцовак — напрыклад, тэатральнай кавярні. Ды і месца адпаведнае неўзабаве з'явіцца ў Акадэміі.

— Пакуль што там плануецца наладзіць харчаванне для студэнтаў, — кажа Вітаўтас Грыгалюнас. — Але гэта — удзень, а ўвечары... Чаму б не рабіць тэатральныя імпрэзы ў такой нефармальнай атмасферы?..

# "Біржа працы" для "цёмнага коніка"

## "Гэта цікава..." І што далей?

### Творчы старт у "цяплічых" умовах

Пра тое, што айчынны тэатральны рэпертуар мог бы быць куды больш разнастайным ды глёральным у плане творчых падыходаў, пра адчувальны брак у афішах новых імёнаў у апошнія гады не напісаў хіба што лянвівы. Але ж куды важней не проста канстатацыя факта, а — дыягностыка прычын.

— Сёння камерцыялізацыя беларускага тэатра стала ўжо неаспрэчнай тэндэнцыяй, хочам мы таго ці не, — лічыць аўтар ідэі Цэнтра, а цяпер і яго кіраўнік Таццяна Траяновіч. — Небезьядомы "план па гледачы" змяшчае акцэнт, прымушаючы дырэктараў устаноў дбаць перадусім не пра мастацкі складнікі спектакляў, а пра іх касавасць. І ў гэтых варунках цалкам вытлумачальнае памкненне рабіць стаўку на "правераныя" рэжысёрскія прозвішчы. А калі ў тэатр прыходзіць малады творца са сваёй смелай ідэяй, яму звычайна кажуць: "Так, гэта цікава, але..."

І таму першасная задача Цэнтра бачыцца яго кіраўніку ў стварэнні тэатральнай пляцоўкі, адкрытай для эксперыменту і вызваленай з паддамоклавага мяча кан'юнктуры. І таму здатнай даць маладым рэжысёрам магчымасць творчага старту ў "цяплічых" умовах, своеасаблівы "пачатковы капітал".

— Пачынаць заўсёды вельмі складана, — кажа Таццяна Траяновіч. — Тым больш, тэатры зазвычай хочуць убачыць у ролі пастаноўшчыка "гатовы прадукт", які дасць гарантванія вынікі. А малады рэжысёр — гэта заўсёды "цёмны конік". І вось, наш Цэнтр павінен даць яму магчымасць прадэманстраваць, чаго ён варты, прычым не на словах, а на справе. У той самы час, прадстаўнікі тэатраў здолеюць больш пільна прыгледзецца да "маладняку" і, магчыма, ад-

крыюць для сябе цікавыя імёны. Гэта будзе нібы своеасаблівае "біржа працы"...

Цэнтр уваходзіць у склад тэатральнага факультэта як самастойная "творчая адзінка", але ж свае ініцыятывы ён будзе ажыццяўляць у супраць з кафедрамі рэжысуры і майстэрства акцёра. Як распавяла Таццяна Траяновіч, алгарытм адбору рэжысёрскіх заявак пакуль яшчэ ў стадыі абмеркавання. Вызначаны пакуль толькі адзін нюанс: на сённяшні дзень заяўкі могуць падаваць адно студэнты Акадэміі. Вядома, гэта моцна звужае "мэставую групу". Зрэшты, ужо неўзабаве яна мае крыху пашырыцца, уключыўшы і дыпламаваных рэжысёраў, якія прадоўжаць навучанне ў магістратуры пры кафедры.

Міхаіл Баразна спадзяецца, што дзейнасць Цэнтра будзе арганічна ўплецена ў адукацыйны працэс, спрычыніўшыся да карысных метадалагічных інавацый, а таксама — у перспектыве — і да кадравых папаўненняў.

— Спадзяюся, найбольш плённыя выхаванцы Цэнтра некалі і самі стануць нашымі выкладчыкамі, — кажа ён. — Так, гэты працэс доўгатэрміновы, але... Іначай, зрэшты, і быць не можа.

### Курс на рэнтабельнасць

Асноўнай пляцоўкай для ўвасаблення задум Цэнтра заканамерна стане студэнцкі Тэатр-студыя імя Е. Міровіча. Падавалася б, нішто не перашкаджала маладым рэжысёрам працаваць там і да стварэння Цэнтра, але...

— У апошні час мае студэнты досыць рэдка ставілі свае спектаклі на гэтай сцэне, — распавёў загадчык кафедры рэжысуры БДАМ Вітаўтас Грыгалюнас. — Цяпер жа, думаю, сітуацыя выправіцца. Тым больш, мы прыйдзем у тэатр не з пустымі рукамі, а з жывымі грашыма на пастаноўку...

чалавек, фігуруе спецыяліст, адказны за праектную дзейнасць. Адно толькі засмучае: яго заробак настолькі мізэрны, што ахвотных заняць вакансію пакуль не знайшлося...

Увогуле, "Адкрытая пляцоўка" ставіць сабе за мэту выйсці на самаакупнасць. Але, як адразу дадаюць яе стваральнікі, пра гэта можна будзе казаць толькі ў доўгатэрміновай перспектыве — ужо пасля таго, як Цэнтр "ўстане на ногі". І, як адзначана запэўніла Таццяна Траяновіч, гэты тэатральны праект не будзе спрабаваць "рабіць касу" за кошт забяўляльных камерцыйных пастановак.

### Ад бібліятэкі да вулічных імпрэз

Як ужо адзначыў вышэй Міхаіл Баразна, дзейнасць Цэнтра не будзе абмяжоўвацца адно пастаноўкамі: яна мае некалькі профіляў, і адзін з іх — роля своеасаблівага інфармацыйнага рэсурсу, спецыялізаванага менавіта на сучасным тэатры, са сваёй бібліятэкай і відэатэкай, якая дазволіць студэнтам не толькі пачытаць пра апошнія тэндэнцыі сусветнай рэжысуры ў Інтэрнэце, але і убачыць іх сцэнічнае ўвасабленне — няхай і ў запісе. У якасці прыкладу такой інфармацыйнай базы Таццяна Траяновіч прыводзіць маскоўскі тэатральна-культурны Цэнтр імя У. Мерахольда, наладзіць кантакты з якім плануецца ў бліжэйшы час.

"Адкрытая пляцоўка" мае стаць і месцам рэгулярных тэатральных дыскусій, што сёння адбываюцца пераважна ў "кулуарах" — ды, вядома, патрабуюць куды больш сістэмнага характару.

— Як мне падаецца, першай тэмай для "круглага стала" маглі б стаць пошукі адказу на пытанне: а

кажа Вітаўтас Грыгалюнас. — Прапаную яму правесці майстар-класы для нашых студэнтаў. Спадзяюся, што ён не адмовіць...

Натуральна, тут адразу паўстае пытанне: ці будзе гэтая пляцоўка адкрытай не толькі для студэнтаў Акадэміі, але і для куды шырэйшага кола — спраўджаных ды пакуль няспраўджаных рэжысёраў, дыпламаваных прафесіяналаў і сільных да самаадукацыі самародкаў? Як запэўнілі стваральнікі Цэнтра, яго дзверы будуць адкрыты для ўсёй зацікаўленай публікі, аднак некаторыя паслугі для "старонніх" плануецца зрабіць платнымі.

Увогуле, патрэба наладжвання ўзаемакарэйнай камунікацыі паміж "акадэмічнай" і "нефармальнай" тэатральнай моладдзю, як падаецца, наспела ўжо даўно. І Цэнтр эксперыментальнай рэжысуры мае выканаць у гэтай справе вельмі важную ролю.

— У плане запрашэння акцёраў для пастановак рукі ў нас развязаны. Чаму б тады не зладзіць такі праект: студэнт Акадэміі становіцца рэжысёрам спектакля пластычнага тэатра — скажам, "Elemental"? — дзеліцца ідэямі

Натуральна, чакаць вырашэння ўсіх гэтых задач у найбліжэйшай перспектыве наўрад ці выпадае. Зрэшты, "Адкрытая пляцоўка" адразу нацэлена менавіта на пэўнае развіццё. Гэта прынцыпова новая для нас культурная інстытуцыя "праектнага" тыпу, якая атрымлівае ад дзяржавы толькі патрэбны базіс ды сродкі пад канкрэтныя ініцыятывы, а справа яе развіцця — у ейных уласных руках.

— Таму цалкам заканамерна, што станаўленне Цэнтра будзе адбывацца паступова ды пэўна, — кажа Міхаіл Баразна. — Тым больш, паспешліваць можа прывесці да прыкрых памылак, асабліва ў такой датклівай і спецыфічнай справе, як рэжысура. Але ўсё, што ад нас залежыць, каб маладыя творцы маглі належна рэалізаваць свой патэнцыял, мы, вядома ж, забяспечым.

...І калі ўсё атрымаецца, з'явіцца тое месца, куды малады рэжысёр можа прынесці сваю ідэю ды сутыкнуцца з не зусім пакуль тыповай, але, пагадзіцеся, куды больш лагічнай рэакцыяй: "Так, гэта цікава, і таму..."

Ілья СВІРЫН



## Тэатральная плошча

Прэм'ерай спектакля "Тры Жызелі" Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі ў чарговы раз сцвердзіў сваю назву: пастаноўка Аляксандра Гарцуева (дарэчы, першая для яго на гэтай сцэне ў якасці мастацкага кіраўніка тэатра) "прэзентавала" аднайменную п'есу Андрэя Курэйчыка.



# Замена лямпачкі як мастацкі кірунак

## Жызелей — тры. А колькі творчых знаходак?

У 2004 годзе п'еса заняла III месца на Міжнародным конкурсе "Еўраазія", у 2005 — 2010-м, увасобленая тым жа Аляксандрам Гарцуевым, ішла ў Новым драматычным тэатры (з запрашэннем артыстаў з розных труп). Цяперашні варыянт нельга лічыць пераносам спектакля (чаму спрыяе, найперш, новая сцэнаграфія) — гэта, хутчэй, далейшае спадчыннае перыпетый лёсу французжанкі, якая стала беларускай. Але, гэна, зусім не выпадкова п'еса не атрымала асаблівай папулярнасці на розных сцэнах, як гэта было, да прыкладу, з "П'емонцкім зверам" таго ж А.Курэйчыка. Драматургія "Трох Жызелей" нагадвае кінасцэнарый. Замест падзелу на акты — ажно 34 "карціны" агульнай працягласцю больш за дзве гадзіны, відавочна мантажны тып іх спалучэння, бо дзеянне разгортваецца нібыта ў "трох вымярэннях": у Францыі (1940 — 43) і ў розны час (1957 і 1999) у беларускай вёсцы Карзуні. Аўтар надае гэтай жанравы азначэнне "тры гісторыі", пазначаючы іх ужо ў пераліку дзеючых асоб як "Жызель юная", "Жызель дарослая" і "Жызель старая". Кожная з гісторый мае сваю "экспазіцыю — завязку — развязку", якія і складаюцца ў гісторыю жыцця, заснаваную, дарэчы, на абсалютна рэальных фактах біяграфіі рэальнай Жызелі Купэс.

Ставіць такую п'есу вельмі складана. Яна — з тых твораў, якія дастаткова прачытаць. Ну, можа, яшчэ паказаць "гаворачыя галовы" для большай запамінальнасці, хоць і так усё зразумела. Праўда, рэжысёр дадае голас "за кадром", які не толькі вызначае месца ды час дзеяння, але і сведчыць пра спробу неяк паэтызаваць гэтую мастацка-дакументальную "хроніку", зрабіўшы Жызель "вясновай", "летняй" і "асенняй", што пазначана і ў праграмы. Ды толькі гэтага замала: спектакль не выходзіць за межы простага апавядальнасці, дый поры года не набываюць філасофскага асэнсавання.

Калі галоўнай задачай пастаноўчыка было заняць усю трупу, дык мэта дасягнута, чаму спрыяе не толькі ўнушальны спіс дзеючых асоб, але і падвойны склад артыстаў амаль на кожную з іх. Але такі "парад" адразу выяўляе неаднароднасць трупы, звычайна

акцёраў працаваць "на розных хваллях". Адразу вылучаецца характар героя, "злеплены" Сяргеем Шымко, які цудоўна "спецыялізуецца" на каларытных персанажах. А вось тры абліччы галоўнай герайні так і не зрастаюцца разам. Вераніка Булаева ўвасабляе дзвючынку-падлетка з няпростым, у адрозненне ад старэйшай сястры, характарам. Людміла Сідаркевіч — сапраўдную французжанку, ды яшчэ і парыванку. Таццяна Мархель — такую ж сапраўдную... вясковую бабулю, што страдвек не пакідала сваёй беларускай хаты. Яны застаюцца нібыта трыма рознымі людзьмі, бо між акцёрамі не ўзнікае нават намёку на нейкую пераемнасць. Можа, у гэтым і была рэжысёрская задумка? Але тады яна не атрымала сцэнаграфічнай падтрымкі. Мастака Андрэя Меранкова, здольнага мысліць канцэптуальна, выкарыстоўваючы яркія рэчы-сімвалы, што на нашых вачах атрымліваюць усё новыя трактоўкі, тут не пазнаць, быццам над пастаноўкай працаваў забранзавелы традыцыяналіст, выхаваны адно на рэалізме мінулых дзесяцігоддзяў. Затое Дзмітрый Фрыга добра папулярнаму музыку А.Адана з балета "Жызель". А частыя мізансцэны, адрасаваныя "на дырыжора", мікволі адсылаюць да традыцыяналісцкіх оперных пастановак. Можа, РТБД заключыў дамову з Вялікім тэатрам па абмене гледачамі?

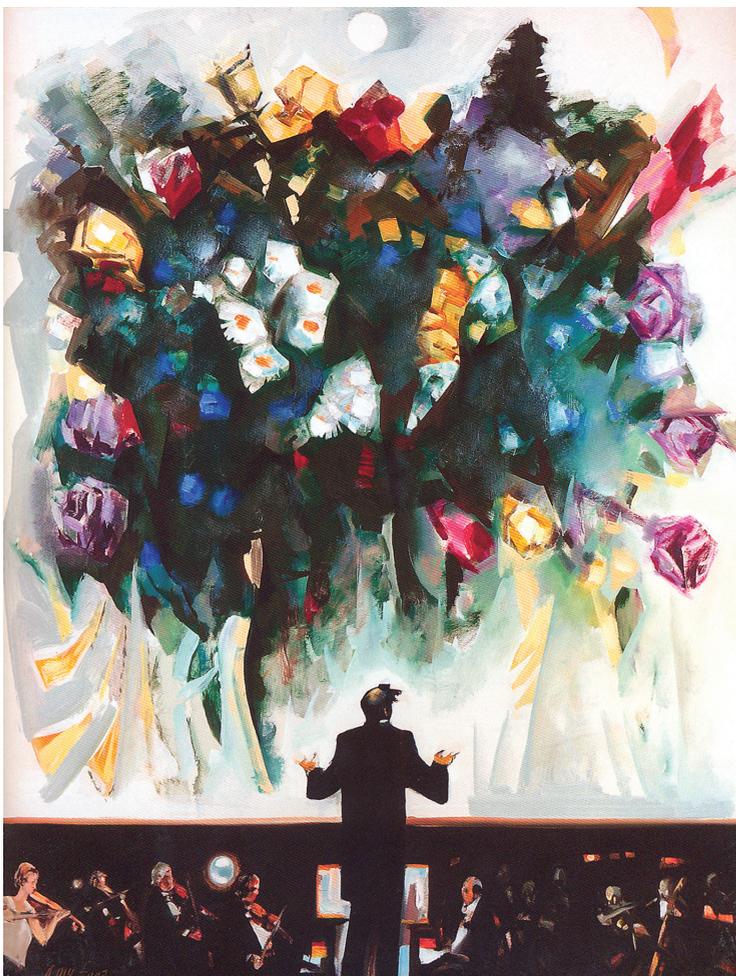
На здачы ды прэм'ерах быў аншлаг. Спектакль пастела паглядзец і афіцыйная дэлегацыя з Беластанка (разам з "Адвечнай песняй" — там жа, у РТБД, а таксама "...Тэатрам Уршулі Радзівіў" у купалаўцаў). Так што будзем спадзявацца на далейшыя гастрольныя запрашэнні ды абменныя мерапрыемствы. Трэба думаць, "Тры Жызелі" і надалей будуць збіраць у нас залу без асаблівых праблем: публіка любіць "праўдзівыя гісторыі жыцця" (невывадкова на іх часта будуцца і "мыльныя оперы", і дакументальныя "сенсацыі"). Але ж у тэатры хочацца не толькі гэтага! А яшчэ і мастацкасці. Ці хаця б той тонкасці псіхалагічных адносін, якая дазваляе гледачу адкрыць штосьці новае і ў сабе самім. А не толькі... узгадаць правільны бясцелы карыстання электрычнасцю: маўляў, каб Франсуа не загінуў, замяняючы лямпачку ў стане лёгкага агнянення, дык усё было б зусім іначай...

**Надзея БУНЦЭВІЧ**  
На здымках: сцэны са спектакля "Тры Жызелі".  
**Фота Андрэя СПРЫНЧАНА**

## Мастыхін

# "Нашу сваё"

Дзіўная справа: калі да адкрыцця вялікай юбілейнай выстаўкі Леаніда Шчамялёва ў Нацыянальным мастацкім музеі застаецца ўсяго тры дні, маэстра ўсё роўна з 11-й гадзіны — у сваёй майстэрні за мальбертам, з пэндзлем у руках! Працуе, штосьці раздумвае, успамінае... Канешне ж, час ідзе, і ніяк яго не спыніць. Але працыць 90 гадоў — гэта вам не жартачкі. І не проста працыць як "поле перайсці", а з лішкам увабраўшы ў сябе і цяжкія трыццатыя, і "сороковыя-роковыя" Вялікай Айчыннай, і пасляваенныя вельмі складаныя палітычныя, сацыяльныя і культурныя метамафозы ў краіне, захаваць у сваім шчырым сэрцы той маральны фундамент, на якім трымаюцца такія "катэгорыі", як пшчота і мужнасць, дабрыва і душэўная чысціня, надзея і вера ў тое, што чалавеку, нягледзячы ні на што, будзе заўсёды ўтульна, камфортна ў гэтым свеце...



нікоў нацыянальнай культуры наогул. Больш за тое: сябруючы з мастаком амаль паўстагоддзя, магу смела сцвярджаць: Шчамялёў даўно ўжо выйшаў за рамкі, так бы мовіць, беларускай творчай "ментальнасці" і "рэгіянальнасці". Яго мастацкая папулярнасць у краінах бліжняга і дальняга замежжа — таму пацвярджэнне. Мне здаецца, што сёння ў нашым мастакоўскім племені, у тым ліку і ў маладых творцаў, ужо рэдка можна сустрэць такую шчамялёўскую асаблівасць, як добразычлівасць — творчая і чалавечая. Відавочна, гэта ўнутраная сутнасць і трывалая аснова ўнікальнага таленту. Таму жывапіс майстра прымаецца людзьмі незалежна ад іх нацыянальнасці, узросту, адукацыі, веравызнання, сацыяльнай прыналежнасці. Таму ён сапраўды народны мастак (не толькі па званні, а і па пакліканні), бо творыць для людзей, і яны яму адказваюць шчырай любоўю.

Так, 5 лютага, акурат у дзень нараджэння Маэстра, мы прыйдзем у музей на вялікае свята — ягоную выстаўку, дзе пабачым спавядальныя жывапісныя паэмы, песні, балады і графічныя навелы "пра час і пра сябе". Па вялікім рахунку, карціны словамі немагчыма тлумачыць — іх можна толькі палюбіць. Адчуць. Зразумець. І толькі тады, у адзіным парыве суперажывання, калі

І вось наспеў час, каб на другім дзясятку XXI стагоддзя заявіць са спакойнай упэўненасцю: Леанід Шчамялёў — гэта не толь-

кі лідар беларускага выяўленчага мастацтва на працягу апошніх, скажам, трох дзесяцігоддзяў, але і адзін з найбуйнейшых прадстаў-

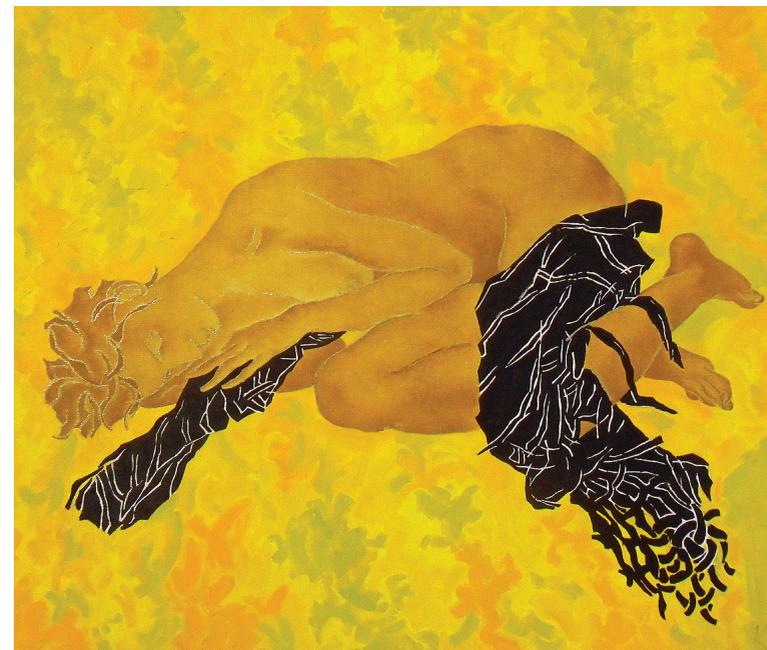
**10 студзеня ў галерэі "Акадэмія" Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў адкрылася выстаўка творчых работ выкладчыкаў кафедры малюнка, жывапісу, скульптуры факультэта дызайну і дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва "Кафедра • Прагляд • 2001 — 2013".**

## "Свята росту" ў акадэмічнай прасторы

Кафедра, створаная ў 2000 г., захоўвае лепшыя традыцыі класічнай школы мастацкай адукацыі і спалучае іх з сучаснымі метадамі навучання. Яе аснову склалі выкладчыкі мастацкага факультэта БДАМ. Загачыкам кафедры з моманту стварэння з'яўляўся мастак-графік К.Шаранговіч. З 2011-га яе ўзначальвае лаўрэат конкурсу на лепшае выданне міжнароднага і рэспубліканскага ўзроўню І.Гардзіёнак.

Экспазіцыя "Прагляд..." прадстаўляе сінтэз класічнай школы і эксперыменту. Побач з творамі станковага жывапісу, графікі, скульптуры выстаўлены работы, выкананыя ў

# Што паказаў "Прагляд...?"



І.Кліменка. "Восеньскі свет".

# неба з сабою..."

## Юбілейны вернісаж у кантэксце часоў



Л.Шчамялёў. "Вячэрні Мінск".

душа твая адгукнецца на боль ды адчай, развагі мастака, ягоня палотны будуць належаць табе гэтак жа, як належаць самыя патаемныя ўспаміны. І на вернісажы мы ўбачым пасівелага, мудрага, канешне ж, усхваляванага Леаніда Дзмітрыевіча, заўсёды падыгнутага, прыгожага, сардэчнага, з лёгкай, такой знаёмай многім, добрай усмешкай. Асабіста хачу сказаць яму: "Вялікі дзякуй, дарагі Лёня!" — за вернасць нашаму шматгадоваму сяброўству, а найперш — за падораную людзям прыгажосць, за

радасць і сонца, за цішыню мінскага зімовага ранку і барву восені Ракава і Валожына, блакітнае неба вясны роднай Віцебшчыны і спякоту летняга івянецкага дня, за вабнае мроіва Лагойшчыны і палымнеючыя фарбы руж, за тую нашу гісторыю і культуру, што ты так ярка ўвасобіў пэндзлем на палотнах, за ўсе тыя чароўныя, светлыя, захопленыя фарбы, якія я заўсёды называў "шчамялёўскімі"...

Дык што ж такое для Леаніда Шчамялёва мастацтва? Французы б казалі: le comble honneur!

Быць на вяршыні шчасця! Я ўдакладніў бы: верх цяжкага шчасця! Няхай яно заўсёды спадарожнічае мастаку, які абраў для сябе нялёгка жыццёвы шлях: як казалі нашы продкі, per aspera ad astra... У "Ладзі распачы" Уладзіміра Караткевіча ёсць такія красамоўныя радкі: "Чалавек носіць сваё неба з сабою...". Леанід Шчамялёў натхнёна таксама носіць сваё неба з сабою — у прасторах жывапісных палотнаў і ў прасторах шчодрай ды адкрытай усяму свету душы...

Барыс КРЭПАК



Фрагмент экспазіцыі.

тэхніцы лічбавай графікі, лічбавага калажа, аўтарскі роспіс па кераміцы, інсталяцыя ды іншыя. Лепшыя традыцыі акадэмічнага жывапісу гучаць у работах сталых майстроў: "Партрэт сына Піліпа" С.Лагуновіча-Чарэпкі, "Вечар" П.Свентахоўскага, "Каўказ" С.Шафрановіча, сонечная "Андалузія" В.Барабанцава, шматфігурная кампазіцыя "Мірнае лета" М.Меранкова.

Вылучаюцца самабытнасцю супрэматычнае "Кафэ на вуліцы" з серыі "Шакаладная правінцыя"

У.Бірыцкага, пастановачныя кампазіцыі А.Меранкова, метафарычныя "Паралелі бясконцасці" Г.Отчыка. У дэкаратыўным "залатым" творы "Восеньскі свет" І.Кліменкі, нацюрмортах Г.Конанавай можна назіраць пераўтварэнню традыцыю і сучасныя тэндэнцыі.

Мастакі-графікі дэманструюць непаўторныя аўтарскія падыходы. Так, адметны "віртуозны аскетызм" К.Шаранговіча ў серыі ілюстрацый "Беларускія народныя казкі". І.Гардзіёнак прадстаўляе

трыпціх "Шлях на Грунвальд", дзе спалучэнне тэхнікі ляўкаса з металам уражае высокай тэхнічнасцю выканання. Нацыянальны каларыт у творах Ю.Алісевіча атрымлівае ўнікальную выяву ў тэхніцы падглазурнага роспісу. У.Сытчанка засяроджвае ўвагу на асобах кафедр, ствараючы сродкамі лічбавага калажа групавыя партрэты. Творы "Ілжэсведка", "Прыйдзе час" падкрэсліваюць умоўна-знакавую мэтанакіраванасць творчасці У. Лавецкага. Захапляе высокамастацкай вобразнасцю работа з серыі "Найвышэйшая песня Саламонава" У.Лукашыка. Вылучаецца неардынарная рытміка кампазіцыі "Арсенал" Д.Мароз. Гранітныя торсы, створаныя У.Піпіным, вызначаны аўтэнтычнасцю, "першароднасцю". Па-наватарску кажа сваё слова ў шкляной светлавой кампазіцыі "Акцябраты" скульптар, майстар алегарычнай інсталяцыі П.Вайніцкі.

"Прагляд..." у Акадэміі мастацтваў — своеасаблівае "свята росту". Таму прагляд работ выкладчыкаў ужо сам па сабе — арт-падзея. Адметнасць такога ключавага моманту задаецца своеасаблівацю выкладчыцкага складу кафедры — спецыялістаў з розных сфер выяўленчага мастацтва. Гэта дае магчымасць казаць пра сям'ю мастацтваў, сям'ю майстроў, сям'ю сяброў. Можна канстатаваць, што творчасць выкладчыкаў кафедры задае высокую планку пераемнасці...

Ганна КОНАНАВА

## Тэатральная плошча

Не сакрэт, што сучасная тэатральная аўдыторыя вельмі розніцца па сваіх прыхільнасцях. Тое зразумела: публіка, асабліва ў буйных гарадах, мае добрыя магчымасці глядзець, выбіраць, параўноўваць тэатры і спектаклі. Стварыць пры такіх умовах відовішча "для ўсіх" — звышскладаная задача. Калектыву аднадумцаў на чале з рэжысёрам Таццянай Траяновіч, здаецца, удалося падысці да вырашэння гэтай задачы максімальна блізка. Сведчаннем таму — поўная Канцэртная зала "Мінск", дзе адбыліся прэм'ерныя паказы новага праекта па вядомым творы амерыканскага драматурга Бернарда Слэйда.

Г'еса "На тым жа месцы ў будучым годзе" — не толькі яшчэ адзін аповед пра адносіны паміж мужчынам і жанчынай, але і своеасаблівы экскурс у гісторыю ЗША 1950 — 1970-х. Каханкі выпадкова знаёмяцца ў правінцыйнай гасцініцы і пачынаюць сустракацца адзін раз на год у гэты самы дзень. Час ідзе, Джордж і Дорыс сталеюць, змяняюцца адпаведна модзе і падзеям у гра-

знешне, але, найперш, знутры. Бліскачая Стэла — несумненна акцёрская ўдача Веры Паляковай — за няпоўныя дзве гадзіны праходзіць шлях ад звычайнай хатняй гаспадыні да ўмудронай няпростым жыццёвым вопытам асобы. Асабліва ўдалымі ў актрысы атрымаліся вобразы сталай гераніні. У іх на сцэне існуе зусім іншая жанчына, чым тая, якую глядач бачыў на пачатку

# Шэсць разоў "На тым жа месцы..."

## Спроба формулы спектакля "для ўсіх"



гісторыі. Актрыса, чый камедыйны партнёрыя добра вядомы прыхільнікам яе таленту, прапануе востры драматычны вобраз чалавека, які сумеў застацца сабой, прайшоўшы праз рознабаковыя жыццёвыя выпрабаванні. Сапраўдным адкрыццём для сталічных тэатралаў павінен стаць герой Віктара Рыбчынскага. Трактоўка вобраза Джорджа атрымалася таксама даволі нечаканай. Персанаж у выкананні Рыбчынскага існуе ў вялікім дыяпазоне: ад тыповага прадстаўніка "срэдняга класа" да камічнага вобраза "гарадскога неўротыка" а-ля героя Вудзі Алена.

Трэці персанаж, сувязнае звяно паміж эпізодамі, — парцьце каліфарнійскага гатэля на беразе Ціхага акіяна, дзе адбываецца дзеянне г'еса. Гэта невялічкая роля, амаль незаўважная ў арыгінале, у беларускай інсцэніроўцы атрымлівае асобны сімвалічны сэнс. Ролю выконваюць па чарзе два акцёры, і, трэба сказаць, Аляксандру Бранкевічу роля "старога Чалмерса" ўдаецца больш дакладна, чым Георгію Сівахіну.

Рэжысёру Таццяне Траяновіч, а таксама артыстам, добра вядомым сталічным глядачам па гучных спектаклях Тэатра-студыі кінаакцёра "Сродак Макропулуса" і "№ 13", як у свой час Бернарду Слэйду, удалося захаваць баланс паміж чыстай меладрамай і авантурнай камедыяй. Іх вар'янт "На тым жа месцы ў наступным годзе" — узор атрэпрывнай пастаноўкі, якая дастадыбы "і разуму, і сэрцу"...

Фактычна кожны з выканаўцаў з'яўляецца перад глядачом у шасці розных вобразах, змяняючыся не толькі

мадстве, але іхняе пачуццё застаецца нязменным. Прайшоўшы выпрабаванне часам, іх каханне становіцца толькі мацнейшым, а самі героі, кожны па-свойму, здзяйсняюць так званую амерыканскую мару...

Камерную і вельмі зручную для пастаноўкі на атрэпрывнай сцэне гісторыю, у якой задзейнічаны толькі тры акцёры, адразу ўпадабаў Бранкевіч, а ў 1978-м з'явілася пастыховае галівудскае экранізацыя Роберта Малігана. Паказальна, што за тры з лішнім дзесяцігоддзі г'еса Слэйда не састарэла, і, атрымаўшы, нарэшце, уважэнне на беларускай сцэне, выглядае не менш актуальна, чым у кінаварыянце. Сачыць за героямі Слэйда ў выкананні Веры Паляковай і Віктара Рыбчынскага ці не цікавей, чым за героямі ў выкананні амерыканскіх кіназорак. Неверагодна, але беларускім рэжысёру-пастаноўчыку і акцёрам удалося зрабіць сваіх Дорыс і Джорджа больш фактурнымі ды рознабаковымі, чым знакамітым Элен Бёрсцін і Алану Алда, а саму гісторыю — больш шчыльнай ды атмасфернай.

На здымках: сцэны з г'еса "На тым жа месцы ў будучым годзе".

С.А.

На здымках: сцэны з г'еса "На тым жа месцы ў будучым годзе".

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 3.)

#### Яўген РАГІН:

— Калі ў сельскай бібліятэцы няма канкрэтнай кнігі для канкрэтнага чытача, яе замаўляюць у міжбібліятэчным абанеменце ўстановы раённай ці абласной. Але ўвесь працэс дастаўкі патрэбнай кнігі, як мне распавядалі на раёнах, расцягваецца іншым разам на тыдні. Такая "аператыўнасць" — таксама, відаць, прычына адтоку чытачоў...

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— Не думаю. Канешне ж, перспектыва гэтай паслугі — электронная дастаўка. Гэтым займаюцца ў нас Нацыянальная бібліятэка Беларусі, іншыя буйныя рэспубліканскія бібліятэкі.

**Юрый МАКСІМЕНКА, вучоны сакратар Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі імя У.І. Леніна:**

— Добры дзень!

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— Вітаю вас! Гомельская бібліятэка сёлета — юбіляр...

#### Юрый МАКСІМЕНКА:

— Так. Нам — 85 гадоў! А пытанне ў мяне наступнае. Тры з шасці абласных бібліятэк рэспублікі носяць імя Леніна. І савецкі час даўно мінуў, і кожная з устаноў мае свой стыль, сваю нішу ў інфармацыйнай прасторы, але яны па-ранейшаму нагадваюць пра тыя дні, калі былі філіяламі Ленінкі. Гэта няправільна. Няўжо для кожнай з бібліятэк не знойдзецца іншага імя са славага шэрагу землякоў-творцаў? Самім абласным установам гэта цяжка зрабіць...

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— А ў чым цяжкасць? Вырашэнне дадзенага пытання — у кампетэнцыі мясцовага кіраўніцтва. Калі ў вас ёсць абгрунтаваная прапанова па перайменаванні, Міністэрства культуры вас падтрымае.

#### Юрый МАКСІМЕНКА:

— Адна з прапановаў — надаць нашай бібліятэцы імя народнага пісьменніка Беларусі Івана Навуменкі. Але мы абвясцілі конкурс сярод чытачоў і калег па вобласці. Іх думкі і будзем прытрымлівацца.

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— Урэшце, я ўдакладню працэс перайменавання ў юрыдычнай службе Міністэрства, і мы з вамі абмяркуем пытанне ў рабочым парадку.

**Васіль КАТКАВЕЦ, начальнік аддзела культуры Любанскага райвыканкама:**

— Як на сёння правільна называць нашу бібліятэчную сістэму? Раённай сеткай публічных бібліятэк ці цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмай? Тут, падаецца, упарадкаванасць няма...

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— У адпаведнасці з Законам аб бібліятэчнай справе, назва наступная: "сетка бібліятэк". Гэты Закон, які не прадугледжвае наяўнасці ЦБС, не першы год працуе... Але я не спыталася б з вызначэннем тэрміналогіі. Сёлета мы мяркуем унесці змяненні і дапаўненні ў названы закон, і я не выключаю, што для захавання цэнтралізаванага пытанне будзе прапрацоўвацца больш дэталёва.

#### Васіль КАТКАВЕЦ:

— Я, напэўна, не першы, хто задае сёння пытанне пра штатны расклад?

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— Так. Сёлета не плануецца яго змяненне, бо, як я ўжо казала, прапрацоўка дакумента патрабуе комплекснага падыходу па ўсіх установах культуры.

#### Васіль КАТКАВЕЦ:

— У нас ідзе працэс аптымізацыі, зліваецца сельскія публічныя і школьныя бібліятэкі. Усё, безумоўна, робіцца паступова, уважана, з улікам мясцовай дэмаграфічнай сітуацыі... Але я, да прыкладу, за тое, каб не страціць ні клуб, ні бібліятэку нават у невялічкіх паселішчах. Якімі б добрымі ні былі мабільныя ўстановы, але стацыянарныя (са статусам вясковага Цэнтра культуры) яны ніколі не заменяць... З гэтай нагоды, ці будуць змяняцца нарматывы па чытачах у сувязі з дэмаграфічнай сітуацыяй у сельскай мясцовасці?

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— Аптымізацыя інфраструктуры сацыяльнай

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— Пытанне, натуральна, — адно з балючых. Нарматыў ніхто не адменіць. Вы самі разумееце, што ўнутраны бібліятэчны рэзерв — у платных паслугах, у аптымізацыі бібліятэк.

#### Яўген РАГІН:

— Колькасць чытачоў і кнігавыдачы — асноўны крытэрыі ацэнкі дзейнасці сельскага бібліятэкара?

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— Гэта крытэрыі для аплатаў ягонаў працы. А якасць абслугоўвання вызначаецца проста: наведваеш абанемент ці чытальню залу і глядзіш, ці шмат тут наведвальнікаў.



"Культура-інфа": "гарачая лінія"

# Нарматыў

## На пытанні чытачоў і газеты "Культура" адказвае галоўны спецыяліст упраўлення ўстановаў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ

сферы ў сённяшніх эканамічных умовах — працэс непазбежны. Эксперымент па аб'яднанні публічных і школьных бібліятэк на сяле быў праведзены ў 109 населеных пунктах. Спачатку не ўсё ішло гладка. Але на сёння магу сцвярджаць, што вынікі інтэграцыі — больш чым пераканаўчыя. Па звестках аблвыканкамаў, паказчыкі бібліятэч-

Па статыстыцы, 38 працэнтаў насельніцтва краіны — чытачы бібліятэк. Як быццам, па міжнародных мерках — досыць прыстойны паказчык. Але ж гаворка — пра тых, хто запісаўся, а не пра тых, хто наведвае ўстанову... Абарачальнасць фонду (інтэнсіўнасць яго выкарыстання) — нездавальняючая. І вось гэты наш паказчык — у некалькі разоў меншы, чым замежны...

нага абслугоўвання не знізіліся. Эканомія грошай перавысіла мільярдны рубель — гэтыя сродкі выкарыстаны для пашырэння асартыменту перыёдыкі, набыцця камп'ютарнай тэхнікі. Нават калі публічная бібліятэка перабіраецца пад дах школьнай, установа застаецца ў сістэме Міністэрства культуры. А школьныя бібліятэчныя кадры задзейнічаны цяпер у школьных кабінетах метадычнай літаратуры... Словам, планавая і сістэмная інтэграцыя сельскіх бібліятэк будзе прадоўжана цягам бягучага і 2014-га гадоў... Змяненне бібліятэчных нарматываў з прычыны дэмаграфічнай сітуацыі пакуль не плануецца. Адпаведныя прапановы Міністэрства культуры яшчэ разглядаюцца. Пагаджаюся, патрэбны комплексны перагляд нагрукі: колькасці чытачоў і кнігавыдачы.

#### Васіль КАТКАВЕЦ:

— Адна з задач аддзела на 2013 год — узняць мінімальную зарплату да 3 мільёнаў 400 тысяч рублёў. А павялічыць заробак на мільён, у тым ліку і за кошт пазабюджэтных сродкаў, аддзел не зможа. Як быць?

#### Яўген РАГІН:

— Часцей за ўсё — пуста... А якая на сёння абарачальнасць кніжных фондаў на сяле?

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— Па статыстыцы, 38 працэнтаў насельніцтва краіны — чытачы бібліятэк. Як быццам, па міжнародных мерках — досыць прыстойны паказчык. Але ж гаворка — пра тых, хто запісаўся, а не пра тых, хто наведвае ўстанову... І абарачальнасць фонду (інтэнсіўнасць яго выкарыстання) — нездавальняючая. І вось гэты наш паказчык — у некалькі разоў меншы, чым замежны... Тут варта дадаць, што ў буй-

ных установах пэўныя чытачы не бяруць кнігу з паліцы, а карыстаюцца бібліятэчнымі электроннымі рэсурсамі... Так што колькасць чытачоў, кнігавыдачы не вызначаюць на сёння якасць абслугоўвання.

**Аляксандр СЁМКІН, дырэктар Віцебскай абласной бібліятэкі:**

— Дзяржпраграмай "Культура Беларусі" прадугледжана новая рэдакцыя стандарту па бібліятэчнай статыстыцы. У якім стане зараз прапрацоўка гэтага стандарту? Ці будзем мы ўлічваць віртуальных наведвальнікаў, карыстальнікаў электронных баз?

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— Мы якраз абмяркуем гэтую праблему. Бібліятэкі будуць выконваць патрабаванні не нацыянальнага стандар-

#### Надзея РАДЗІЯНОВІЧ:

— Зразумела. Яшчэ хачу запытацца аб працэдурі па закупцы сацыяльна значнай літаратуры. Нашу бухгалтэрыю вельмі цікавіць названае пытанне. Ці магчымы тут тэндар?

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— Набыццё сацыяльна значнай літаратуры павінна адбывацца з выкарыстаннем працэдурі закупкі з "адной крыніцы".

#### Надзея РАДЗІЯНОВІЧ:

— Значыць, калі мы пераканаліся, што толькі гэтае выдавецтва выпускае патрэбныя нам кнігі, мы можам на дагаворнай аснове з ім супрацоўнічаць?

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— Так. Калі будзе такая неабходнасць, прапрацуем пытанне з Міністэрствам інфармацыі, каб спісы сацыяльна значнай літаратуры супра-

ту, а дзяржаўнай статыстычнай справядчаснасці. Пасля прыняцця стандарту відавясціцца і інтэгрваны банк даных. І толькі пасля гэтага ад вас запатрабуюць колькасць віртуальных чытачоў... Цяпер прапрацоўваецца такі стандарт. Над гэтай тэмай з 2009 года працуе Нацыянальная бібліятэка Беларусі, якая прадставіць свае прапановы. Але трэба ўлічваць, што працэдура прыняцця нацыянальнага стандарту даволі складаная і доўгатэрміновая. Для ўласнай лакальнай статыстыкі я парала б ужо сёння ўлічваць колькасць віртуальных чытачоў і зваротаў да электронных рэсурсаў, карыстаючыся міжнародным стандартам.

**Надзея РАДЗІЯНОВІЧ, дырэктар Лунінецкай ЦБС:**

— Ці будуць пераглядацца паказчыкі, што вызначаюць аднаасенне бібліятэк да груп па аплэце працы? Сённяшнія паказчыкі, на наш погляд, проста састарэлі.

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— Разумею, справа — неадкладная. Мы працуем над гэтым і будзем дабівацца свайго.

ваджаліся адпаведнымі тлумачальнымі дакументамі ад выдаўчоў.

#### Надзея РАДЗІЯНОВІЧ:

— А мы маем права і надалей супрацоўнічаць на дагаворнай аснове з ААТ "Белкніга"? Гэта не выдавецтва, а пасрэднік, непасрэдны пастаўшчык літаратуры. Дамовы мы звычайна заключалі на год.

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— Прывіляяў для "Белкнігі" цяпер няма. Таварыства павінна на роўных з іншымі пастаўшчыкамі ўдзельнічаць у конкурсе, які вы абвясціце. Але я ўдакладню гэтае пытанне...

#### Яўген РАГІН:

— Прадоўжым нашу гаворку. Мне падаецца, што вызначальны для бібліятэчнага заробку паказчык колькасці чытачоў і кнігавыдачы правакуе работнікаў культуры на, даруйце, трывіяльны прыпіскі ў справядчаснасці. Чытальныя залы на сяле застаюцца пустымі. Мо нам сапраўды патрэбна нефармальна Нацыянальная праграма па папулярнасці кнігі, па падтрымцы чытання?

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— У рэспубліканскай праграме па правядзенні Го да кнігі была прадугледжана прапрацоўка сістэмы мер па падтрымцы і развіцці чытання ў краіне. Яна зацверджана міністэрствамі культуры, інфармацыі, адукацыі, Саюзам пісьменнікаў Беларусі, у аблвыканкамах. Дык вось, гэтая сістэма прадугледжвае прапрацоўку міжведамаснай праграмы па падтрымцы і развіцці чытання. Прыступім да гэтай работы ў наступным годзе.

### Адказы на пытанні з элетроннай пошты

#### Андрэй, Мінск:

— Ці павялічылася цягам Го да кнігі колькасць чытачоў у рэспубліцы?

#### Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:

— Год кнігі прыцягнуў больш насельніцтва да ўдзелу ў шматлікіх бібліятэчных мерапрыемствах. Хоць і няма яшчэ справядчаснасці, можна прагназаваць, што чытацкія шэрагі не пабелелі. Прычыны — дэмаграфія, тое, што моладзь аддае цяпер перавагу Інтэрнэту... Натуральна, Год кнігі паказаў, што ёсць нявыкарыстаны рэзерв. Бібліятэкарам варта задумацца, што змаганне за чытача павінна праходзіць не толькі ў бібліятэчных сценах, але і па-за імі. І не толькі на вуліцах і плошчах, але і ў прасторы Інтэрнэта. Гэта, лічу, важны рэзерв для адшуквання новых чытачоў.

**Яўген РАГІН:**

— Калі бібліятэчны маркетынг стане не толькі агрэсіўным, але і крэатыўным, дык і патрэба ў праграмах, напэўна, адпадзе. Патэнцыйнага чытача трэба "браць у палон" з дапамогай яркіх і актыўных дзеянняў. Але аддзелы культуры, дзе бібліятэкары па практычнай, так бы мовіць, выдумцы значна апырадзілі клубнікаў, можна пералічыць па пальцах...

**Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:**

— Такія спецыялісты ёсць. Але з вашай думкай не магу не пагадзіцца. Бібліятэкары з замежжа,

такіх спецыялістаў ледзь не ў тры разы перавышае прапанову. А бібліятэчныя кадры неўтаймоўна старэюць. І на адной з нашых выязных рэдакцый нам давалося пачуць на свой журналісцкі адрас папрок: што вы, маўляў, пішаце пра неабходнасць камп'ютарнай спрактыкаванасці сельскіх бібліятэкараў? Дай бог, каб яны з непасрэднымі абавязкамі спраўляліся!.. Па гэтай логіцы, сельскаму бібліятэкару можна дараваць і няўменне чытаць...

**Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:**

— Неаспрэчна тое, што правадніком сучаснай інфармацыйнай культуры павінен быць

думаць, як зрабіць нашу сістэму павышэння кваліфікацыі больш эфектыўнай.

**Яўген РАГІН:**

— Змяненні і дапаўненні ў Закон аб бібліятэчнай справе — больш чым неадкладная мера. Для развіцця пазабюджэтай дзейнасці ў асобных раённых бібліятэках меркавалі стварыць своеасаблівыя букіністычныя крамы па рэалізацыі дублетнай літаратуры савецкага часу, што ідзе пад спісанне. Але для такога крэатыўнага "разняволення" ў нас пакуль няма заканадаўчай базы. Ідэя так і застаецца ідэяй. А шкада...

**Ада АБРАМАВА, дырэктар Гарадоцкай ЦБС:**

— Ці будуць бліжэйшым часам уведзены ў штат райбібліятэкі інжынеры-праграмісты?

**Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:**

— Самае папулярнае сёння пытанне! У бліжэйшай перспектыве такое ўдасканаленне штатнага раскладу па рэспубліцы не прадугледжана. Але раённае кіраўніцтва правамоцнае на ўвядзенне такіх адзінак. І падобных прыкладаў па рэспубліцы шмат.

**Надзея СУТКАЛЕНКА, дырэктар Ельскай раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы:**

— М'яне вельмі хвалюе далейшая інтэграцыя і аптымізацыя нашых бібліятэк. Паводле метадычных указанняў, па аб'яднанні сельскіх школьных і публічных устаноў школа мае права пакінуць у сябе выданні з серыі "Школьная бібліятэка" (творы навучальнай праграмы). Але ж тыя выданні, што з праграмы выпалі, сельскай бібліятэцы, па вялікім рахунку, не патрэбны. Назапашваецца дублетная малавыкарыстоўваемая літаратура. Дарослыя чытачы, як правіла, не цікавяцца творамі са школьнай праграмы. Вопыт леташняй інтэграцыі такі: асноўны фонд мастацкай літаратуры — выданні з названай серыі. Як выправіць сітуацыю?

**Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:**

— Спачатку колькі слоў пра немагчымасць перадачы названай серыі ў фонд публічнай бібліятэкі. Міністэрства адукацыі патрабуе, каб серыя "Школьная бібліятэка", адпаведная сённяшняй навучальнай праграме, заставалася ў школах...

**Надзея СУТКАЛЕНКА:**

— Цалкам падтрымліваю такое рашэнне! Хачу зазначыць пры гэтым, што нашаму раёну пашанцавала: бібліятэкі цудоўна фінансуюцца. Мясцовае кіраўніцтва ўсяляк падтрымлівае наша камплектаванне...



Бібліятэкары з замежжа, да прыкладу, цэняць чытача на вагу золата. Спецыяліст з Германіі на адным з семінараў цягам гадзіны распавядаў нам, як ягоныя калегі-бібліятэкары выйшлі на вуліцу з арыгінальнымі кніжнымі паліцамі і артыстычна прапагандавалі дзейнасць сваёй установы.

# НІХТО

# НЕ АДМЯНЯЮ...

## Ці здолее райбібліятэка абысціся без праграміста ў штаце?

да прыкладу, цэняць чытача на вагу золата. Спецыяліст з Германіі на адным з семінараў цягам гадзіны распавядаў нам, як ягоныя калегі-бібліятэкары выйшлі на вуліцу з арыгінальнымі кніжнымі паліцамі і артыстычна прапагандавалі дзейнасць сваёй установы.

**Яўген РАГІН:**

— Магілёўскі бібліятэчны каледж выпускае, наколькі ведаю, універсалаў: бібліятэкараў-клубнікаў. Але запыт на

і бібліятэкар з вёскі. У нас кваліфікацыю можна павысіць у Інстытуце культуры Беларусі, Нацыянальнай бібліятэцы, абласных установах. Сістэма навучання, як быццам, наладжана: кожны павінен павышаць кваліфікацыю не радзей, чым раз на пяць гадоў. А на справе, калі гаворку весці пра развіццё сельскай бібліятэчнай справы, важнага выніку няма... Будзем

Наталля Іванаўна, ваша асабістае стаўленне да развіцця сеткі мабільных бібліятэк. Я цудоўна разумею Васіля Каткаўца, але ў кожнай вёсцы клуб з бібліятэкай не застануцца...

**Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:**

— Наяўнасць аўтабібліятэкі — адзін са шляхоў захавання бібліятэчнага абслугоўвання ў сельскай мясцовасці. Цяпер бібліобусаў у краіне — больш за 90. І водгукі аб іх дзейнасці паступаюць з раёнаў толькі станоўчыя.

**Яўген РАГІН:**

— Агульная электронная бібліятэка — усё яшчэ мара?

**Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:**

— Стварэнне Нацыянальнай электроннай бібліятэкі — праект глабальны, задуманы ён даўно. Але летась усе зацікаўленыя ведамствы і міністэрствы дамовіліся аб аб'яднанні намаганняў па далейшай рэалізацыі праекта. План паступовых сістэмных мерапрыемстваў узгоднены ў Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, зацверджаны Урадам. А з 2014 года пачнецца распрацоўка і асобнай дзяржаўнай праграмы. У выніку яе рэалізацыі Нацыянальная электронная бібліятэка займее не толькі алічбаваныя бібліятэчныя фонды, а і ўсе даныя, назапашаныя ў інфармацыйна-дакументнай сферы Беларусі... Спачатку ў структуру НЭБ будуць уцягнуты буйныя бібліятэчныя ўстановы, выдавецтвы, а потым, пасля завяршэння агульнай камп'ютарызацыі, — раённыя бібліятэкі... У нас ужо ёсць пераможца конкурсу, які ўзяўся распрацоўваць праграмае забеспячэнне для электроннай бібліятэкі.

За 2011 год мы закрылі чатыры сельскія бібліятэкі, фонды іх перарамеркавалі сярод іншых устаноў. Словам, праблем з папаўненнем няма. І я — за тое, каб школы пакідалі сабе "Школьную бібліятэку".

**Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:**

— Такой палітыкі і прытрымлівайцеся. Метадычныя рэкамендацыі гавораць аб вашых правах на атрыманне кніг з серыі "Школьная бібліятэка", якія ўжо не адпавядаюць праграме. Але яны не абавязваюць прымаць і захоўваць непатрэбную вам літаратуру. Вы не абавязаны замест школы захоўваць састарэлыя кнігі.

**Яўген РАГІН:**

— Чым павінны займацца бібліятэчныя аддзелы маркетынгу? Ці толькі наладжваннем кантактаў з выдавецтвамі?

**Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:**

— Не толькі! Яны мусяць усебакова і дэталёва вывучаць чытацкія запыты, зыходзячы з сістэмных даследаванняў — выпрацоўваць стратэгію развіцця мясцовай бібліятэчнай справы, піярыць дасягненні ўстаноў раёна ў друку, і не толькі ў мясцовым. Словам, рабіць усё, каб бібліятэка была не сумнай, не пустой...

**Матэрыялы "гарачай лініі" падрыхтаваў Яўген РАГІН  
Фота Юрыя ІВАНОВА**

**Адказы на пытанні з электроннай пошты**

**Калектыў Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я.Ф. Карскага:**

— Хацелася б даведацца, калі будуць зацверджаны праекты і распрацаваны новыя нарматыўна-прававыя дакументы, што датычацца бібліятэчнай дзейнасці ў сучасных умовах?

**Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:**

— Сёлета будзе прынята і пачне дзейнічаць Інструкцыя па ўліку і захаванасці бібліятэчных фондаў у Рэспубліцы Беларусь. А пра лёс іншых нашых праектаў я сёння ўжо распавядала.

**Калектыў Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я.Ф. Карскага:**

— Дзяржаўная праграма "Культура Беларусі" на 2011 — 2015 гады прадугледжвае штогадовае павелічэнне колькасці наведванняў бібліятэк на адзін працэнт. Летась бібліятэчная сетка Гродзеншчыны ў працэсе аптымізацыі скарацілася на 58 адзінак (з іх 26 — інтэграваны на базе ўстаноў адукацыі). Кожная бібліятэка дасягае названага праграмай паказчыка, але скарачэнне ўстаноў прывядзе да яго зніжэння. Ці павінны, на ваш погляд, бібліятэкі, якія засталіся, выконваць дадатковую нагрузку?

**Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:**

— Якаснае бібліятэчнае абслугоўванне таксама ніхто не адмяняў. А пытанні павелічэння нарузкі, пашырэння зоны абслугоўвання, невыканання паказчыкаў Дзяржпраграмы павінны трымаць на пастаянным кантролі мясцовыя ўлады. Тады, мабыць, і скарачэння ўстаноў можна будзе пазбегнуць.

**Калектыў Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я.Ф. Карскага:**

— У адпаведнасці з запытам Міністэрства культуры нашы супрацоўнікі падрыхтавалі прапановы па змяненні паказчыка абнаўлення бібліятэчнага фонду. Ці будуць унесены гэтыя змяненні ў Дзяржаўную праграму "Культура Беларусі" на 2011 — 2015 гады?

**Наталля ЗАДЗЯРКОЎСКАЯ:**

— Маецца на ўвазе прапанова пэўных абласцей знізіць пяціпрацэнтны паказчык абнаўляльнасці кніжнага фонду да трох працэнтаў... У нас паліцы быццам не пустыя, але якасць фонду не вытрымлівае крытыкі і па абнаўляльнасці адстае ад міжнародных стандартаў у некалькі разоў. Ведаю, гэты паказчык не выконваўся ў 2011-м, мяркую, што і цягам мінулагадня перыяду сітуацыя не змянілася... Але калі прымаць такія змяненні Дзяржпраграмы, фонды так і застануцца састарэлымі.

Дык можа, нам не паказчык змяняць, а падыходы да фарміравання фондаў? Ці ёсць сэнс у захаванні састарэлай літаратуры? Думаю, што, разам з набыццём, трэба эфектыўна наладжваць работу па выключэнні незапатрабаваных кніг. Тады і паказчык будзе выконвацца, і якасць фонду палепшыцца. Бо менавіта якасны, а не колькасны складнік бібліятэчных фондаў, а таксама арыгінальнасць бібліятэчных паслуг здольныя прыцягнуць чытачоў.

**Увага!**

**Выкажыцеся пра набалелае**

Напярэдадні выніковай калегіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь "К" вырашыла правесці он-лайн-канферэнцыю, прысвечаную сённяшнім праблемам рэгіянальнай культуры. Да віртуальнай гутаркі мы мяркуюем запрасіць кіраўнікоў абласных упраўленняў і начальнікаў раённых аддзелаў культуры, работнікаў клубаў, бібліятэк, музеяў, кіраўнікоў райвыканкамаў, а таксама спонсараў, якія падтрымліваюць развіццё сельскай культуры. Кожнаму ўдзельніку канферэнцыі будзе зададзена адно пытанне: "Якую праблему вы ўзялі б на выніковай калегіі Міністэрства культуры?"

**Паважаныя чытачы! Вы можаце далучыцца да гэтай гутаркі.**

**Ужо цяпер дасылайце свае меркаванні на наш электронны адрас [kultura@tut.by](mailto:kultura@tut.by), абмяркоўвайце тэму на [www.facebook.com/kimpressby](http://www.facebook.com/kimpressby) і [www.twitter.com/kultura\\_by](http://www.twitter.com/kultura_by).**

Летась "К" чарговы раз узнімала праблему развіцця харавых спеваў у Беларусі. Не сакрэт, што на пэўным этапе мы пачалі страчваць назапашаныя раней традыцыі, людзі сталі менш спяваць — больш проста слухаць запісы. А калі і спрабуюць да іх далучыцца, дык — скокамі, а не спевамі. Скарачэнне музычных заняткаў у агульнаадукацыйным працэсе, скасаванне былых школ з эстэтычным і харавым ухіламі, большая прага да сольных эстрадных выступленняў — усё гэта таксама не павялічыла зацікаўленасці харавым мастацтвам. Але ўзнятыя праблемы не засталіся незаўважанымі нашымі чытачамі: мы атрымлівалі водгукі, тэлефанаванні з падзякамі за такія публікацыі. Новую хвалю грамадскай увагі да харавых спеваў узяло нядаўняе, на пачатку года, узнагароджанне спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзесятам культуры і мастацтва знамага харавога майстра краіны — загадчыка кафедры харавога і вакальнага мастацтва Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, прафесара, заслужанага дзеяча адукацыі Беларусі Альбіны Пякуцька. Таму, вяртаючыся да тэмы, публікуем некаторыя з атрыманых намі рэальных прапановаў наконт таго, як замацаваць адраджэнне цікавасці да сумеснага харавога музыцыравання.

**Эфект нечаканасці — "на гарачае"?**

# Рэйтывг харавога абруса!

У прыватнасці, Святлана Баёва, кіраўнік хору Мазырскага дзяржаўнага каледжа, заклікае часцей праводзіць харавыя "зезды", можа, прымяркоўваюць іх да дзяржаўных святаў і фестываляў, каб мелі большы розгалас:

"...Мы жывём у Гомельскай вобласці, на Мазыршчыне. Харавыя калектывы не часта прыязджаюць да нас з канцэртамі, ды і самі мы не маем фінансавых магчымасцей гастралюваць так, як хацелася б: вывезці кудысьці невялікі паколькасці ўдзельнікаў творчых калектываў не так проста. І тое, што знаходзяцца ініцыятывы людзі ды дзяржаўныя ўстановы, зацікаўленыя ў пашырэнні харавога руху ў нашай краіне, не можа не радаваць. Мы з цэплынёй і ўдзячнасцю згадваем колішняе харавое свята "Гучаць у песні Шырмавай і Колас, і Купала", зладжанае ўвосень аддзелам культуры адміністрацыі Першамайскага раёна г. Мінска. Такія мерапрыемствы вельмі карысны для выхавання дзяцей, пашырэння вучэбнага і канцэртнага рэпертуару, наладжвання кантактаў з іншымі харавымі калектывамі. Нягледзячы на дрэннае надвор'е ды стомленасць дарогай (мы ехалі начным цягніком), ад паездкі ў сталіцу ў нас засталіся самыя яркія і шчаслівыя эмоцыі. Уразіла і агульная колькасць удзельнікаў свята, і зладжанаць яго арганізацыі. Цяжка пераацаніць вопыт спеваў у вялікім харавым калектыве, дзе кожны ўкладае свой голас у агульную скарбонку гучання. Таму вельмі хацелася б, каб падобныя мерапрыемствы працягваліся — у той або іншай форме..."

Калектыву ліст прыйшоў ад удзельнікаў народнага хору "Нёман" Старасвержанскага цэнтры культуры, што на Стаўбцоўшчыне:

"...Наш хор — адзін з найстарэйшых. Першыя звесткі пра яго з'явіліся амаль сто гадоў таму, у 1916-м. А першыя публічныя выступленні, па словах самога Рыгора Шырмы, адбыліся ў 1927 годзе, на Калядкі. Званне "народны" наш калектыв атрымаў у 1978-м і з таго часу годна пацвярджае яго. Летась у ліпені, да прыкладу, мы былі на Рэспубліканскім харавым фестывалі "Спеўнае поле" і атрымалі дыплом II ступені. У верасні, у Дзень горада Мінска, выступалі ў скверы Янкі Купалы, ля Нацыянальнай бібліятэкі. Пазнаёмліліся з цудоўнымі харавымі калектывамі з Гродна і Маладзечна. Але ж нам, як і іншым падобным згуртаванням, хацелася б мець больш запрашэнняў на фестывалі ды конкурсы, бо толькі там можна шмат убачыць, пачуць, павучыцца. Ці не прыспеў час пашырыць кола такіх мерапрыемстваў? Іх карысць для папулярнасці харавых спеваў — несумненна. І праходзіць яны могуць цягам ледзь не ўсяго цёплага сезона..."

Атрымалі мы водгук і ад Ліліі ды Аляксея Мальцэвічаў — кіраўнікоў Узорнага хору "Чароўнасць" Дзіцячай музычнай школы мастацтваў г. Барысава:

"...Мы часта выступаем на прадпрыемствах, у арганізацыях нашага горада. І бачым, з якім захапленнем людзі слухаюць харавыя спевы. Але ў час выступленняў на адкрытым паветры неаднойчы звярталі ўвагу на тое, што многія папросту не ведаюць, як сябе паводзіць, як рэагаваць на тое, што маўляў, стаяць дзеці і спяваюць. Хтосьці імкнецца нас папросту абмінуць — на ўсялякі выпадак, не разумеючы, што адбываецца. І калі мы ўсё ж запрашалі такіх мінакоў спыніцца, паставіць сваіх дзетак бліжэй, каб ім было добра бачна, дык са здзіўленнем заўважалі, з якой зацікаўленасцю ўсе пачынаюць слухаць. Напрыканцы ж канцэрта некаторыя падыходзілі і запытваюцца, у колькі гадоў і куды прывесці сваіх дзяцей, каб тая таксама займалася спевамі.

Хочам падзякаваць аддзелу культуры Барысаўскага райвыканкама, дзе заўсёды з разуменнем ставяцца да ўдзелу нашага

"...Традыцыі застольных спеваў былі неад'емнай часткай славянскага побыту і прайшлі праз стагоддзі. Цяпер славяне не спяваюць, як у былыя часы, ці спяваюць вельмі рэдка. За святочным сталом чуюцца хіба адно: "Давайце выг'ем!" ... А між тым, пакуль мы задушэўна спяваем працяглыя песні, кілішкі не ўзнімаем. Але ж карысць ад такіх спеваў — не толькі ў своеасаблівай "барацьбе з г'янствам".

хору ў канцэртах і фестывалях, прадастаўляюць транспарт. І калі ўвосень мы выступалі ў Мінску, у парку Чалюскінцаў, нас папросту апанавалі вясельныя пары. Нашы дзеці спявалі, а тыя танчылі пад харавыя спевы. Фатографы потым прызваліся, што ў іх практыцы такога яшчэ не было. Яны ледзь паспявалі рабіць эксклюзіўныя кадры з нязмушанымі, радаснымі тварамі, у жывым руху, а не адно ў застылым пазіраванні, як гэта бывае звычайна. Раптам падумалася: можа, мы яшчэ і новую традыцыю закладаем? Вяселле заўсёды суправаджалася песнямі, але калі шчасця маладым жадаюць дзеці, у гэтым ёсць і нейкі сімвалічны сэнс..."

А як былі ўзрушаны бацькі нашых дзяцей! Некаторыя прыязджалі ўсім сем'ямі, здымалі выступленне на сцужку для сямейных архіваў. Многія ледзь не ўпершыню задумаліся, чаму нашы дзеці сёння ведаюць так мала простых песень, якія можна спяваць усім разам — у класе, школе, на адпачынку. Ім нават давялося раскаваць, як мы, нашы бацькі і бабулі-дзядулі разам спявалі ля вогнішча, на турыстычных злётах, у піянерскіх лагерах, "на бульбе" ў студэнцкім парку.

Яшчэ больш запамінальным стала сумеснае выступленне ўсіх удзельнікаў харавога свята ля Нацыянальнай бібліятэкі. Усе разам спявалі "Мой родны кут" Ігара Лучанка, і наш хор апынуўся акурат ля слухачоў. А тыя не разгубіліся і пачалі прасіць нас "з'яднацца" з дзецьмі ў агу-

льным харавым парыве. Мы іх, вядома, падтрымалі, да вялікай радасці саміх дзяцей. Трэба было бачыць, з якой увагай новааспечаныя "артысты хору" сачылі за дырыжорам, як уступоўваліся ў стэвы суседзяў-партнёраў!"

Шкада, што ўсяго гэтага "не заўважыла" тое ж тэлебачанне: пэўна, каб там прайшла адпаведная рэклама (але яна, вядома, каштуе немалых грошай), людзей на такое свята харавой песні сабралася б куды больш..."

Цікавую прапанову, скіраваную на адраджэнне традыцый побытавых сумесных спеваў, даслаў па электроннай пошце Павел Дубадзел:

"...Традыцыі застольных спеваў былі неад'емнай часткай славянскага побыту і прайшлі праз стагоддзі. Цяпер славяне не спяваюць, як у былыя часы, ці спяваюць вельмі рэдка. За святочным сталом чуюцца хіба адно: "Давайце выг'ем!" ... А

між тым, пакуль мы задушэўна спяваем працяглыя песні, кілішкі не ўзнімаем. Але ж карысць ад такіх спеваў — не толькі ў своеасаблівай "барацьбе з г'янствам".

Здаровы, жыццесцвярджальны змест народных песень і тых, што былі да іх далучаны, закладае маральныя асновы, мацуе духоўнасць тых, хто іх слухае ды спявае. Застольныя спевы звязваюць нас з далёкімі продкамі, не дазваляюць забыцца на свой род і гісторыю. Спеваў, калі хочаце, — гэта глыбінная, карэнная ідэалогія любога народа. Яны захоўваюць пераемнасць пакаленняў, умацоўваюць сям'ю: старэйшыя задаюць тон, малодшыя — вучацца, а ўсім разам трэба дасягнуць зладжанаці, скаардынаванасці дзеянняў.

Карачей, доказы на карысць такіх спеваў можна доўжыць. І, што цікава, з імі ўсе згодныя. Дык чаму ж мы не спяваем? Можа, яшчэ і таму, што не ведаем тэксцяў?

**Добрушчына: новыя аб'екты аграгарадкаў**

## Дапамог абласны бюджэт



Пад час святкавання 75-годдзя Гомельскай вобласці, 25 студзеня, у аграгарадку "Кругавец-Калініна" Добрушскага раёна пасля грунтоўнай рэканструкцыі адбылося ўрачыстае адкрыццё Сельскага дома культуры. У аграгарадку пражывае каля тысячы чалавек, таму падзея стала адной са знакавых у гісторыі паселішча.

Рэканструкцыя ўстановы распачалася ў 2008 годзе. На будаўнічымантажныя і аддзелачныя работы са сродкаў абласнога бюджэту было накіравана больш за мільярд рублёў. У Кругавец-Калінінскім СДК працуе восем клубных фарміраванняў, у тым ліку пяць дзіцячых.

**Навагрудчына: бібліятэчная акцыя**

## Раённы суперчытач



Студзенскімі днямі ў Навагрудскай цэнтральнай раённай бібліятэцы адбылася ўрачыстая цырымонія ўзнагароджання лепшых чытачоў мінулага года па дзесяці намінацыях. У мерапрыемстве прынялі ўдзел намеснік старшыні Навагрудскага райвыканкама Алена Ермакова, старшыня раённага Савета дэпутатаў Сяргей Мішарын, начальнік мясцовага аддзела культуры Наталля Жышко.

У намінацыі "Верны сябра бібліятэкі" перамогу атрымала Дар'я Аляксееўна Цырыбка. Цягам 44 гадоў яна з'яўляецца актыўнай чытачкай Любчанскай гарпясалковай бібліятэкі. "Самы актыўны наведвальнік" — вучаніца Кашалеўскай сярэдняй школы Юлія Жыдко. Летась яна наведвала Каменскую сельскую бібліятэку аж 79 разоў! "Прыхільнікам галіновай літаратуры" стала Ксенія Малішэўская з Гарадзечанскай сельскай бібліятэкі. За мінулы год дзіцячына прачытала 98 кніг, кожная трэця з іх — галіновай.

Сапраўдным "Аматарам гісторыі" з'яўляецца Людміла Радзюк, якая за тры апошнія гады прачытала 122 гістарычныя кнігі. "Патрыётам беларускай кнігі" названы Павел Мантуш — чытач Пятрэвіцкай сельскай бібліятэкі: яго фармуляр

іх наведвае больш за шэсцьдзясят вяскоўцаў. Тут неўзабаве размесціцца і сельская бібліятэка з кніжным фондам больш чым у 11 тысяч экзэмпляраў. 520 аграгарадоцкіх чытачоў застануцца задаволены новымі ўмовамі бібліятэчнага абслугоўвання.

**Рыгор КОЗЫРАЎ, начальнік аддзела культуры Добрушскага райвыканкама**

**Новы СДК у аграгарадку "Кругавец-Калініна" адкрываюць намеснік начальніка ўпраўлення культуры Гомельскага аблвыканкама Наталля Дзегялёвіч і старшыня раённага Савета дэпутатаў Аляксандр Барсякоў.**

зафіксаваў 30 прачытаных беларускамоўных кніг. У намінацыі "Містэр-дэтэктыў" перамог Валянцін Сільвановіч, чытач Асташынскай сельскай бібліятэкі-клуба, які за мінулы год прачытаў 97 дэтэктываў. "Міс Фэн-тазі" стала Юлія Шаўцова, чытачка навагрудскіх Цэнтральнай раённай і Гарадской дзіцячай бібліятэкі, вучаніца мясцовай гімназіі...

А суперчытачом стала Святлана Марчынская з Ацмінаўскай СБ. У 2012 годзе яна прачытала 170 кніг і 58 часоўсаў. Сярод дзяцей суперчытачом названы Юрый Багель — чытач Навагрудскай гарадской дзіцячай бібліятэкі і вучань Навагрудскай школы № 5. Яго рэкорд — 84 кнігі. Бібліятэкары горада і раёна бязмежна ўдзячныя спонсарам конкурсу. Сярод іх — навагрудскія хлебазавод (дырэктар — Андрэй Паркалаў), вінзавод (Алег Жэрнак), завод газавай апаратуры (Віктар Турлюк), індывідуальны прадпрымальнік Ігар Ціс...

Нацыянальная бібліятэка Беларусі ў асобе дырэктара Рамана Матульскага правяла для суперчытачоў і лаўрэатаў намінацыі аглядавую экскурсію па НББ з наведаннем Музея кнігі.

**Фаіна МАЛЮЖЭНЕЦ, загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Навагрудскай ЦРБ**  
**На здымку: прызурачаецца юнаму суперчытачу Юрыю Багелю.**

## Канцэпцыя эксперта

Мы працягваем публікацыі, прысвечаныя замежнаму досведу ўдасканалення культурнай галіны. Гэтым разам гаворка пойдзе пра музейную справу. Ускосна ініцыяваў яе Б'ёрн Стэнверс — дырэктар па маркетынгу Музея Амстэрдама. Намеснік начальніка ўпраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Святлана Гаўрылава пазнаёмілася з гэтым знамым экспертам пад час маскоўскага фестываля "Інтэрмузей". Спадар Стэнверс прэзентаваў тады праект музейнага турызму "Прастора культуры — прастора даверу". Потым ён удзельнічаў у нашым Першым Музейным форуме, што ладзіўся летась у Гродне, а таксама — у Брэсцкім форуме па развіцці абласной культурнай прасторы, у тым ліку і Мемарыяльнага комплексу "Брэсцкая крэпасць"...

Міністэрства культуры нашай краіны прапанавала галандскаму музейнаму эксперту праграму супрацоўніцтва. Днямі ён даслаў свае канкрэтныя прапановы па ўдасканаленні беларускай музейнай справы, у тым ліку і рэгіянальнай. Сёння мы друкуем найбольш цікавыя ідэі Б'ёрна Стэнверса.



# Класна!

### Лагатып, слоган, сувязі...

Для прасоўвання любой ідэі музеі павінны аб'ядноўвацца. Гэты вопыт, па словах Святланы Гаўрылавай, з поспехам выкарыстоўваецца не толькі ў Галандыі, але і, да прыкладу, музейшчыкамі Аўстрыі, што працуюць на знешні ды ўнутраны турызм. А ў Галандыі з 2008 года істотна скарацілася фінансаванне ўстаноў — значыць, з'явілася патрэба ў павелічэнні колькасці паслуг насельніцтву. Праблема, пагадзіцеся, — вельмі знаёмая і нашым работнікам культуры. Як павялічыць спектр паслуг? Шляхам кааперацыі! Музеі Галандыі на шляху "заваявання новых тэрыторый" пачалі працаваць у звязці з мясцовымі ўладамі, банкамі, калегамі з іншых музеяў... Нават на асцяжы Стэнверса апрача слогана "Я люблю Амстэрдам" ёсць акенца, дзе высвечваюцца ўсе музеі, з якімі ягонае ўстанова актыўна супрацоўнічае.

Менавіта пасля такой кааперацыі, па меркаванні эксперта, скончыўся перыяд "сумнага музея". Кожная ўстанова займала сваё аблічча: лагатып, слоган, сувенірную прадукцыю, новыя сувязі.

### Краўдсорсінг:

#### эфект гарантаваны

Расшыфруем паняцце "новыя сувязі". У работу галандскіх музеяў былі ўцягнуты валанцёры. Да прыкладу — студэнты. Дарэчы, і ў нашых музейшчыкаў ужо ёсць такія досвед. Выкарыстанне чалавечага рэсурсу збоку — краўдсорсінг — аказалася досыць эфектыўным...

Другая валанцёрская катэгорыя — пенсіянеры з вельмі актыўнай жыццёвай пазіцыяй. Дык чым канкрэтна займаюцца валанцёры? Не толькі ўдзелам у музейных акцыях, але і наладжаннем сувязей з навушнікамі школ ды каледжаў, прапагандуючы ім самыя розныя музейна-педагагічныя праграмы. Пры штаце ў дзесяць чалавек рэгіянальная ўстанова проста не ў сілах наладзіць пастаянную тасунку з патэнцыйнымі наведвальнікамі...

Ці не гэтакім чынам можна кампенсаваць кадравую нястачу нашых дробных раённых музеяў, дзе і паўдзясятка супрацоўнікаў не набярэцца? Ды і экскурсіі школьнікаў пры названым "вольнанаёмным маркетынгу" стануць не такімі фармальнымі ды прымушымі.

### Вучымся здзіўляць

Б'ёрн Стэнверс прапануе нашым музейшчыкам, у тым ліку і раённым, развіваць знешні ды ўнутраны

раймузеі не маюць у кішэні "туза" кшталту "Начнога дзору" Рэмбранта. Аднак у іхнім распараджэнні не менш значны скарб — наша ўнікальная гістарычная спадчына, што ярка даводзіць: Беларусь — дзяржава еўрапейская. Проста, без належнай маркетынгавай раскруткі нават унутраны турыст чухае патыліцу: а дзе той Крыж Ефрасінні Полацкай цяпер захоўваецца?..

### Кааперацыя развіваецца

Мы толькі вучымся здзіўляць буйнымі падзеямі. Сярод прыкладаў музейнай кааперацыі вакол канкрэтнага культурнага праекта можна назваць акцыю "Музейныя лабірынты". Праект дзейнічае другі год, прывабляе і спонсараў, і дадатковую колькасць наведвальнікаў. Летась у ім удзельнічала 300 сямейных каманд. Кожная з дзесяці ўстаноў прапанавала сваю праграму пад дэвізам "Дзесяць музеяў — за дзесяць дзён". Дзеля чаго? Дзеля пашырэння сферы ўплыву і павелічэння пазабюджэтных даходаў.

Іншымі словамі, сучасны музей — гэта не толькі аглядавыя экскурсіі, нават з выкарыстаннем аўдыягіды і інфакі-ёскаў. Згаданага на сёння — недаравальна мала. Калі сям'я, клас, асобны наведвальнік пераканаюцца, што музей цягам гўнага часу прапануе адно і тое ж, — паўторных наведванняў проста не будзе. І сённяшня музейная статыстыка, па словах Святланы Гаўрылавай, улічвае не столькі агульную наведвальнасць, колькі наведвальнасць паўторную — па шматразовых музейных абанементах.

### Правінцый — няма

Дык на чым кааперавацца нашым раённым установам? Пра гэта і ішла гаворка на вераснёўскім пасяджэнні калегіі Міністэрства культуры. Святлана Гаўрылава ўзнімала пытанне аб неадкладнасці рэспубліканскіх міжмузейных акцый. У выніку рэспубліканскі Савет музейных дырэктараў падрыхтаваў праект "Культура не ведае правінцый". Апошні прадумвае аб'яднанне музейных фондаў для "раскруткі" агульнай экспазіцыі ў межах краіны. Сёлета распачнецца рэалізацыя гэтага праекта. Глеба для выдумак тут — бязмежная. Музеі ў Глыбоцкім і Шаркаўшчынскім раёнах проста абавязаны скааперавацца вакол творчасці Язэпа Драздовіча. А Веткаўскі музей стараверства і беларускіх традыцый, да прыкладу, можа разлічваць не толькі на міжраённую, але і на міжнародную кааперацыю з установамі, што маюць дачыненне да культуры старавераў, раскіданых ці не па ўсім свеце, — той шчаслівы выпадак, калі замена шыльды музея ўплывае і на яго далейшую стратэгію. Дарэчы, менавіта веткаўскія музейшчыкі, скаапераваўшыся з гомельскімі, у свой час прэзентавалі ўнікальную выставку ў Нацыянальным мастацкім...

### Высновы

Калі прыслухоўвацца да Стэнверса, дык у рэгіёнах пачынаць трэба з распрацоўкі дасканалай музейнай стратэгіі. Рабочы план, сцвярджае Святлана Гаўрылава, дзе пазначаны абавязковы мінімум (установа цягам года правядзе некалькі навуковых канферэнцый, распрацуе і ажыццявіць дзве-тры новыя экскурсіі, прадоўжыць камп'ютарную апрацоўку фондаў), — правальны. Музейная каманда на падставе шматграннай кааперацыі павінна штомесячна рабіць "рэвалюцыю" ў свядомасці наведвальнікаў. Лакальная падзея і поспех мае лакальны. Стэнверс нездарма замяніў шыльду сваёй установы: быў Музей гісторыі Амстэрдама, стаў Музей Амстэрдама — брэндавы горад Амстэрдам "замкнуўся" на брэндавым аднаіменным музеі. Пашырэнне іміджавай прасторы — неадкладная стратэгія беларускіх рэгіянальных устаноў. Але ж у нас — 52 праэнтны гісторыка-краязнаўчых музеяў, якія зольшага ні шыльдаў не змяняюць, ні стратэгіі. Я не супраць гістарызму ў экспазіцыях. Ён павінен прысутнічаць, але — як атачэнне для канкрэтнага раённага брэнда. У Шучынскім раёне, як распавядае Святлана Гаўрылава, ладзіцца Фэст кветак. А вось Музея кветак няма. Мо і дарэмна?..

Яўген РАГІН

## Рэйтынг ідэй з інтэрнэт-прасторы

# "Усё залежыць ад..."

Мы працягваем публікацыю асабістых рэйтынгаў — топ-5 — ідэй, адшуканых у Інтэрнэце

Юрый ЗЯЛЕВІЧ,  
дырэктар Музея-сядзібы  
"Пружанскі палацык"



Перад тым, як сесці за напісанне гэтага тэксту, я здзіўляўся безлічы закладак свайго браўзэра, якія закідваў раз-пораз, калі бачыў больш-менш цікавую інтэрнэт-ідэю на прасторах Сеціва. Улічваю, натуральна, асаблівасці сваіх інтарэсаў, таму выбраў сайты, звязаныя з музейнай справай, мастацтвам і дызајнам, а таксама з рознымі культурніцкімі аб'яднаннямі. Увогуле, даволі зручна выкарыстоўваць для гэтай справы сацыяльныя сеткі, дзе можна знайсці шмат карыснага як для сябе, так і для агульнай справы.

Праглядаючы матэрыялы, я ўмоўна падзяліў іх на некалькі груп і з кожнай выбраў тое, што, на мой погляд, больш адпавядае патрэбам дня.

### 1. Інтэрнэт — інструмент для музейнага маркетынгу

Па-першае, гэта абавязковы паўнаўтарскі МУЗЕЙНЫ сайт. Амаль кожны замежны музей яго мае. А для некаторых музеяў стала работа на сайце — адзін з асноўных прыярытэтаў. Дагэтуль сярод большай паловы беларускіх музейшчыкаў існавала думка, што сайт — гэта такая візітўка ў Сеціве, дзе ёсць агульная інфармацыя пра музей: паслугі, кошты, апошнія навіны і... усё. Сёння ж сайт музея разглядаецца як працяг яго самога ў он-лайне: тыя ж экспазіцыі і выстаўкі, толькі ў Інтэрнэце. Калекцыі, навуковая праца, музейна-педагагічныя заняткі — усё гэта можна пабачыць на сайтах замежных музеяў. (У нашага таксама ёсць пляцоўка ў Сеціве, але ў сувязі з некалькімі зменамі канцэпцыі сайта, мы яшчэ не выбудавалі яго сцэнарыі і дызайн — сайт па-ранейшаму на стадыі стварэння.) Купіць дамен і пляцоўку "захосціць" можа любы музей — гэта каштуе не шмат. Потым — запраسیць знаёмага праграміста, які навучыць працаваць з бясплатным CMS (сістэма кіравання сайтамі) Joomla!, Drupal, WordPress. Далей — зрабіць дызайн з гатовых бясплатных шаблонаў. Застаецца стварыць сцэнарыі свайго сайта і пачаць працу! Галоўнае — зразумець яе алгарытм.

Па-другое, неабходна прэзентаваць музей у сацыяльных сетках. Сёння імі карыстаецца большасць моладзі, таму стварыўшы групу ў "ВКонтакте" альбо "Facebook" вы папулярываеце свой музей, свой сайт, ахопліваеце большую частку аўдыторыі, якая потым прыйдзе ва ўстаноў: на мерапрыемства, на выставку.

Акрамя таго, музей мае магчымасць прамога кантакту з кожным наведвальнікам: спачатку — у Сеціве, а потым і на выстаўцы. Тым больш, у сацсетках ужо шмат іншых музеяў, што дае магчымасць абмену досведам. І самае галоўнае ў нашых умовах — гэта бюджэтыны варыянт названых сетак, які не патрабуе сур'ёзных выдаткаў.

### 2. Агульная супрацоўніцтва

Тут я хацеў бы раставесці пра такі модны кірунак супрацоўніцтва, як краўдфандзінг — гэта значыць, што людзі збіраюць грошы на стварэнне нейкага аб'екта або твора. Акрамя таго, бывае, што ў выніку яны маюць магчымасць займець такі твор альбо яго копію. Такім чынам музыканты збіраюць грошы і выпускаюць новыя рэлізы, пісьменнікі ствараюць новыя кнігі... Для музея гэта магчымасць і надрукаваць, да прыкладу, навуковы зборнік, і сабраць грошы на новую выставку. Пакуль, канешне ж, не зразумела, як прыстасавана прававая база краіны да такой працэдур, але выйсце ёсць, калі гэтым будзе займацца грамадская ініцыятыва.

Другая такая ідэя агульнага супрацоўніцтва палягае ў прасторы новай навукі і мастацтва масавага супрацоўніцтва — вікіномікі. Праз прынцыпы вікіномікі створана вольная інтэрнэт-энцыклапедыя — Вікіпедыя, вольны праграмы пакет Linux. Сэнс такі: да супрацоўніцтва запрашаюцца на альтруістычных пачатках усе зацікаўленыя. Яны і ствараюць новы прадукт. Сёлета наш музей паспрабаваў нешта на кшталт гэтага: агульнымі намаганнямі мы збіралі фотаматэрыял для выставкі "Пружанскае вяселле" (шлюбныя здымкі пружанцаў да 1970 года). Можна сказаць, што масавая зацікаўленасць гэта не выклікала, але пасля адкрыцця выставкі выявілася шмат ахвотных прыняць удзел у наступнай акцыі. Я думаю, што такія "народныя зборы" прыводзіць не адзін музей Беларусі. Але можна пайсці далей ды запрасіць людзей на мантаж выставкі і г. д. — усё залежыць ад вашай творчасці.

### 3. Перасоўная выстаўка (музей)

Канешне, шмат для якіх музеяў краіны гэта не навінка. Але размова ідзе пра перасоўную выставку разам... з выставачнай залай. У мінулым годзе бачыў на пачатку лета матэрыял пра замежную галерэю, якая стварыла такую лёгкую для мантажу выставачную прастору з падвясным асвятляльным абсталяваннем у выглядзе вялікага белага куба. Такая зала магта б з'явіцца ў любым месцы, дзе ёсць электрычнасць і наведвальнікі. Такім чынам, не чалавек прыходзіць у выставачную залу, а сама зала прыходзіць да чалавека! Галоўнае — добра спраектаваць такі часовы будынак.

### 4. Музейнае аб'яднанне

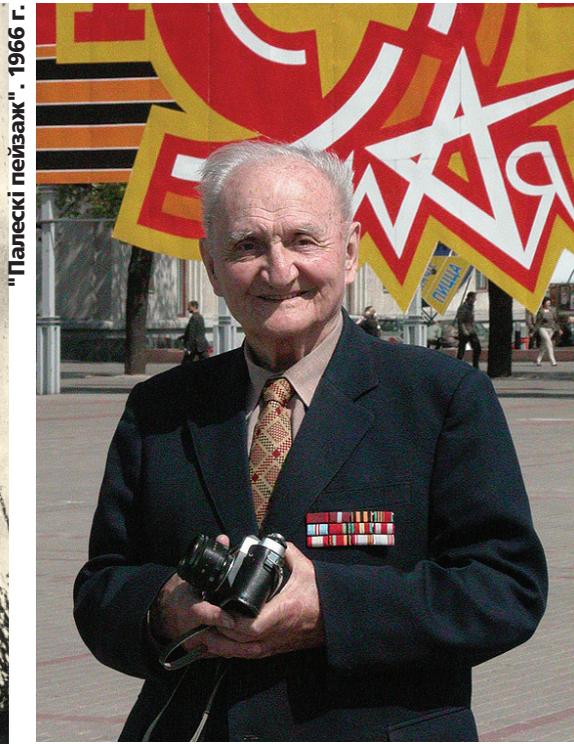
На сёння ў Беларусі не існуе музейнай асацыяцыі. А ў ЗША іх — некалькі, ёсць такія суполкі ў Літве, у Польшчы існуюць нават рэгіянальныя асацыяцыі. Лічу, што для Беларусі проста неабходнае стварэнне музейнага аб'яднання. Кансалідацыя музейшчыкаў і павышэнне статусу музеяў у грамадстве — справа надзённая. Гэта адаб'ецца і на сацыяльным статусе музейных работнікаў... Магчыма, з'явіцца і рэгіянальныя аб'яднанні, альбо аб'яднанні па музейным профілі. Ва ўсялякім выпадку, разам лягчэй вырашыць шматлікія праблемы.

### 5. Міжнародны фестываль музейнага кіно

Многія з калег не пагодзяцца з вылучэннем асобнага жанру — "Музейнае кіно". Але чаму? Фільм-прэзентацыя музея, стужка пра імпрэзу ў музеі, фільм пра выставку або экспазіцыю — вылучаюцца ўжо нават асобныя намінацыі. Сюды можна дадаць лепшую аматарскую карціну пра музей і г. д. Для пачатку можна паспрабаваць бюджэтыны варыянт — інтэрнэт-фестываль. Фестываль такога кшталту, наколькі вядома, у нас не праводзілі. Хіба некалькі гадоў таму спрабавалі нешта рабіць у Чувашы, але не вядома, чым скончылася рэалізацыя гэтай задумкі...

Менавіта фота перыяду Вялікай Айчыннай вайны зрабілі славу Аляксандру Сяргеевічу. "Кулямётчык Мікалаі Качанаў", "Салдацкая каша", "Дамоў", серыя "У вызваленым Мінску", вялізнае фотапалатно "Кавалеры ордэна Славы, байцы 2-га гвардзейскага Ярдзайскага матацыклета палка",

**Канец мінулага года адзначыўся яшчэ адной выбітнай падзеяй: у Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь пад такой назвай адкрылася выстаўка Аляксандра Сяргеевіча Дзітлава — фатографа, ваеннага карэспандэнта, заслужанага журналіста Беларусі, Чалавека з вялікай літары, сведкі цэлай эпохі, які здолеў адметна захаваць яе на сваіх здымках. Экспазіцыя была прымеркавана да 100-годдзя з дня нараджэння Майстра.**



"Палескі пейзаж". 1966 г.

Аляксандр Дзітлаў. 2004 г. Фота Юрыя ІВАНОВА з архіва "К".

## "Беларускі экватар Аляксандра Дзітлава"

што знаходзіцца ў Музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, — работы амаль хрэстаматыйныя для айчыннай фотажурналістыкі. Але ж творчая спадчына Аляксандра Дзітлава не вычэрпваецца адно ваеннымі фотаздымкамі. І магчымаць пераканацца ў майстэрстве фатографа дае названая выстаўка.

Высветлілася, што Аляксандр Сяргеевіч — гэта не толькі таленавіты фотакарэспандэнт, дасціпны дакументаліст, але, да ўсяго, і тонкі лірык ды партрэтYST. У экспазіцыі, якая складаецца са здымкаў 1945 — 1969 г., — і брэскаўскія "замалёўкі" (тыя ж "Зімовыя забавы. 1964 г."), і элегічныя пейзажы ("На возеры Нарач. Човен. 1960 — 1963 г."), і ўрбаністычная дакументалістыка ("Від на Верхні горад. 1969 г."), а таксама выразныя партрэты. Адзначым, гэта выявы як простых людзей ("Партрэт нарачанскага рыбака Роліча. 1959 г."), так і выбітных дзеячаў беларускай культуры: пісьменнікаў Янкі Брыля, Івана Мележа, Пятруся Броўкі, Якуба Коласа, Уладзіміра Караткевіча, сьліннага фатографа Ісака Салавейчыка...

Асабліва "чапляюць вока" творы, дзе Аляксандр Дзітлаў раскрываецца як улюбёны ў прыроду фотамастак: гэта работы з альбома "Там, дзе сінее Нарач" (ён быў выдданы Дзяржаўным архівам СССР у Мінску ў 1963 годзе), серыя "На паляванні" ... У іх фатограф, нібыта абстрагуючыся ад гарадскога тлуму, навалы падзей, набліжаецца да ўнутранай гармоніі ды спакою. І, да ўсяго, праяўляе сябе як, можна сказаць, і выдатны фатограф-піктарыяліст, які добра ведае жывапісныя каноны ды не баіцца эксперыментавання.

Аляксандр Дзітлаў быў нястомным актывістам: ён удзельнічаў у шматлікіх фатаграфічных форумках (на экспазіцыі можна ўбачыць ягоны дыплом удзельніка І Біенале мастацкай фатаграфіі ў Гданьску і Мальбарку), з'яўляўся арганізатарам Выстаўкі беларускай мастацкай фатаграфіі, быў адным з арганізатараў часопіса "Маладосць". Як чалавек свецкі і "дзякуючы службе" сустракаўся з "великими мира сего": вітаўся за руку з Пятром Машэравым, перапісваўся з Ільёй Эрэнбургам, абедаў са знакамітай зорнай парай Аляксандраў — Арлова... На выстаўцы ёсць магчымаць пазна-



"На возеры. 1965 — 1972 г.".

ёміцца і з некаторымі аспектамі біяграфіі фотамастака. Але ж галоўнае, мабыць, не ў гэтым... Аляксандр Сяргеевіч захаваў здольнасць за знешнім бачыць існае, за пышнасьцю цырымоній — вартасць сапраўдных людзей і ўчынкаў, у прастаце і нават галечы, якую прынесла вайна для чалавека, — заўважаць прыгажосць ды годнасць... Вось што кранае ў яго работах: сэрца вялікага гуманіста, якое аддадзена фатаграфіі як сродку спасціжэння жыцця...

Аўтару гэтых радкоў пашчасціла сустрацца з Аляксандрам Сяргеевічам у 2004 годзе. Размова ішла пра ваенны перыяд, але ўгадаю такія словы фатографа: "Мне не хочацца расставіцца з гісторыяй. Бо калі я даведаюся пра ўсё (маецца на ўвазе тое, што сёння здарылася з яго героямі. — ДА), зразу мяю, што яно — мінула. А так яно ўсё са мною. Сапраўдная каштоўнасць фатаграфіі ў тым, што яна ідзе ўслед за чалавекам. Гэта — памяць, летапіс. І важна, што ты для гэтага летапісу нешта зрабіў..."

Важна і тое, што гэтак "нешта" ў нас ёсць магчымаць ведаць ды бачыць

дзякуючы высілкам арганізатараў і партнёраў выстаўкі — Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, Беларускага дзяржаўнага архіва кінафотарэпартажу ды Дзяржынску і дачцэ фатографа Вользе Дзітлавай.

**Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ**

**P.S.** Цікава, што работа "Якуб Колас на возеры Нарач (1956 г.)" — на ёй беларускі класік стаіць, абаліраючыся на посах, летуценна ўглядаючыся ўдалечынь, — у свой час была апублікавана ў "Культуры" за аўтарствам Міхася Лынькова. Але подпіс зазначае, што гэтая фота была размешчана ў тым самым аўтарскім фотальбоме "Там, дзе сінее Нарач", а значыць, перад намі — сапраўдная загадка: каму ж насамрэч належыць гэты таленавіты партрэт? Прэтэндаваць на яго аўтарства могуць як вядомы фатограф, так і сябра ды калега Якуба Коласа — пісьменнік Міхась Лынькоў. А мо яны ў адзін і той жа момант, у адным і тым жа месцы абодва нацэлілі свае фотааб'ектывы на Песняра? Гэта інтрыга — выдатная падстава для дадатковага даследавання...

(Працяг. Пачатак у "К" № 2, 3 за 2013 г.)

...Выбар месца будаўніцтва тэатра — у цэнтры Мінска на рагу Падгорнай і Петрапаўлаўскай — выклікаў лютыя спрэчкі. Для будынка прадугледжвалася некалькі розных месцаў, у тым ліку і на Саборнай плошчы. У выніку стынліся на Аляксандраўскай скверы. Праваслаўнае святарства было незадаволена яго блізім размяшчэннем да архірэйскага падворка. Сапраўды, ад тэатра да царквы — усяго 300 крокаў. І тым не менш, тэатр быў узведзены менавіта тут, каля зялёнага Аляксандраўскага сквера, насуперак усім пратэстам. І зараз выклікае здзіўленне незвычайная прывязка тэатра — вулгавая пастаўка яго будынка па-за "чырвонай лініяй" вуліцы, "спінай" да Аляксандраўскага сквера.

біюсты рускіх пісьменнікаў. Рывалітная частка фасада, завершаная лучковым франтонам, выдунутая наперад, кампазіцыйна падкрэслівала параднае фае. Дэкор бакавых частак фасада вырашаны больш сціпла: верхняя частка апошніх упрыгожана аркадамі, у цэнтры размяшчаюцца нішы. Службовы першы паверх, дзе знаходзіліся касавыя вестыблі, падкрэслены рытмам вялікіх светлых вокнаў з рустоўкай сцяны.

Плафон тэатра быў упрыгожаны роспісам на палатне з партрэтамі Пушкіна, Гоголя, Глінкі і Астроўскага. Цікавы сам выбар асоб, якія, думаецца, павінны былі ўвасабляць артаведна, Паэзію, Прозу, Музыку і Драматургію. Партрэты, паводле моды таго часу, былі заключаны ў авалы, апраўленыя ляпнымі рамамі. Тэхнічную частку — гідраўліку сцэны — праектавалі і інжынеры Лібава-Роменскай чыгункі — К.Увядзенскі і В.Мандражы. Інтэр'еры афармляліся пад кіраўніцтвам гарадскога архітэктара В.Мааса, які скончыў пецярбургскую Акадэмію мастацтваў. З Пецярбурга для роспісу плафона запрацілі і мастакоў Ю.Рэйберга і Р.Веніга, якім дапамагалі

## Сага пра Тэатр

**Пра тое, як узводзілі знакаміты будынак**



Будынак тэатра. Пачатак XX стагоддзя.

Тэатр закладаўся ўрачыста. 28 чэрвеня 1888 года члены імператарскай сям'і, якія прыбылі ў Мінск — Вялікі князь Уладзімір Аляксандравіч з жонкай Марыяй Паўлаўнай, — у спецыяльна публікаваным павільёне слухалі малебен протаіерэя Екацярынінскага сабора Міканора Смоліча. Затым апусцілі некалькі залатых манет на месца закладкі тэатра і паклалі на іх па цагліне. "Так была закладзена аснова <...> Мінскаму гарадскому тэатру", — чытаем у Памятнай кніжцы Мінскай губерні на 1910 год. Сам Казлоўскі з прычыны хваробы на

мастакі-дэкаратары В.Бітылеў, С.Льбядзінскі, К.Ульрых. На партале сцэны быў размешчаны ляпны герб Мінскай губерні. Глядзельная зала на 550 месцаў магла трансфармавацца ў бальную даўжыняй 24,5 метра. Будаўніцтва доўжылася два гады. 5 чэрвеня 1890-га тэатр урачыста адкрыў свае дзверы для глядачоў...

Інтэр'ер тэатра да рэканструкцыі, нівеляваны спачатку пры савецкім касметычным абнаўленні канца 1940-х архітэктарам Георгіем Заборскім, затым — напрыканцы 1950-х, даваў слабое ўражанне пра першапачатковы план Казлоўскага і Мааса. Аблічча фасадаў мінскага тэатра было канчаткова стэратавана пры перабудове яго ў 1956 — 1958 г. архітэктарам Абрамамам Духанам. Партрэты рускіх класікаў ужо не падыходзілі для галоўнага нацыянальнага беларускага тэатра (яны зніклі яшчэ ў даваенныя часы). Уся складаная распрацоўка дэкару фасада была прыбраная і спрошчана да мяккі.

На жаль, фотаздымкаў інтэр'ераў тэатра пачатку XX ст. у мінскіх архівах не захавалася. Але аналіз творчасці Казлоўскага дазваляе казаць пра набор мастацкіх прыёмаў, выкарыстаных ім у яго далейшых тэатральных пабудовах, якія можна ўлічваць пры рэканструкцыі інтэр'ераў тэатра ў стылі гістарызму, як задумана кіраўнікамі рэканструкцыі. Са здымкаў, што захавалася, іншых яго тэатральных аб'ектаў можна зразумець прыняцты афармлення інтэр'ераў залы і тэхнікі роспісаў, якія ў Казлоўскага стэрэатыпныя, хоць маштабы, канешне ж, несумерныя...

**На працягу шэрагу нумароў — аповед пра гісторыю ўзвядзення знакамітага будынка, у якім сёння месціцца Купалаўскі тэатр. Увесну калектыў мае прыняць першых глядачоў пасля вяртання гэтаму будынку яго гістарычнага аблічча.**

гэтай цырымоніі не прысутнічаў. У той час не было абавязковага "аўтарскага нагляду" — архітэктар проста прадэмаў праект, а будаўніцтва курыравалі іншыя, ужо мясцовыя, архітэктары.

Афармленне фасада шмат чым нагадвае Уладзіміра тэатр. Тут скарыстаны ўвесь уладаваны арсенал Казлоўскага: рустоўка першага паверха, каняліраваныя пілястры, наверхшы, люкарны, сандрыкі, крутлыя нішы, якія часта выкарыстоўваліся архітэктарам для змяшчэння скульптурных груп. У нішах былі

(Заканчэнне будзе).

**Надзея УСАВА,**  
намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь



М.Шчакаціхін са сваёй маці Лідзіяй. 1914 г.

(Заканчэнне. Пачатак у "К" №№2, 3, 4 за 2013 г.)

...Так, Шчакаціхін — адзін з піянераў беларусізацыі гістарыяграфіі. Да гэтага спрадвечна беларуская гісторыя разглядалася як частка гісторыі Расіі. Цяпер, дзякуючы намаганням Шчакаціхіна і яго калег-аднадумцаў, яна стала набываць самастойны статус вучэбнай дысцыпліны, самастойную галіну гістарычных даследаванняў. Між іншым, ён першым увёў у навуковую тэрміналогію паняцці "беларускае барока", "беларускае Адраджэнне" і ў першым томе "Нарысаў з гісторыі беларускага мастацтва" (1928 г.) зрабіў спробу перыядызацыі гісторыі нацыянальнай выяўленчай культуры. На жаль, ужо ў другой палове 1930-х гадоў беларуская гісторыя зноў разглядалася як неаддзельная частка агульнай "Гісторыі СССР". Прышлі іншыя часы. І, дарэчы, да канца 50-х самастойнай кафедры гісторыі Беларусі ў нашым ўніверсітэце не існавала...

з'яўляцца артыкулы, якія кампраметавалі навуковую дзейнасць Мікалая Мікалаевіча. Як успамінае Г.Ц. Шчакаціхіна, некаторыя газеты сцвярджалі, што ў яго кабінэце — падумаць толькі! — вісіць распяцце Ісуса Хрыста! Так, сапраўды вісела: твор мастацтва XVI стагоддзя. Больш за тое: выданні вучонага паказвалі рабочым непасрэдна на заводах і фабрыках: "Гэта шкодніцтва!" — казалі лектары, паказваючы на рэпрадукцыі архітэктурных помнікаў Беларусі — цэркваў, касцёлаў і манастыроў, змешчаныя ў кнігах.

...У жніўні 1932 г. з Мінска ў Бялябей да ссыльнага Шчакаціхіна пераехала яго сям'я — жонка з трыма дзецьмі. А Мікалай Мікалаевіч, як загнаны воўк, кідаўся з аднога месца да другога ў пошуках больш-менш прыстойнай работы, каб пракарміцца самому ды пракарміць сям'ю. Быў на пасадзе статыстыка Бялябееўска-

У жніўні 1938-га Шчакаціхін атрымаў прызначэнне Наркамасветы на працу выкладчыкам старэйшых класаў у сярэдняю школу ў вёску Кальтаўка Інглінскага раёна, што за 20 кіламетраў ад чыгуначнай станцыі Інгліна і за 300 кіламетраў ад Бялябея. Тады тут пражывала каля 500 чалавек (цяпер — амаль 800), з іх амаль усе — беларусы і рускія. У маі наступнага года Шчакаціхіна вызвалілі ад працы па інваліднасці, і ён ізноў пераехаў у Бялябей, каб там, літаральна праз год, сысці ў іншы свет...

У заключэнне хачу прывесці ліст-тэстамент, які Шчакаціхін напісаў жонцы яшчэ 23 студзеня 1939 г. і запячатаў у канверце. На канверце пазначыў, што раскрыць яго трэба толькі ў выпадку ягонай смерці. Вось гэты тэкст: "Шаноўны мой сябра! Ты заўсёды, як пужлівы голуб, хавала галаву пад крыло ад

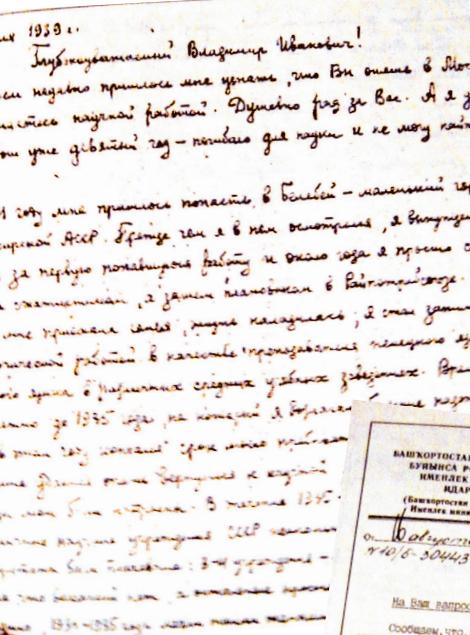
# "Падарожная" да аднаго лёсу

## Мікалай Шчакаціхін: "Я паспеў зрабіць штосьці для навукі..."

А ўся кардынальная перабудова сацыяльна-палітычнага і культурнага жыцця нашай краіны, звязаная з устанавленнем сталінскай дыктатуры, пачалася прыкладна праз дзесяць гадоў пасля стварэння БССР.

Бтая генеральная "перабудова" асабліва закранула беларускую інтэлігенцыю, у тым ліку і прадстаўнікоў БДУ ды Інбелкульта. У 1929 г. пасля правёркі нацыянальнай палітыкі БССР камісіяй ЦКК КП(б) Украіны (пры чым тут Украіна?) на чале з Уладзімірам Затонскім, ён жа — наркам Рбоча-сялянскай інспекцыі УССР, разгарнулася жорстка кампанія барацьбы супраць так званых нацыянал-дэмакратаў і "вялікадзяржаўных шавіністаў". Па сфабрыкаванай справе "Саюза вызвалення Беларусі" праходзіла 188 чалавек, у тым ліку В.Ластоўскі, Я.Дыла, А.Смоліч, Я.Лёсік, Я.Пушча, В.Дубоўка, Б.Эпімах-Шыпіла і, канешне ж, У.Пічэта з М.Шчакаціхіным. Пічэта быў зняты з усіх пасадаў, у верасні 1930-га — арыштаваны, абвінавачаны ў контррэвалюцыйнай дзейнасці і сасланы ў Вятку. Больш у Беларусь выдатны вучоны не вярнуўся (пайшоў з жыцця ў 1947 годзе ў Маскве)... Шчакаціхіна ўзялі яшчэ раней: 21 ліпеня 1930-га. Узялі глыбокай ноччу, проста ў кватэры № 5 таго самага "прафесарскага" дома № 5/30, які знаходзіўся на рагу вуліц Кірава і Валадарскага. І — на дзевяць месяцаў кінулі ў падвал ГПУ, пасля чаго адправілі ў башкірскую ссылку, пакуль што на пяць гадоў. Акадэмік Мікалай Нікольскі, вядомы гісторык-усходнаўца, тагачасны загадчык сектара Інстытута гісторыі АН БССР, прапанаваў калегам па Універсітэце і Акадэміі аказаць арыштаванаму Шчакаціхіну матэрыяльную дапамогу на дарогу ў ссылку, але прапанава не была нікім падтрыманая...

Такім чынам, можна лічыць, Шчакаціхін аказаўся ці не першай ахвярай сярод беларускіх пасіянарных інтэлектуалаў. Канешне ж, яго адразу звольнілі з Акадэміі навук, дзе ён у той час якраз узначальваў Камісію гісторыі мастацтваў пры кафедры гісторыі Беларусі. І ў наступным годзе, згодна з пастановай калегіі АГПУ (арт. 58, пункты 4, 7, 10, 11), ён быў накіраваны ў ссылку ў башкірскі г. Бялябей. Расстрэлы пакуль што яшчэ "ў моду" не ўвайшлі.



Ліст М.Шчакаціхіна да У.Пічэты. 1939 г.

А між тым, дзяржаўная "перабудова" ішла поўным ходам: пачалася рэарганізацыя музеяў, з якіх сталі знікаць экспанаты, што мелі дачыненне да дарэвалюцыйных часоў. Цалкам былі прыпынены пошукі і даследаванні твораў старажытнабеларускага мастацтва, а тыя, што былі сабраны ў 20-я гады, — схаваны ў запасніках або наогул знішчаны. Іх месца ў музеях занялі работы, галоўным чынам, рускіх майстроў. І — так ва ўсіх галінах навукі, культуры, літаратуры, палітыкі, усяго соцыуму. А самая страшэнная 1937 — 1938 гады "чырвоная кола" і "вялікага тэруру" былі ўжо не за гарамі, калі толькі беларуская навука страціла больш за 2 500 выдатных вучоных, з іх — 25 акадэмікаў і супрацоўнікаў Акадэміі навук... Дарэчы, той самы першы "інспектар" па беларускіх "культурных" справах Уладзімір Затонскі таксама быў расстраляны...

У 1940-м адзін з арганізатараў Віцебскага мастацкага тэхнікума — скульптар Міхаіл Керзін пісаў: "...У 1928 годзе нацдэмы былі разгромлены, але далёка не ўсе. Ацалелыя подлыя паслядоўнікі — трацкісты,

бухарынцы і буржуазныя нацыяналісты, — падманваючы давер партыі, прабіраліся на адказныя пасады і працягвалі сваю агідную справу: пад выглядам барацьбы з паслядоўнікамі нацдэмаўшчыны яны спрабавалі зішчыць тое здаровае, што было створана клопатамі партыі і ўлады..." Не ведаю, каго меў на ўвазе Керзін, бо ў 1928-м яшчэ ніхто з дзеячаў культуры і мастацтва не пацярпеў,

га райспажыўсаюза, рахункавода гарадскога спажывецкага таварыства, потым — планавіка. Працаваў настаўнікам у мясцовай трохгадовай школе Кааператывуна-гандлёвага вучнёўства, выкладаў нямецкую мову ў сярэдняй школе №1. Тут яго зноў арыштавалі, звольнілі з работы і пасадзілі ў турму ў адну камеру з крымінальнікам, які пакутаваў на сухоты. Праз паўгода Шчакаціхіна выпусцілі. Ён застаўся беспрацоўным, да таго ж, цяжка хворым. І толькі восенню 1936-га ўладкаваўся працаваць у Татарскае педагагічнае вучылішча настаўнікам нямецкай

і рускай мовы і літаратуры, а таксама даваў урокі лацінскай мовы вучням бялябееўскай аптэкі № 17. У вольны час вывучаў чувашскую, татарскую і башкірскую мовы.

Але ўсё гэта яго не вельмі задавальняла, бо ён марыў аб навуковай дзейнасці, для якой, уласна кажучы, і быў народжаны. Вось што пра гэты перыяд успамінае жонка Шчакаціхіна: "...Са смуткам ён марыў аб навуковай працы, і тут, у ссылцы, садзіўся за стол, а я садзілася побач з ім, як некалі ў Мінску, каб хоць крыху нагадаць мінулае. Сям'я наша з пяці чалавек жыла ў адным пакоі. Мікалай Мікалаевіч перагарадзіў пакой шафамі, ствараючы ілюзію кабінета. Яго эстэтычныя пачуцці пакутавалі ад пустых, голых сцен. Вісеў толькі мой партрэт у авальнай раме, намалёваны ў Мінску мастаком Крыгерам (памылка: трэба — "Кругерам". — Б.К.). Аматыр прыроды, М.М. лічыў найлепшым заняткам паляванне і рыбную лоўлю. Увесь наш пакой быў застаўлены чучаламі птушак ды звяроў, зробленыя ягонымі рукамі. Гэта стварала своеасабліваю ўтульнасць. Асабліва даражыў ён тым кавалачкам мінулага жыцця, які я здолела прывезці з сабой: частціну яго бібліятэкі і калекцыі, яго рукапісы. У нас заўсёды былі ў доме дзівоснай прыгажосці каты, чарапахі, якіх М.М. выходжаў ды прывучаў дзіячэй любіць і шанаваць прыроду. Доўгімі зімовымі вечарамі мы часта бавілі час, напяваючы беларускія песні: "Ой, расцвіла ружа, расцвіла...", "А ў полі вярба...", "Зялёны дубочак" ды іншыя. Успаміналі Беларусь, і ён вельмі сумаваў аб ёй..."

размоў пра смерць, і мне ніколі не ўдалася сур'ёзна пагаварыць з табой пра гэта. Цяпер, калі хвароба мая зацягнулася, ведаючы, што пры агульным стане майго арганізма ўскія такія захворванні ўяўляюць для мяне пэўную небяспеку, і што за выход, ва ўсялякім выпадку, нельга ручацца, я пішу табе з той нагоды, калі справа закончыцца смерцю. Мне трэба сказаць табе няшмат. Перш за ўсё, не тужы па мне і не плач занадта. Смерць мяне не палюае. І аб жыцці я не шкадую. Я меў у жыцці кавалачак шчасця: я паспеў зрабіць сёе-тое для навукі; я меў дзіцяй ад каханай жанчыны. Не кожнаму ўдаецца хоць столькі атрымаць ад жыцця. Я задаволены і таму спакойны. Думай больш пра сябе і пра дзіцей. Пастарайся наладзіць сваё жыццё і выгадаваць іх добрымі людзьмі.

Цяпер пра справы. Пасля мяне застанеца няшмат, і просьбаў толькі тры.

Па-першае. Пазбірай разам усе мае рукапісы і нататкі па нумізматыцы, картатэку манетных скарбаў, нумізматычную калекцыю і калекцыю пячатак; усё гэта накіруй у Ленінград, у Дзяржаўны Эрмітаж (Набярэжная 9 студзеня, 34) з кароткім лістом, што вось, маўляў, ад мужа засталіся матэрыялы, якія ён прасіў аддаць вам: можа быць, камусьці спатрэбяцца.

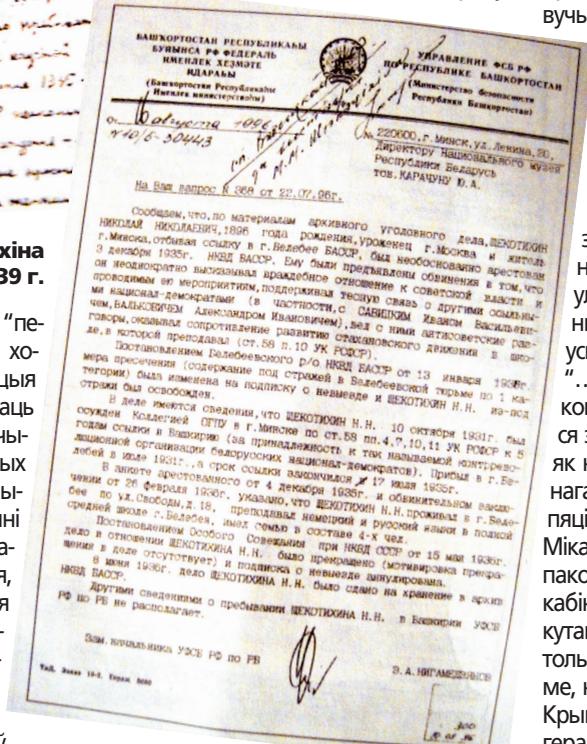
Па-другое. Рукапіс "Вадзяныя знакі" з малюнкамі накіруй у Ленінград, у Дзяржаўную публічную бібліятэку (на рагу праспекта 25 Кастрычніка і вуліцы 3 ліпеня) з аналагічным лістом і просьбай захаваць рукапіс.

Па-трэцяе. Незакончаны лацінскі споўнік паспрабуй спатчатку прадаць Наркамздраву або выдавецтву "Биомедгиз" у Маскве як чарнавы матэрыял, а калі ніхто не купіць, накіруй медыцынскаму факультэту Маскоўскага ўніверсітэта, няхай робяць з ім, што пажадаюць. Вось і ўсё. Астатняе, што застанеца, не мае ніякага значэння. І пра яго не трэба гаварыць.

Устапнай часам, што быў чалавек, які кахаў цябе як умеў і памёр, не здраджваючы гэтаму каханню і думаючы пра цябе.

Твой Мікалай".

Барыс КРЭПАК



Адказ Нацыянальнаму мастацкаму музею Беларусі з Федэральнай Службы Бяспекі Башкартастана. 1936 г.

але яго стаўленне да такіх, як Шчакаціхін, Філіповіч, Мінін, вядомае, пра што мне расказаў калісьці Алена Аладава, і Міхаіл Станюта. Тут Міхаіл Аркадзевіч Керзін — дзесьці побач з такімі ганіцелямі Шчакаціхіна, як С.Вальфсон, Л.Бабровіч, М.Грынблат, Н.Шпілеўскі, якія абвінавачвалі вучонага ў тым, што беларускі гістарычныя помнікі патрабавалі яму "для замазвання палітычнай тэндэнцыі нацдэмаўскага парыву да старажытнасці".

Урэшце, яшчэ да арышту над галавой Шчакаціхіна пачалі збірацца навальнічныя хмары. У прэсе сталі

**МУЗЕІ**

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ  
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ  
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск,  
вул. Леніна, 20.  
Тэл.: 327 45 62.

- Экспазіцыі:**
- Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.
  - Мастацтва Беларусі XIX — пач. XX стст.
  - Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.
  - Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.
  - Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.
- Выстаўкі:**
- "Алтарная скульптура і мастацкія тканіны Беларусі XVII — XIX стст."
  - "Сустрача. М.Фердынандаў і А.Рэвэрона. Дзве гамы аднаго натхнення".
  - "Мастак і час" (да 90-годдзя Л.Шчамялёва).
  - "Вайна 1812 года вачыма відавочаў. Графіка Х.В. Фон Фабера дзю Фора".
  - "Марк Шагал: жыццё і каханне".
  - Партрэт Войцэха Пустоўскага пэндзля Валенція Ваньковіча.
  - **Служба паясы** з фонду Нацыянальнага мастацкага музея Літвы.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь:

**МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ.  
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА  
ПЕРШАЙ ПАЛОВЫ XIX СТ."**

г. Мінск, вул.  
Інтэрнацыянальная, 33а.

- Тэл.: 327 87 96.
- Пастаянная экспазіцыя: "Парадныя залы", "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча", "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."
  - "Цярноўнік крэсаў".
  - "Аўтапартрэт" Валенція Ваньковіча.

**МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА  
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА  
Ў В. РАЎБІЧЫ**

Спарткомплекс  
"Раўбічы",  
Мінскі раён. Тэл.:  
507 44 68.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка А.Вярбіцкага. "Сучаснасць. Былое. Майстар".

**МУЗЕЙ  
В.К. БЯЛЫНЦАГА-БІРУЛІ  
Ў Г. МАГІЛЁВЕ**

г. Магілёў,  
вул. Ленінская, 37.

- Тэл.: (8-0222) 22 48 87.
- Экспазіцыя "Культура 1-й пал. XIX ст."
  - "Вясельныя традыцыі Усходу. Японія. Індыя. Карэя".

**МУЗЕІ**

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ  
ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ  
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск, вул.  
К.Маркса, 12.  
Тэл.: 327 43 22.

**Экспазіцыі:**

- "Старажытная Беларусь".
  - "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
  - "Водбліскі ваеннай славы".
  - "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — пач. XX стст."
  - "Вайна 1812 г. у гісторыі Мінска".
- Выстаўкі:**
- Выстаўка "Скарбы Беларусі" (са збору музея).
  - Выстаўка "Чатыры пэндзлі: Бархатковы".
  - Выстаўка "Душы маёй чароўнае святло".
  - Дом-музей І.З'езда РСДРП г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.
  - "Народная архітэктура беларускай вёскі ў здымках Уладзіміра Шарнікава".

**ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"**

г.п. Мір,  
Карэліцкі раён,  
Гродзенская вобласць.

- Тэл.: (8-01596) 2 82 91,  
(8-01596) 2 82 70.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўкі:**
- "Мір стары — Мір новы" (фотаўстаўка).
  - "Таварыства перасоўных мастацкіх выставак. XXI стагоддзе (Санкт-Пецярбург)".
  - "Пад мірным небам маладая Беларусь" (жывапіс Аляксея Панцюка-Жукоўскага).

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ  
ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ  
МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК  
"НЯСВІЖ"**

г. Нясвіж, вул.  
Ленінская, 19.  
Тэл.: 8-01770

- 5 51 81, 5 31 96, 2 06 02
- Выстаўка "Вера, Надзея, Уваскрэсенне".
- 3 Музея Рокішскага краю (Літва).

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-  
МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ  
ЯКУБА КОЛАСА**

г. Мінск, вул. Ака-  
дэмічная, 5.  
Тэл.: 294 91 96.

- Экспазіцыя "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
- Тэатралізаваная экскурсія

паходле казак Якуба Коласа.

- "Шляхам Янкі Купалы да Якуба Коласа" (у філіяле "Мікалаеўшчына", у Мемарыяльнай сядзібзе "Смоляна").
- Выстаўка да 130-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа "Якуб Колас — народны паэт Беларусі".
- "Таямніцы Дома Песняра".

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ  
МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ**

г. Мінск,  
вул. Янкі  
Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.

- Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам ролика ў 3D-фармаце.
- Выстаўка "Не загаснуць зоркі ў небе" са збору Пушкінскага запаведніка.
- Цыкл музейна-педагагічных заняткаў з элементамі тэатралізацыі

**"А.П. Чэхаў. Лінія жыцця"** з фонду Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея-запаведніка А.П. Чэхава "Меліхава" (Расія).

**БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ  
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ  
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ**

г. Мінск, пр-т  
Незалежнасці, 25а.  
Тэл.: 226 03 98.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўкі:
- "1812 г. Вайна і мір".

**ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-  
ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ**

г. Гомель,  
пл. Леніна, 4.  
Тэл.: (8-0232)

- 74 19 11.  
Цэнтральная частка палаца
- Выстаўкі:
  - "Мая Мазыршчына" (выстаўка да 60-годдзя мастака Мікалая Дубровы).

■ Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячу СССР А.Грамыку.

■ "Чырвоная гасцеўня".

■ "Зала ўрачыскых прыёмаў".

■ Экспазіцыя адкрытага захавання археалагічнай калекцыі музея (цокаль паўднёвай галерэі).

■ "Старажытная гісторыя Гомельшчыны" (археалагічная экспазіцыя).

■ "Конны партрэт генерал-фельдмаршала І.Ф. Паскевіча (1874 г.)"

■ "Мінулага прасочваючы ніць..." (мемуарная літаратура канца XVIII — XX стст.).

■ Прагулкі па старым Гомелі.

■ Гісторыя Гомеля ад старажытнасці да пачатку XX ст.

■ Выстаўкі:

■ Фотаапараты і фотатэхніка XX ст. (каля 100 адзінак).

**ГРОДЗЕНСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ  
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ РЭЛІГІІ**

г. Гродна, вул.  
Замкавая, 16.  
Тэл.: (8-0152) 74 25 13.

- Экспазіцыі:**
- "Рэлігія і культура ў Беларусі" (ад старажытных часоў да XXI ст. — архаічныя вераванні, хрысціянскія канфесіі, іслам, іудаізм).
  - "Эпоха. Час. Будынак" (гісторыя палаца, у якім размешчаны музей, сямейныя традыцыі і каштоўнасці XIX — пач. XX стст.).
- Выстаўка:**
- "Пад Віфлеемскай зоркай" (мастацкія творы з перламутру, ражджэсценскія паштоўкі канца XIX — пач. XX стст.).

**ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ  
МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ**

г. Гомель, вул.  
Пушкіна, 5.  
Тэл.: (8-0232) 77 60 60.

- Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.
- Выстаўка тэхнікі на адкрытай пляцоўцы.
- Выстаўка "Салдацкі доўг".
- На тэрыторыі музея працуе пнеўматычны цір.
- "Музей крыміналістыкі".

**ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-  
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ**

г. Ліда, вул.  
Перамогі, 37а.  
Тэл.: (8-0154) 53 22 44.

- Пастаянная экспазіцыя "Прырода Лідчыны".
- Выстаўкі:
- "Вядзём пачатак свой ад Гедыміна..."
- "Прадметы побыту к. XIX — пач. XX стст."
- Выстаўка адной карціны "Партызаны".
- "Прывітання, ранейшая Ліда!"
- "Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка-60".
- Турыстычна-пазнаваўчая праграма "Праз вякі, праз стагоддзі" ў Лідскім замку.

**ГАЛЕРЭІ  
ПАЛАЦ МАСТАЦТВА**

г. Мінск, вул.  
Казлова, 3.  
Тэл./факс.: 290 60 10.

- 35 — кірмаш-распродаж "Дары Усходу са Светам мёду, здароўя і прыгажосці".

**МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ  
"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"**

г. Мінск,  
Кастрычніцкая  
плошча, 1.  
Тэл.: 327 26 12.

- Выстаўка дыпломных работ студэнтаў кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва БДУКІМ.
- Выстаўка мадэльера Яважыны Неклашэвіч "Куцюр: поры года".
- Выстаўка аўтарскай скульптурнай лялькі Ірыны Ханунік-Рамбальскай "Манекеншчыцы. Iznanka".

**НАГАДВАЕМ! ПРАЦЯГВАЕЦЦА  
ПАДПІСКА  
НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"  
НА САКАВІК І НАСТУПНЫЯ  
МЕСЯЦЫ 1-га паўгоддзя 2013г.**

**Падпісныя індэкс:**  
індывідуальная падпіска — 63875,  
ведамасная падпіска — 638752.

"Дзядзька Янка, добры дзень!" для дзядзька малодшага школьнага ўзросту і сямейнага наведвальніка.

**ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ  
ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ  
ЛІТАРАТУРЫ**

г. Мінск, вул.  
М.Багдановіча, 15.  
Тэл.: 334 56 21.

- Выстаўкі:**
- "Апякунікі паэтычных нябёс".
  - "Васіль Быкаў. Шлях, вызначаны лёсам" (жыццё і творчасць).
  - "Паэт з Нарачанскага краю". Да 100-годдзя з дня нараджэння Максіма Танка.
  - "Ходзіць Сон ля ва-кон..." (прысвечана беларускай перадачы "Калыханка").

■ "Цёплая шафа".

- Выстаўка аднаго экспаната — фарфоравай вазы, вырабленай у Францыі ў сяр. XIX ст. на Сеўрскай мануфактуры.
- "Антыкварыят. Палацаў страчаная раскоша..." (з прыватнай калекцыі С. Пуціліна).
- "Паўночныя традыцыі ў матэрыяльнай культуры Гомельшчыны X — XII стст. (у свеце археалагічных старажытнасцей)".
- "Гомельская вобласць. 75 слаўных гадоў".

**Экспазіцыі:**

- "Культавыя прадметы" ("Дамавая царква", паўночны рызаліт палаца).
- "Загадкавыя фантазіі мора" (грот палаца).

■ "Класікі беларускага мастацтва".

- Паўночнае крыло палаца
- Экспазіцыя:**
- "Свет звяроў Гомельшчыны".
- Выстаўкі:**
- "Вось зіма прыйшла серабрыстая..." (гомельскія мастакі).
  - Куток жывых экзатычных рэптлій.
  - Зімовы сад
  - Свет субтрапічных раслін і жывёл.

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ  
ГОРАДА ГОМЕЛЯ**

г. Гомель, вул.  
Пушкіна, 32.  
Тэл.: (80232) 74-28-23.

- **Экспазіцыі:**
- Інтэр'еры гарадскога асабняка к. XIX — пач. XX стст.

**ТЭАТР**

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ  
АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР  
ОПЕРЫ І БАЛЕТА  
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1.  
Тэл./факс.: 334 11 56.

- 2 — Сольны канцэрт народнага артыста Расіі Фаруха Рузіматава.
- 3 — "Спартак" А.Хачатурана.
- 3 — "Чароўная сіла оперы" (Музычныя вечары ў Вялікім).
- 5 — "Вяселле Фігара" В.А. Моцарта.
- 6 — "Жызэль, або Вілісы" А.Адана.
- 7 — "Калейдаскоп мелодый" (Музычныя вечары ў Вялікім).
- Гастролі Нацыянальнай оперы "Эстонія"
- 8 — "Манон Леско" Дж.Пучыні.
- 9 — "Травіята" Дж.Вердзі.

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ  
АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ  
ЯНКІ КУПАЛЫ**

г. Мінск, вул. Энгельса, 7.  
Тэл./факс.: 227 60 81.

- На сцэне Цэнтральнага Дома афіцэраў:
- 2, 3 — "Местачковае кабарэ".
  - 4 — "Не мой" А.Адамовіча.
  - 6 — "Лістапад. Андэрсен" А.Папова.
  - 7 — "Офіс" І.Лаўзунд.
  - 8 — "Вечар" А.Дударова.
  - 9 — "Ноч на Каляды" М.Гогала.

**ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ  
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ  
"РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР  
БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"**

г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44.  
Тэл./факс.: 334 60 08.

- 2 — "Адамавы жарты" С.Навуменка.
- 3 — "Сталіца Эраўнд" С.Гіргеля.
- 5 — "Ліфт" Ю.Чарняўскай.
- 6 — "Белы анёл з чорнымі крыламі" Д.Балыка.

- 7 — "Нязваны гоць" С.Бартохавай.
- 8, 9 — "Шчаслівы муж" Ф.Аляхновіча.

**БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ  
АКАДЭМІЧНЫ МУЗЫЧНЫ ТЭАТР**

г. Мінск, вул. Мяснікова, 44.  
Тэл.: 200 81 26.

- 2 — "Прыгоды брэменскіх музыкаў" Г.Гладкова.
- 2 — "Вясельны кірмаш" ("Аршын мал алан") У.Гаджыбекава.
- 3 — "Чырвоны Каптурчык. Пакаленне НЕХТ" А.Рыбікава.
- 3 — "Бабін бунт" Я.Пцічкана.
- 9 — "Звычайны цуд" Г.Гладкова.

**БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"**

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2.  
Тэл.: (8-0212) 36 32 50.

- 2 — "Дзюлькіны слонік" Р.Кіплінга.
- 3 — "Дзед і Чапля" В.Вольскага.
- 6 — "Загубленая душа, або Пакаранне грэшніка" Я.Баршчэўскага.
- 7 — "Бука" М.Супоніна.
- 9 — "Аладзін" Н.Гернэт.

**ШТОТЫДНЕВАЯ  
ГРАМАДСКА —  
АСВЕТНИЦКАЯ  
ГАЗЕТА**  
Выдаецца  
з кастрычніка  
1991 года  
Заснавальнік —  
Міністэрства культуры  
Рэспублікі Беларусь  
Рэгістрацыйнае  
пасведчанне № 637,  
выдадзена  
Міністэрствам інфармацыі  
Рэспублікі Беларусь

Галоўны рэдактар —  
Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ  
Рэдакцыйная калегія:  
Лілія АНАНІЧ,  
Уладзімір АРЛОЎ,  
Міхаіл БАРАЗНА,  
Уладзімір ГІЛЕП,  
Ірына ДРЫГА,  
Аляксей ДУДАРАЎ,  
Кацярына ДУЛАВА,  
Валянцін ЕЛІЗАР'ЕЎ,  
Міхаіл КАЗІНЕЦ,  
Віктар КУРАШ,  
Барыс СВЯТЛОЎ,  
Святлана СУХАВЕЙ,  
Міхаіл ФІНБЕРГ,  
Леанід ШЧАМЯЛЁЎ,  
Уладзімір ШЧАСНЫ.

Рэдакцыя:  
Марына САМОНЧАНКА  
(адказны сакратар).

Рэдактары аддзелаў:  
Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ,  
Канстанцін АНТАНОВІЧ,  
Надзея БУНЦЭВІЧ,  
Тацяна КОМАНАВА,  
Барыс КРЭПАК,  
Яўген РАГІН,  
Ілья СВІРЫН.

Спецкарэспандэнты:  
Пётр ВАСІЛЕЎСКІ  
Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ.  
Загадчык аддзела  
фоталюстрацыяў —  
Юрый ІВАНОЎ

Карэктар —  
Інга ЗЕЛЬГІС  
Мастацкі рэдактар —  
Наталля ОВАД

Адрас рэдакцыі:  
220013, Мінск,  
пр. Незалежнасці, 77.

Пакоі 16-28, 94-98,  
чацвёрты паверх.

Тэлефоны:  
(017) 290 22 50,  
(017) 286 07 97,  
(017) 334 57 23

Тэлефон/факс:  
(017) 334 57 41  
Рэкламны аддзел:  
тэл. (017) 334 57 41

www.kimpress.by  
E-mail: [kultura@tut.by](mailto:kultura@tut.by)

Аўтарскія рукапісы  
не рэцэнзуюцца  
і не вяртаюцца.  
Аўтары допісаў у рэдакцыю  
паведамляюць сваё  
прозвішча, поўнае імя  
і імя па бацьку, пашпартныя  
звесткі (нумар пашпарта,  
дату выдачы, кім выдадзены  
пашпарт, асабісты нумар),  
асноўнае месца працы,  
зваротны адрас.  
Меркаванні аўтара могуць  
не адпавядаць пункту  
гледжання рэдакцыі.  
Аўтары нясуць адказнасць  
за дакладнасць матэрыялаў.  
"Матэрыял на правах  
рэкламы."

"Культура", 2013.  
Індэкс 63875, 638752  
Наклад 7542  
31.01.2013 у 18.30  
Замова 485

Дзяржаўнае прадпрыемства  
"Выдавецтва  
"Беларускі Дом друку".  
ЛП № 02330/00494179  
ад 03.04.2009.

пр. Незалежнасці, 79,  
220013, Мінск.

Выдавец —  
Рэдакцыйна-  
выдавецкая ўстанова  
"Культура і мастацтва"  
Ліцэнзія на выдавецкую  
дзеяннасць  
ЛВ №02330/0003879  
ад 17 красавіка 2009 г.

Дырэктар —  
ПРЫКО Алег Васільевіч  
Першы намеснік дырэктара —  
КРУШЫНСКАЯ  
Людміла Аляксееўна  
Намеснік дырэктара  
па маркетынгу —  
СІДАРЭНКА Антон Васільевіч

220013, Мінск,  
пр. Незалежнасці, 77.  
Тэл.: (017) 290 22 50  
(прыёмная).  
Бухгалтэрыя:  
тэл.: (017) 334 57 35

